

Hatkriminalitet og politiarbeid

*Kunnskapsutvikling, læring og profesjonalisering i
politiet*

Line Kaugerud

Masteroppgave i kriminologi

Institutt for kriminologi og retts sosiologi

Det juridiske fakultet

UNIVERSITETET I OSLO

22. mai 2017

Hatkriminalitet og politiarbeid

Kunnskapsutvikling, læring og profesjonalisering i politiet

Copyright Line Kaugerud

2017

Hatkriminalitet og politiarbeid. Kunnskapsutvikling, læring og profesjonalisering i politiet

Line Kaugerud

<http://www.duo.uio.no>

Trykk: Reprosentralen, Universitetet i Oslo

Sammendrag

Tittel: Hatkriminalitet og politiarbeid. Kunnskapsutvikling, læring og profesjonalisering i politiet

Navn: Line Kaugerud

Veileder: Helene O. I. Gundhus

Levert ved: Institutt for kriminologi og rettssosiologi, våren 2017

Hatkriminalitet er et relativt nytt begrep i Norge, og for mange er det uklart hva begrepet faktisk innebærer. De siste 15 årene har innsatsen mot hatkriminalitet økt i Norge, både innenfor feltet for politikk, jus og media, med et særlig fokus de seneste årene. Et nytt fagfelt for politiet utfordrer politiets kunnskapsflate og praksiser. På bakgrunn av dette, skal denne studien undersøke politiets kunnskaper om og erfaringer med hatkriminalitet i møte med det daglige politiarbeidet. I tillegg vil det informantene forteller gi innsikt i etatens tiltak for kunnskapsutvikling, iverksatt for å øke kunnskapen om et nytt og prioritert kriminalitetsområde.

Med en rekke politiske føringer og prioriteringer, samt den økende innsatsen mot hatkriminalitet de siste årene, forutsettes det at politiet har god kunnskap om hatkriminalitet. Politidirektoratet har fokus på kunnskapsutvikling og kunnskapsheving i politiets arbeid med hatkriminalitet, blant annet gjennom opplæring i riktig registrering av anmeldelser, slik at den enkelte polititjenesteperson over hele landet er i stand til å gjenkjenne hatkriminalitet. Da studiens utgangspunkt er politigeneralisters og politispesialisters beretninger om politiets arbeid med og kunnskaper om hatkriminalitet, er det teoretiske grunnlaget for analyse av empirien perspektiver på politiets rolle, kunnskap og profesjonalisering i politiet.

Empirien består i hovedsak av ni intervjuer med politipersoner fra Oslo og Vest politidistrikt. Intervjuutvalget består av generalister og spesialister; både ordinære politipersoner og politipersoner som jobber til daglig med hatkriminalitetsproblematikk. Empirien omfatter på denne måten politipersoners generelle og spesielle kunnskaper om og arbeid med hatkriminalitet.

Studien viser at det er et behov for opplæring og kunnskapsheving gjennom yrkespraksis, da politipersonene får begrenset kunnskap om hatkriminalitet gjennom politiutdanningen. Analysen viser en rekke tiltak som er iverksatt for kunnskapsheving og læring om hatkriminalitet, og at det finnes potensial for en videre kunnskapsheving og læring. Tiltakene som er iverksatt for kunnskapsutvikling og læringsprosesser viser seg å være både kollektive og individuelle, så vel som nasjonale samt distriktvise. Behovet for økt kunnskap om hatkriminalitet vektet ulikt av politigeneralistene, og presenterer en spenning i informantene, mellom tradisjonelt og standardisert profesjonelt politiarbeid. Til tross for ulik vektning av kunnskapstyper, blir det klart at god kunnskap om hatkriminalitet viktig i politiets tillitsskapende og mørketallsavdekkende arbeid.

Studien viser imidlertid at deler av opplæringen i yrkespraksis forutsetter at politidistriktet har tilgang på ekspertkunnskap, og i forlengelse av dette, har dannelsen av distriktvise spesialister bidratt til en utvikling av generalistkunnskapen innad i distriktet. Dette er interessant, ettersom vi er inne i en tid med reformskifte hvor systematisk styrking av kompetanse, kunnskap og læring i politiet fremheves. Det blir klart at organiseringen av spesialistmiljøet i Oslo politidistrikt kan forstås i kontrast til Nærpolitireformens målsettinger om et likere politi og organisering av likere kvalitet i politiets oppgaveløsende arbeid på tvers av politidistriktene. Samtidig er denne organiseringen i tråd med reformens målsettinger om kunnskapsutvikling, spesialisering og økt fagkompetanse, og kan stå som en ledestjerne i utviklingen av kompetente fagmiljøer i distriktene, samt som en ledestjerne for et formålstjenlig samspill mellom spesialister og generalister og deling av kunnskap. Med utgangspunkt i de nasjonale og distriktvise iverksettelsene av ulike tiltak, ser vi i sum at politiets hatkriminalitetsarbeid kan forstås profesjonalisert gjennom ulike tiltak for systematisk kunnskapsutvikling samt dannelsen av felles standarder for utøvelsen av politiarbeidet i møte med hatkriminalitetstilfeller.

Tusen takk!

Først og fremst, tusen takk til alle informanter som stilte til intervju. Takk for at dere delte deres kunnskaper, erfaringer og tanker. Uten dere ville ikke denne masteroppgaven vært mulig. Tusen takk!

Tusen takk til veileder Helene O. I. Gundhus for at du har vært alt jeg ønsket meg i en veileder, og enda litt til. Takk for at du alltid har vist interesse for oppgaven, for at du har delt din uuttømmelige kunnskap med meg, og for at du alltid har tatt deg tid til å hjelpe meg og komme med tips. Tiltroen din og engasjementet ditt har vært uvurderlig!

Tusen takk til mamma, pappa og Leander. For deres urokkelige tro på meg, og for all støtte og oppmuntrende ord jeg har fått gjennom studietiden min.

Tusen takk til Stefan. For at du alltid har tro på det jeg gjør, og for at du gjør alt for at jeg skal ha det bra. Du er den snilleste jeg vet om, og jeg er uendelig takknemlig for all kjærlighet og tålmodighet du har utvist i denne perioden.

Til alle medstudenter og venner – tusen takk for oppmuntring og støttende ord! En spesiell takk rettes til Kjersti, for at du alltid får meg i godt humør og for at terskelen for å diskutere er lav. Og ikke minst takk for alle latterkramper i en ofte grå skolehverdag. Tusen takk til venninne og lektor Kristine for korrekturlesing. Til slutt, takk til Thea som har vist en ekstra interesse og støtte, du er god!

Oslo, mai 2017

Line Kaugerud

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	1
1.1	Forskningsspørsmål	1
1.2	Prosjektets bakgrunn og tilnærming	2
1.2.1	Hva er hatkriminalitet?.....	2
1.2.2	Det norske lovverket	3
1.2.3	Omfang og kunnskap	5
1.2.4	Oppgavens tilnærming og bidrag	7
1.3	Oppgavens oppbygging	7
2	Tidligere forskning og teoretiske perspektiver.....	10
2.1	Bakgrunnsempiri og tidligere forskning.....	10
2.1.1	Et nytt felt for politiet – innsats på kompetanseheving om hatkriminalitet	10
2.1.2	Tidligere forskning	13
2.2	Teoretiske perspektiver om politiets rolle og virksomhet	18
2.2.1	Politiroлле – generalister og spesialister.....	18
2.2.2	Kunnskap – teori, praksis og erfaring	21
2.2.3	Profesjonalisering.....	24
2.2.4	Fokus, perspektiv og formål.....	27
3	Metode.....	29
3.1	Kvalitativ metode.....	29
3.1.1	Analytisk tilnærming.....	30
3.2	Intervju.....	31
3.2.1	Intervjuutvalget	32
3.2.2	Rekruttering.....	34
3.2.3	Gjennomføring og refleksjoner	38
3.2.4	Et intervjuutvalg av politipersoner	40
3.2.5	Analyse av intervjuene	41
3.3	Etiske refleksjoner	43
3.3.1	Personvern og personopplysninger	43
3.3.2	Samtykke og informasjonsplikt.....	43
3.3.3	Konfidensialitet	44

3.4	Dataens kvalitet	45
3.4.1	Pålitelighet.....	45
3.4.2	Gyldighet.....	46
3.4.3	Overførbarhet	47
4	Utdanning og opplæring	49
4.1	Utdanning av politipersoner	49
4.2	Tjenestestedet som læringsarena	53
4.2.1	Læring gjennom temadag.....	54
4.2.2	Læring gjennom eksisterende systemer	56
4.2.3	Læring gjennom studenter og nytilsatte	59
4.3	Oppsummerende	61
5	Kunnskapens og erfaringens betydning.....	62
5.1	Kunnskap om hatkriminalitet – generell eller spesiell?.....	62
5.1.1	Helhetstenkning og helhetsforståelse	66
5.2	Møtet med hatkriminalitetstilfeller – å lære av erfaringer.....	67
5.3	”Jeg har et litt sånn pragmatisk forhold til det” – om tradisjonelt og standardisert profesjonelt politiarbeid	70
5.4	God kunnskap – om å avdekke mørketall og bygge tillit	74
5.5	Oppsummerende	78
6	Spesialistenes virksomhet.....	79
6.1	Dannelsen av spesialister	79
6.2	Spesialisering og tanken om et ”likere politi”	81
6.3	Profesjonalisering i møte med prioriterte politioppgaver	84
6.4	Oppsummerende	86
7	Avsluttende kommentarer.....	88
	Litteraturliste.....	95
	Vedlegg 1: Intervjuguide	106
	Vedlegg 2: Informasjonsskriv og samtykkeerklæring	114
	Vedlegg 3: Tilbakemelding fra NSD	116

1 Innledning

Hatkriminalitet slår i hjertet av de mest grunnleggende demokratiske prinsipper om likeverd og toleranse (LDO, 2015). Som individ eller gruppe bør man ikke frykte for å bli krenket, diskriminert eller truet på grunn av egenskaper eller karakteristikker ved den man er eller antas å være. Hatkriminalitet må tas alvorlig både fordi det rammer enkeltindivider direkte, men også fordi det kan bidra til å frembringe utrygghet og frykt i hele grupper av befolkningen (Politidirektoratet, 2016a). Det norske lovverket har, i tråd med flere vestlige demokratiske rettsstater, fokusert på retten til likestilling som en menneskerett, og Norge har forpliktet seg til å jobbe effektivt mot hatkriminalitet (Whine, 2015).

Hatkriminalitet har de siste årene fått økende oppmerksomhet, hvor både juridiske og politiske føringer har lagt press på politiets innsats mot straffbare handlinger av en slik art. En effektiv innsats mot hatkriminalitet forutsetter at politiet har god kunnskap om hatkriminalitet, noe som både regjeringen (2016a; 2016b) og Politidirektoratet (2016a) understreker. Kunnskapen har betydning for hvorvidt hatkriminalitet blir gjenkjent av politipersoner og registrert som hatkriminalitet, som i sin tur har betydning for hvordan sakene behandles videre i rettssystemet (Hall, 2013; Politihøgskolen, 2016a).

Til tross for økende oppmerksomhet, både i politikk og media, er tallet for anmeldte hatkriminalitetssaker lavt i forhold til det totale kriminalitetsbildet (Politidirektoratet, 2016a). Selvrappoteringsundersøkelser, som eksempelvis Politiets innbyggerundersøkelse (Politidirektoratet, 2016b; 2017), tyder på at det er store mørketall på området. God kunnskap er viktig for å ivareta fornærmedes rettigheter, men også for å avdekke mørketall så vel som bygge tillit til personer og grupper som er utsatt for hatkriminalitet.

1.1 Forskningsspørsmål

Med utgangspunkt i en tanke om at politiet har en god kunnskap til å kunne gjenkjenne og avdekke hatkriminalitet, er denne studiens formål å undersøke i hvilken grad politipersoner, henholdsvis generalister og spesialister, selv mener de har kunnskaper om hatkriminalitet, og hvilken grad politipersonene uttrykker et behov for økt kunnskap om fenomenet. I sin erklæring mot hatefulle ytringer skriver regjeringen at ”offentlige myndigheter og

undervisningsinstitusjoner har et særlig ansvar for aktivt å forebygge hatefulle ytringer og sørge for at personer som utsettes for dette får oppfølging” (Regjeringen, 2015). I tråd med regjeringens uttalelse, er en videre målsetting med denne oppgaven å undersøke i hvilken grad kunnskap om hatkriminalitet erverves gjennom politiutdanningen og yrkespraksis, og hvilke tiltak som er iverksatt for kunnskapsheving. Studiens tema vil utforskes og diskuteres ut fra følgende overordnede problemstilling:

Hva er politiansattes kunnskaper om og erfaringer med hatkriminalitet? Hvilke tiltak er iverksatt for å øke politipersoners kunnskap om hatkriminalitet?

Videre stilles disse forskningsspørsmålene som grunnlag for oppgavens kommende analyser og drøftinger:

- *Hvilke arenaer for kunnskapsheving og læring benyttes for å øke kunnskapen om hatkriminalitet? Hvilke potensial kan ytterligere anvendes?*
- *I hvilken grad forstås kunnskap om hatkriminalitet som en del av generalistkunnskapen?*
- *Hvordan står dannelsen av hatkriminalitetsspesialister i et distrikt i forhold til Nærpolitireformens målsettinger om et likere politi?*
- *Hvordan kan ulike former for organisering i politiet ses i tråd med profesjonalisering av politiets oppgaver tilknyttet hatkriminalitet?*

1.2 Prosjektets bakgrunn og tilnærming

Hatkriminalitet er et relativt nytt begrep i Norge, og for mange er det uklart hva begrepet og fenomenet faktisk innebærer. Samtidig er det et prioritert område og et nytt fagfelt for politiet. Dette kapittelet vil belyse hva hatkriminalitet er, hvilken definisjon politiet opererer ut i fra, hva regelverket sier, samt en omfangsstatus før kapittelet avslutter med noen tanker om hva denne studien kan bidra med.

1.2.1 Hva er hatkriminalitet?

Hatkriminalitet er et paraplybegrep som beskriver straffbare handlinger som er motivert av fordommer, antipatier eller hat rettet mot bestemte grupper mennesker (OSCE, 2016; Chakraborti, 2015). Begrepet hatkriminalitet er et relativt nytt begrep i internasjonal

sammenheng, med sin opprinnelse i USA, hvor det ble brukt i sammenheng med The Civil Rights movement på 1960-tallet (Oslo politidistrikt, 2013). Anerkjennelse av hatkriminalitetens skadevirkninger ble fokus hos flere europeiske myndigheter på 1990-tallet. I 1991 uttrykte OSCE (Organisasjon for samarbeid og sikkerhet i Europa) bekymringer vedrørende straffbare handlinger basert på fordommer, diskriminering og hat, og deltakerlandene, heriblant Norge, forpliktet å iverksette tiltak mot disse (Whine, 2015:95).

Det nye er hatkriminalitet som kriminalitetskategori, handlingene som paraplybegrepet rommer er imidlertid langt fra nye. Holocaust kan være et internasjonalt eksempel, lobotomering og tvangssteriliseringen av taterne et nasjonalt eksempel. De mer konkrete og kjente tilfellene av hatkriminalitet i nyere tid i Norge er det rasistisk motiverte drapet på Benjamin Hermansen i 2001 og hendelsene 22. juli 2011 (Oslo politidistrikt, 2013; 2015:19). Felles for disse hendelsene var ofrenes identitetskarakteristikker og egenskaper som motivasjon for hat og/eller fordommer. Hatkriminalitet refererer altså til handlinger hvor offeret er viktimitisert på grunn av bestemte beskyttede karakteristikker, og defineres i den norske konteksten på følgende måte:

Hatkriminalitet brukes om straffbare handlinger som er motivert av negative holdninger til faktisk eller oppfattet etnisitet, religion, homofil orientering og/eller nedsatt funksjonsevne (Politidirektoratet, 2016a:3).

Det er gjerningspersonens motivasjon for den kriminelle handlingen som er avgjørende om det er hatkriminalitet, og ikke selve handlingen. I følge en slik forståelse, slår hatkriminalitet i hjertet av de mest grunnleggende demokratiske prinsipper om likeverd og toleranse (LDO, 2015). Hatkriminalitet karakteriseres også for å ramme dobbelt, det angriper identiteten til det umiddelbare offeret, samtidig som den kan påvirke gruppen som identifiseres med offeret. Slik sett utgjør hatkriminalitet en trussel for sikkerheten til individer, så vel som det sosiale samholdet i samfunnet (OSCE, 2016; Chakraborti, 2015). I følge OSCE og ODIHR (Kontoret for demokratiske institusjoner og menneskerettigheter) er det dermed viktig å vie særlig oppmerksomhet til hatkriminalitet, ettersom hatmotiverte handlinger er blant de mest alvorlige erklæringer av intoleranse (OSCE, 2016).

1.2.2 Det norske lovverket

En rapport om hatkriminalitet skrevet av Oslo politidistrikt fra 2013 innleder blant annet med: "Oslo politidistrikt har som motto: På jobb for en trygg hovedstad. I en trygg hovedstad

er det ikke rom for hatkriminalitet” (Oslo politidistrikt, 2013:3). Tryggheten det er snakk om refererer til en subjektiv trygghetsopplevelse for enkeltmennesket, men også til den type trygghet som er særegen innenfor hatkriminalitetsdiskursen. Hatkriminalitet skaper som sagt en frykt som går utover den enkelte, og kan på denne måten ramme samfunnet som helhet, eller hele grupper av befolkningen (Oslo politidistrikt, 2013:20). Innsatsen mot hatkriminalitet og arbeidet med å fremme ytringsfrihet må derfor ses i sammenheng, med et ideal hvor det ene ikke undergraver det andre.

I Norge var det straffeloven av 2005, som trådte i kraft 1. oktober 2015, som medførte visse endringer i straffebestemmelsene innen hatkriminalitet (Oslo politidistrikt, 2015). For at politiet skal jobbe effektivt og presist i arbeidet med hatkriminalitet er det nødvendig med en klar og tydelig definisjon. Endringene i straffeloven innebar blant annet en harmonisering av lovtekstenes ordlyd, slik at definisjonen av hatkriminalitet ble den samme i de mest sentrale bestemmelsene. Ifølge straffelovens definisjon er hatkriminalitet straffbare handlinger som er motivert av:

- a) hudfarge eller nasjonale eller etniske opprinnelse,
- b) religion eller livssyn,
- c) homofile orientering, eller
- d) nedsatte funksjonsevne (Straffeloven, 2005, §185).

Strukturen og paragrafnummeret ble også endret, og de som regnes som de mest sentrale straffebestemmelsene innen hatkriminalitet i straffeloven av 2005 er:

- § 185 om hatefulle ytringer.
- § 186 om diskriminering.
- § 264 om grove trusler.
- § 272 om grove kroppskrenkelser.
- § 274 om grove kroppsskader.
- § 352 om grovt skadeverk (Oslo politidistrikt, 2015:69).

Endringene i 2015 var likevel ikke så vesentlige, fordi flere endringer i straffeloven av 2005 allerede var implementert i straffeloven av 1902. Det er imidlertid verdt å nevne en ny generell bestemmelse om skjerpende omstendigheter, straffelovens § 77 bokstav i, som et ytterligere vern om grupper som har et særlig behov for beskyttelse (Oslo politidistrikt, 2015). Med denne bestemmelsen vil det være mulig å skjerpe straffen i andre typer kriminelle handlinger hvis motivet hat eller fordommer ligger til grunn. Her skal

identitetskarakteristikk, både faktiske og oppfattede, i tråd med den juridiske definisjonen av hatkriminalitet, tas i betraktning i skjerpene retning ved straffutmålingen (Straffeloven, 2005, §77).

Straffebestemmelsene innen hatkriminalitet kjennetegnes ved at de kriminaliserer motivet bak handlingene, knyttet til de beskyttede identitetskaraktistikkene. Kriminaliseringen av fordømmer og hatmotivasjon representerer på denne måten et skifte i straffelovens fokus, ”from deed to thought” (Hall, 2013:127).

1.2.3 Omfang og kunnskap

Som vist forpliktet Norge seg tidlig på 1990-tallet til å jobbe effektivt mot hatkriminalitet. I 2006 ble hatkriminalitet en egen lovbruddskategori i politiets strafferegistreringsverktøy, og siden da har alle lovbrudd kategorisert som hatkriminalitet blitt registrert der (Justis- og beredskapsdepartementet, 2013). Registreringspraksisen er i stor grad knyttet til de ansattes definisjonsforståelse og forståelse av regelverket, men også til kunnskapen om hatkriminalitetsfenomenet og kunnskapen om hatkriminalitet som kriminalitetskategori. Registreringen av hatkriminalitetssaker skiller seg fra den generelle registrering av anmeldelser i politiets straffesaksregister. Dette fordi man flytter seg fra registreringer som i all hovedsak er knyttet til objektive faktorer (lovbruddskategori, gjerningssted, modus eller objekt) til en registrering av motiv, hvor subjektive oppfatninger vektlegges (Politidirektoratet og Oslo politidistrikt, 2009:3).

Omfanget av anmeldt hatkriminalitet i Norge er lavt når man ser dette i forhold til antallet anmeldelser i det totale kriminalitetsbildet (Politidirektoratet, 2016a:3), og ifølge Politidirektoratet (2016a) er det grunn til å tro at det er betydelige mørketall. Dette underbygges dersom man ser tall i selvrapporderingsundersøkelser i forhold til omfang av anmeldelser. I politiets innbyggerundersøkelse for 2014 svarte 1,4% at de har blitt utsatt for hatkriminalitet, noe som utgjør anslagsvis 50 000 personer (Politihøgskolen, 2016a). Antall anmeldelser av hatkriminalitet i 2014 var imidlertid 223 (Politidirektoratet, 2016a). Politiets innbyggerundersøkelse for 2015 viste at 1,7% av befolkningen har vært utsatt for hatkriminalitet (Politidirektoratet, 2016b). Tallet for anmeldte hatkriminalitetssaker hadde økt til 347 dette året (Politidirektoratet, 2016a). Til tross for økning i antall anmeldte, gjenspeiles ikke denne økningen i prosenttallet, og mørketallene kan forstås å fremdeles være betydelige.

I denne sammenhengen er det fruktbart å kort nevne implikasjonene ved mørketallsproblematikken, som kan særlig komme til syne i hatkriminalitetsdiskursen. Hatkriminalitet beskrives som en integritetskrenkende kriminalitetstype, hvor flere av de mest sentrale straffebestemmelsene kan forstås mer som krenkelser enn kriminalitet, avhengig av fornærmedes subjektive forståelse av hendelsene. Ettersom krenkelser ofte oppleves som noe annet enn kriminalitet, kan anmeldelsesprosessen i større grad bli et område for avveining mellom ”vinning” og ”tap” ved å anmelde (Olaussen, 1996:33). Mørketallsproblematikken tilknyttet hatkriminalitet kan på denne måten forstås som mer kompleks enn statistikken tilknyttet andre lovbrudd. Tillit til politiet og politiets håndtering av saker blir derfor sentralt for hvorvidt hatkriminalitetshendelsen anmeldes eller ikke.

Det norske politiet nyter generelt stor tillit i befolkningen. Likevel kommer det frem av Politiets innbyggerundersøkelse for 2016 at kun 21 prosent av alle som har vært utsatt for hatkriminalitet i 2016, valgte å anmelde dette til politiet (Politidirektoratet, 2017a). Undersøkelsen viser at hovedårsakene til at forholdene ikke ble anmeldt er at fornærmede tror saken ville blitt henlagt av politiet, ikke prioritert, eller mangler tillit til politiet (Politidirektoratet, 2017a). En annen årsak til de lave anmeldelsestallene kan ligge hos politiets kunnskap om og håndtering av disse typer saker. Knyttet til hatkriminalitet er det derfor et dobbelt mørketall; mørketall oppstår fordi fornærmede ikke anmelder hendelser til politiet, samtidig oppstår mørketall til tross for at saker blir anmeldt – forholdet blir ikke oppfattet eller registrert som hatkriminalitet. Politidirektoratet er kjent med at ulike politidistrikt har ulikt fokus på hatkriminalitet, og påpeker store forskjeller i distriktenes kunnskap og kompetanse om hva hatkriminalitet er, og hvordan disse sakene skal registreres (Politidirektoratet, 2015). God kunnskap er en forutsetning for at politipersoner skal kunne gjenkjenne hatkriminalitet.

Av alle de 347 sakene med hatmotiv registrert i Norge i 2015, var hele 145 saker fra Oslo politidistrikt (Politidirektoratet, 2016a). Med bruk av tidligere navn på distriktene, er Agder politidistrikt det distriktet med nærmest antall hatkriminalitetssaker, med 23 saker. Romerike politidistrikt hadde 16 anmeldte saker, og 15 anmeldte saker var antallet både for Østfold, Rogaland og Hordaland politidistrikt (Politidirektoratet, 2016a). Forskjellene i antallene kan bedre forstås med kjennskap til Oslo politidistrikts særskilte satsning på hatkriminalitet. Opprettelsen av en egen hatkrimgruppe har bidratt til økt kunnskap, kompetanse og fokus på hatkriminalitet innad i distriktet. Gjennom distriktets satsning og interne opplæring har

politipersoner fått bedre forståelse for hvordan hatkriminaliteten kan komme til uttrykk, samt hvordan sakene skal håndteres (Politidirektoratet, 2016a). I tråd med målet i Nærpolitireformen om et ”likere politi” uttrykker Politidirektoratet (2016a:7) at de vil satse på ulike tiltak for å øke kunnskap og kompetanse om hatkriminalitet i alle politidistrikt.

1.2.4 Oppgavens tilnærming og bidrag

Innsatsen mot hatkriminalitetsproblematikken har økt i Norge de siste årene, både innenfor feltet for politikk, jus og media. Et nytt fagfelt for politiet forutsetter tiltak som bidrar til økt kompetanse, bevisstgjøring og riktig håndtering av oppgavene (St.meld. nr.42 (2004-2005):102). Denne studien vil derfor bidra til å belyse de ulike formene for kunnskapsheving innen og mulighetene for læring om hatkriminalitet i etaten. Videre vil det belyses i hvilken grad politipersonene anser et behov for økt kunnskap om hatkriminalitet i deres utførelse av politiarbeidet. I lys av hatkriminalitetsomfanget, hvor tallene peker på at det er betydelig antall hatkriminalitetstilfeller som ikke blir oppdaget og som politiet får kjennskap til, og i tråd med selvrapporteringsundersøkelser som viser at det er få som anmelder, er det derfor interessant å intervju politifolk om deres erfaringer og opplevelser. Informantene i studien besitter ulikt kunnskapsnivå i forhold til studiens tematikk, da både politigeneralister og politispesialister innen hatkriminalitet er representert. På bakgrunn av dette finner oppgaven det relevant å bidra med kunnskap om politiets innsats mot hatkriminalitet, som et forsøk på å skape ny innsikt i hvordan politipersoner opplever sitt kunnskapsnivå i møte med hatkriminalitet, hvilke arenaer som er tilgjengelige og anvendbare for læring og kunnskapsheving, og hvordan de utfører profesjonelt politiarbeid i møte med disse oppgavene.

1.3 Oppgavens oppbygging

Gjennom oppgavens syv kapitler vil jeg presentere og analysere hvordan kunnskapsutvikling, læring og profesjonalisering kommer til syne gjennom politigeneralister og politispesialisters arbeid med hatkriminalitet. Analyse og diskusjon rundt det empiriske materialet er delt på tre kapitler, hvor det siste kapitlet er et diskuterende avslutningskapittel.

I kapittel 2 presenteres bakgrunnsempiri, tidligere forskning og teoretiske perspektiver som legger grunnlaget for analyse og diskusjon i kapitlene hvor det empiriske materialet skal presenteres. I tillegg til bakgrunnsempirien, som presenterer hvorfor politiet har fått en

sentral rolle i arbeidet med hatkriminalitet, omhandler kapittelet i hovedsak tidligere forskning om kunnskap og profesjonalitet i politiet, og politiutdanningen. Dette er i tråd med teoretiske perspektiver, som handler om politiets rolle, kunnskap og profesjonalisering i politiet.

I kapittel 3 presenterer jeg hvilke tilnærminger og metodiske fremgangsmåter som er anvendt gjennom forskningsprosjektet, og jeg gjør rede for hvordan forskningsarbeidet er gjennomført og for forskningsetiske dilemmaer.

I kapittel 4 står politipersonenes læring sentralt. Her presenterer og analyserer jeg hvilke erfaringer informantene forteller om knyttet til kunnskapsheving vedrørende hatkriminalitet. Dette kapittelet sentrerer seg i hovedsak rundt tre sentrale læringsarenaer for politipersonene: utdanning, tjenestestedet og teknologisk verktøy. Gjennom informantenes beretninger analyseres og diskuteres det hvordan og i hvilken grad disse arenaene har bidratt til kunnskapsutvikling vedrørende hatkriminalitet hos politipersonene, og viser hvilke potensial for kunnskapsheving og læring som finnes.

I kapittel 5 er politipersonenes kunnskapsgrunnlag og -behov i fokus, og det er i hovedsak politigeneralistenes virkeområde som drøftes. Her presenterer og analyserer jeg hva informantene forteller om egen og kollegers kunnskap om hatkriminalitet og i hvilken grad denne kunnskapen gjør politipersonene i stand til å lære av egne erfaringer. Videre analyseres og diskuteres hva informantene forteller om ulike behov for og vekting av ulike kunnskapstyper i arbeidet med hatkriminalitet. Avslutningsvis presenterer og drøfter jeg informantenes erfaringer med politiets arbeid med å avdekke mørketall og politiets tillitsskapende arbeid, og diskuteres hvordan Politidirektoratets forutsetning om god kunnskap i politiet kan ses i forhold til dette.

I kapittel 6 står spesialisering og profesjonalisering i politiet sentrum, og det er spesialistenes virksomhet som drøftes. Her presenterer og analyserer jeg informantenes erfaringer med hvordan dannelsen av spesialister har ført til en økt kunnskap om hatkriminalitet blant generalistene. Videre presenterer jeg informantenes erfaringer med spesialisering av et fagfelt i et politidistrikt, og drøfter hvorvidt en slik spesialisering står i forhold til målet i Nærpolitireformen om et ”likere politi”. Avslutningsvis presenterer og analyserer jeg hvordan de ulike tiltakene for kunnskaps- og kompetanseheving kan forstås som

profesjonaliseringsprosjekter, og hvordan politiets arbeid med hatkriminalitetsoppgaver kan forstås profesjonalisert.

I kapittel 7 sammenfatter jeg funnene og diskusjonene i de foregående kapitlene som viser at det har vært en rekke tiltak for kunnskapsutvikling om hatkriminalitet i politiet, hvor deler av dette forutsetter tilgang på ekspertkunnskap i det gjeldende politidistriktet. Dette diskuteres avslutningsvis i tråd med Nærpolitireformens målsettinger og i tråd med en forståelse av politiprofesjonalitet. Til slutt trekkes argumenter for oppgavens bidrag frem, og jeg presenterer mulige studier for fremtiden.

2 Tidligere forskning og teoretiske perspektiver

2.1 Bakgrunnsempiri og tidligere forskning

Dette kapittelet vil være todelt, hvor første del presenterer bakgrunnsempiri som viser bakgrunnen for hvorfor politiet har fått en sentral rolle i arbeidet med hatkriminalitet, og hvilke tiltak som er iverksatt på hatkriminalitetsfeltet. Dette er grunnleggende for å forstå hvilken plass hatkriminalitet har i dag i det norske samfunnet, og hvilken rolle politiet har i forhold til fagfeltet. Denne delen vil også vise aktualiteten ved fagfeltet, så vel som at det er nytt og under endring. Andre del vil kort presentere forskningsbidrag og studier som vil bidra med kontekstuell og relevant kunnskap, og som gir grunnlag for analyse og diskusjon av empirien.

2.1.1 Et nytt felt for politiet – innsats på kompetanseheving om hatkriminalitet

Bekymringer og prioriteringer

Norge har mottatt bekymringer både fra internasjonalt og nasjonalt hold når det gjelder politiets arbeidsmetoder, fokus og oppfølging av hatkriminalitet (Oslo politidistrikt, 2013). Internasjonalt har samlingene CERD (FNs rasediskrimineringskomité), OSCE (Organisasjon for samarbeid og sikkerhet i Europa) og ECRI (Europarådets menneskerettighetsavdeling) kritisert Norge for å ikke ta hatkriminalitet på alvor, og at det ikke gjøres nok for å kartlegge og bekjempe hatkriminalitet (Oslo politidistrikt, 2013). Fra nasjonalt hold har Riksadvokaten de siste 15 årene bedt politiet prioritere hatkriminalitet (se eksempelvis Riksadvokaten, 2015; 2016; 2017). I 2012 inviterte Riksadvokatembetet til seminar om hatkriminalitet hvor alle politidistrikter var invitert (Oslo politidistrikt, 2013:15). Formålet var å sette hatkriminalitet mer synlig på dagsorden, med fokus på hva det er og eksempler på saker. Ligestillings- og diskrimineringsombudet har krevd at hatkriminalitet må på dagsorden, og at politiets arbeidsmetoder og fokus endres, samtidig som Politidirektoratet har etterlyst mer kunnskap om feltet hatkriminalitet (LDO, 2012; Politihøgskolen, 2016b; Politidirektoratet, 2016a).

Reaksjoner og oppfølging

Det er særlig tre områder som kommer til syne ved føringer for økt fokus på hatkriminalitet. Dette handler om politiske føringer, gjennom regjeringen og departementene, føringer fra Politidirektoratet, samt føringer innad i Oslo politidistrikt.

I 2006 ble det innført en ny nasjonal ordning for registrering av anmeldelser med hatkriminalt motiv i politiets straffesakssystem (Politidirektoratet, 2010). Hovedformålet med innføringen av registreringen var å synliggjøre omfanget av og karakteren til hatkriminaliteten. I tillegg, ifølge Politidirektoratet og Oslo politidistrikt (2009:30), var det ”et signal om at man ønsker å prioritere slik kriminalitet”. Med ordningen kunne man fra 2007 hente ut informasjon om omfang og særpreg ved de anmeldte hatkriminalitetshendelsene. Den første rapporten om hatkriminalitet kom dermed i 2007, og var resultatet av et samarbeidsprosjekt mellom Oslo politidistrikt og Politidirektoratet (Politidirektoratet og Oslo politidistrikt, 2009:3). I lys av dette kan man se at hatkriminalitet har stått som et fokusområde og fagfelt for politiet de siste 10 årene, hvor både Politidirektoratet og Oslo politidistrikt var bidragsytere i føringene om økt fokus på feltet. Rapportens formål var å:

(...) gi kunnskap om hatkriminalitet som problem i Norge og slik bidra til at politiet kan møte denne typen kriminalitet på en målrettet og effektiv måte, både med henblikk på forebygging og bekjempelse, men også for å sikre at ofrene møtes på en profesjonell måte. I tillegg skal rapporten gi grunnlag for bedret registrering (Politidirektoratet og Oslo politidistrikt, 2009:3).

Siden 2009 har Politidirektoratet og Oslo politidistrikt publisert rapporter som tar for seg gjennomgang av registrerte hatkriminalitetsanmeldelser, henholdsvis på landsbasis og innenfor Oslo politidistrikt, med et formål om at rapportene skal gi mer kunnskap om hatkriminalitetens særpreg og omfang, samt skape et grunnlag for bedre registrering av sakene.

Oslo politidistrikts svar på kritikken og prioriteringene kan best ses i lys av opprettelsen av hatkrimgruppa ved Manglerud politistasjon i 2014, hvis arbeidsoppgaver er å etterforske anmeldelser med hatkriminalitetsregistrering, så vel som at de har en opplærende funksjon innad i distriktet. I 2014 ble også Trygghetsprogrammet utvidet til å gjelde ofre for hatkriminalitet. Den særskilte satsningen på fagfeltet i Oslo politidistrikt kommer dermed av interne satsninger i distriktet, hvor både spesialenhetens virksomhet og offeroppfølgingen gjelder hatkriminalitetshendelser registrert i Oslo politidistrikt.

I 2015 trådte straffeloven av 2005 i kraft, som medførte visse endringer i de mest sentrale straffebestemmelsene innen hatkriminalitet, som igjen førte til en mer konsistent forståelse av kriminalitetsformen. I mars 2016 ble det gjort klart at Politihøgskolen (2016a; 2016b) er i gang med å utvikle en ny videreutdanning i bekjempelse og forebygging av hatkriminalitet. I tillegg initierte Politidirektoratet en nasjonal heldagskonferanse 17. november 2016 for å øke kompetansen om og sette fokus på temaet (Politidirektoratet, 2016a). På konferansen deltok representanter blant annet fra Politidirektoratet, Riksadvokatembetet, regjeringen og Justis- og beredskapsdepartementet, i tillegg til representanter fra relevante samarbeidsorganisasjoner og nettverksgrupper i sivilsamfunnet. Alle politidistrikt var invitert til konferansen, og alle distriktene stilte med representanter. I ”Disponeringsskriv for politi- og lensmannsetaten 2017” er det blant annet lagt fokus på ytterligere prioritering av alvorlig identitetskrenkende kriminalitet, herunder hatkriminalitet (Politidirektoratet, 2017b:9). Politidirektoratet har også intern oppfølging og opplæring av distriktene, hvor det eksempelvis ble sendt ut brev i januar i år, 2017, hvor distriktene ble bedt om å gjennomgå hatkriminalitetssaker, med tanke på riktig registrering. Politidistriktene har i sin tur rapportert tilbake til Politidirektoratet om dette.

De politiske føringene har kommet til syne gjennom bevilgingen av midler til kampanjer, konferanser, undersøkelser og prosjekter tilknyttet hatkriminalitet, som for eksempel Stopp hatprat, en to-dagers konferanse om hatkriminalitet i regi av Likestillings- og diskrimineringsombudet og andre holdningsundersøkelser vedrørende det norske minoritetssamfunnet (Barne- og likestillingsdepartementet, 2016a). I tillegg er det bevilget midler til en forskningsgruppe, C-REX¹, for å utvikle økt kunnskap og kompetanse (Barne- og likestillingsdepartementet, 2016a; C-REX, u.å.). I 2015 la regjeringen frem en politisk erklæring mot hatefulle ytringer, og i 2016 ble to handlingsplaner og en strategi lansert av regjeringen (Barne- og likestillingsdepartementet, 2016a). Dette er henholdsvis ”Trygghet, mangfold og åpenhet. Regjeringens handlingsplan mot diskriminering på grunn av seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk” (Barne- og likestillingsdepartementet, 2016b), ”Handlingsplan mot antisemittisme 2016-2020” (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2016) og ”Regjeringens strategi mot hatefulle ytringer” (Barne- og likestillingsdepartementet, 2016a). På det lokale planet, er det lansert en

¹ Senter for ekstremismeforskning: høyreekstremisme, hatkriminalitet og politisk vold (C-REX).

handlingsplan gjeldende for Oslo – ”Handlingsplan mot hatkriminalitet og voldelig ekstremisme i Oslo 2015-2018” (Salto, 2015), igjennom SALTO, et kriminalitetsforebyggende samarbeid mellom Oslo kommune og Oslo politidistrikt. Handlingsplanene og strategien skal bidra til økt bevissthet om hatkriminalitet, og en offentlig debatt og plass i det offentlige rom. De er videre med på å legge til rette for økt kunnskap.

Med dette blir det tydelig at hatkriminalitet er et område for politisk fokus og et prioritert område for politiets virksomhet. Imidlertid er ikke hatkriminalitet et område politidistriktene er bedt om å rapportere i PSV. Politidistriktene styres ikke av måltall tilknyttet hatkriminalitet. Dette kan i sin tur si noe om prioritering av hatkriminalitetsområdet, ettersom så mange andre prioriterte politioppgaver blir styrt gjennom måltall. Det er for eksempel på særlig fokuserte områder politidistriktene blir bedt om å rapportere i PSV, noe som varierer fra år til år. Dette er ofte knyttet til hva som har politisk fokus, hva som er forventet gjennom handlingsplaner, eller om det er igangsatt bestemte tiltak i politidistriktene. Hatkriminalitet har foreløpig ikke vært et av disse områdene. Manglende måltall kan ha flere årsaker, eksempelvis tanker om en økende bevissthet knyttet til utilsiktede konsekvenser for politiets praksis ved bruk av måltall (se for eksempel Bjørkelo og Hansen, 2013; Dahl og Lomell, 2009), eller en ambivalens i forhold til om politiet skal initiere anmeldelser eller om publikum skal anmelde. Likevel, i lys av oppfølgingene som er presentert over, og særlig i tråd med regjeringens strategi og to nye handlingsplaner på fagfeltet, kan man stille spørsmål om hvorvidt det kan forventes å prioriteres av seg selv.

2.1.2 Tidligere forskning

Norsk litteratur eller studier om hatkriminalitet er beskjeden. På UiOs database finnes det to masteravhandlinger med hatkriminalitet som tema, en sosiologisk (Bruknapp, 2009) og en juridisk (Skofsrud, 2016), men disse er imidlertid ikke særlig relevant for denne studien, hvor fokus og tema er politiets kunnskap om og arbeid med hatkriminalitet. I tråd med studiens problemstilling, vil derfor forskning om politivirksomhet være sentral, særlig kunnskap, profesjonalisering og læring i politiet. I det følgende vil et begrenset utvalg av bidrag presenteres, basert på studiens problemstilling og forskningsspørsmål. Forskningsbidragene er særlig relevante ettersom de tar for seg ulike tilnærminger til politipraksis, utøvelsen av politirollen og utførelsen av politioppgaver, og vil i denne studien anvendes i møte med

politiets arbeid med et relativt nytt og prioritert felt, hatkriminalitet. Det er spesielt norske studier som er relevant i denne konteksten, som kan begrunnes med at den norske politiutdanningen kan forstås som særegen innen politiutdanninger, da den er en treårig profesjonsutdanning med bachelorgrad, samtidig som den har stått lengst som en høgskoleutdanning i Norden (Hove, 2012a; Politihøgskolen, 2015a).

Kunnskap, profesjonalisering og læring

I Helene O. I. Gundhus' (2013) etnografiske studie "Experience or knowledge? Perspectives on new knowledge regimes and control of police professionalism", ble det utforsket hvordan implementering og praktisering av kunnskapsbasert politiarbeid oppfordrer til spesifikke former for kunnskap i politipraksis, og hvordan politiets yrkeskultur reagerer på nye kunnskapsregimer. Studien avdekket en dikotomi mellom akademisk kunnskap og erfaringsbasert kunnskap i politiets praksis. Studien viser hvordan den akademiske kunnskapen er koblet til en forståelse av kunnskapen som abstrakt og statisk kunnskap, som kan beskrives som "tynn" kunnskap, og som er formålstjenlig for styringen av politiorganisasjonen. Den erfaringsbaserte kunnskapen ble ikke forstått som vitenskapelig kunnskap, men koblet til sosialisering i politipraksis, gatenivå-kunnskap og forstått som kontekstuell informasjon om identiteter og miljøer – "tykk" intuisjon (Gundhus, 2013). Et annet funn i hennes studie er hvordan kunnskapstypene representerer et kompetansehierarki, mellom hvilken kunnskapstype som gir høy og lav status i politiets yrkeskultur. Den kunnskapstypen som rangeres høyt er den erfaringsbaserte kunnskapen, hvor den standardiserte, akademiske kunnskapen rangeres lavt (Gundhus, 2013). Det ble argumentert for at kunnskapsbasert politiarbeid i praksis fremmer et konsept av kunnskap som indirekte truer politipersoners tradisjonelle erfaringsbaserte kunnskap og faglige skjønn.

I sin kvalitative studie om profesjonalisering av politiets utlendingskontroll beskriver Gundhus (2016) hvordan økt migrasjon har skapt nye arbeidsoppgaver og utfordringer for politiet. Hun viser hvordan Politidirektoratet har jobbet systematisk for å endre synet på utlendingsforvaltningen som perifer i forhold til politiets kjerneoppgaver, samt hvordan opplæring i etaten og utdanningssystemet har blitt anvendt for å profesjonalisere slike politioppgaver. Det trekkes med dette tråd til denne studien, med hatkriminalitetsfeltet som et nytt område for politiet, som skaper nye arbeidsoppgaver og utfordringer for politiet, og som forutsetter endringer og i politipersoners kunnskapsnivå, og legger til rette for tiltak knyttet til

disse oppgavene. Gundhus' studie utforsker hvordan profesjonsutøverne utfører skjønn og profesjonell autonomi i en praksis som er preget av mål- og resultatstyring. Det kommer frem at profesjonalisering av politiets utlendingskontroll handler mer om å øke kontroll over skjønnsutøvelsen fremfor å tilrettelegge for autonomi. Et særlig relevant område i hennes studie i forhold til denne, er spenningen hun presenterer mellom to oppfatninger av politiprofesjonalitet; tradisjonelt og standardisert profesjonelt politiarbeid. Idealtypene bygger på funnene i studien fra 2013, presentert over, og kommer til syne i informantenes vektning av ulike typer kunnskap i møte med oppgaver innen utlendingskontrollen, henholdsvis erfaringsbasert og standardisert, formell kunnskap.

I artikkelen "Å forbedre en etat" ser Brita Bjørkelo og Helene O. I. Gundhus (2015) nærmere på læring gjennom eksisterende systemer i politiorganisasjonen. Det understrekes hvordan forholdet mellom kunnskap, læring og yrkespraksis i politiorganisasjonen er for komplekst til at det å innføre instruksverk og rutinebeskrivelser automatisk fører til endring i politiets atferd. De trekker på tidligere forskning som viser at det er sjeldent samsvar mellom formell struktur og faktisk atferd i organisasjonen. Læring i etaten må derfor forstås ut fra "dynamikken mellom strukturelle elementer ved organisasjonen og aktørens beslutningsmyndighet som profesjonelle" (Bjørkelo og Gundhus, 2015:35). Artikkelen utforsker handlings- og forskningsrommet for uformelle og formelle læringsprosesser som medvirker til økt systematisk bruk av kunnskap og som legger til rette for endret atferd i politiet. Artikkelen vil være relevant for denne studien, da både uformell og formell læring i politiet vil være en sentral del av analysen.

Kunnskap og politiutdanning

I prosjektet *Politiutøveres syn på politiutdanningen, kvalitetsundersøkelsen 2014*, utført av Geir Aas (2014a), undersøkes det hva politiutøvere syntes om utdanningen som grunnlag for politiets praksis. Informantene i undersøkelsen er både nyutdannede og ledere i den operative delen av politiet. Gjennom kvalitativ undersøkelse gir både nyutdannede og ledere viktige beskrivelser av henholdsvis hvordan og i hvilken grad politiutdanningen har gjort nyutdannede i stand til polititjeneste, og hvordan utdanningskvalitet kommer til syne i yrkespraksis. Et generelt funn i undersøkelsen er at politiledere som vektlegger generell kunnskap og ferdigheter i politiarbeidet, gir både politiutdanningen og nyutdannede gode referanser. Når det gjelder spesifikke ferdigheter som maktanvendelse i møte med tidskritiske situasjoner, blir nyutdannede og utdanningen beskrevet med mer kritikk. Aas (2014a) ser

blant annet på hvilken kunnskap som brukes i den operative tjeneste, hvor funnene peker på at det er mer tause, implisitte og personlige kunnskapsformer, som ikke er upåvirket av formalisert og standardisert skolekunnskap, som råder i hans utvalg av politibetjenter. Videre ser han på i hvilken grad bachelorutdanningen gir en tilstrekkelig kunnskapsplattform for operativt arbeid. I motsetning til Aas' undersøkelse, er ikke denne studien begrenset til kun operativ polititjenestepersoners beretninger. Aas' undersøkelse vil imidlertid tilby relevante begreper og fortolkningsmuligheter, da denne studiens fokus er hva politipersoner anser som tilstrekkelig kunnskap, hvilken kunnskap som er ervervet gjennom politiutdanningen og hvordan kunnskapsplattformen til informantene er i møte med hatkriminalitetstilfeller.

Felles for bidragene presentert her er at de bidrar med viktige og relevante begreper for denne studien. Bidragene peker på ulike kunnskapstyper som kommer til syne i yrkespraksis, hvilke kunnskapstyper som trekkes på og er verdsatt av politietatens ledelse og av polititjenestepersonene, og hvilke arenaer som ligger til rette for læring og kunnskapsheving i politiorganisasjonen. Med dette som bakgrunn er denne studiens anliggende å utforske hvilken plass kunnskap om hatkriminalitet har i utførelsen av politipraksis, og hvilke beretninger informantene har om arenaer for kunnskapsheving og læring som er anvendt for å øke kunnskapen om hatkriminalitet i politiorganisasjonen.

Internasjonal forskning på hatkriminalitet

Litteraturen om hatkriminalitet dekker et bredt spekter av analytiske perspektiver, tilnærminger og problemstillinger. Forskningsfeltet er i vekst, og det meste av faglitteraturen har sin opprinnelse i engelskspråklige land. Etersom denne oppgaven omhandler politipersoners kunnskap om og arbeid med hatkriminalitet, vil jeg kort nevne to internasjonale bidrag innenfor forskningen på hatkriminalitet som har vært relevant for denne oppgaven, og som har bidratt til viktig kunnskap om hatkriminalitet som fenomen og som lovbrudd.

Blant Nathan Halls flere bidrag på internasjonal forskning om hatkriminalitet, er det særlig boken *Hate Crime* fra 2013 som har vært av relevans i forhold til denne studien. Hall har en kriminologisk forankring, og bidrar med viktig litteratur om hatkriminalitet som bygger bro mellom akademia, forskning, politikk og praksis. Boken har vært sentral for både engelsk politikk, politi og andre organisasjoner, og dens påvirkning strekker seg utover Englands grenser (Hall, 2013:xi).

I nordisk kontekst har den svenske kriminologiprofessoren Eva Tiby kommet med en rekke spennende lesing om hatkriminalitet, hvor mye er knyttet til et offerperspektiv. Det er imidlertid boken *Hatbrott? En introduktion* fra 2016, skrevet i samarbeid med Görel Granström og Caroline Mellgren, som har vært relevant for denne studien. Boken, hvis forfattere er tilknyttet både juridisk og kriminologisk institutt, tar for seg hatkriminalitet i svensk kontekst i møte med politiet og rettssystemet, så vel som hatkriminalitetens plass i kriminologien (Granström, Mellgren og Tiby, 2016).

Begge bidrag bidrar til et viktig kunnskapsgrunnlag for meg som forsker, hvor spesielt deres ulike tilnærminger til og teoretiske bidrag om politiets arbeid med hatkriminalitetsoppgaver har vært sentral for denne studien. Samtidig kan bidragene forstås som viktig for den kunnskap som vektlegges av politipersonene i denne undersøkelsen, og er muligens spesielt relevant for spesialistenes kunnskapsgrunnlag. Det er viktig å understreke at hatkriminalitet som fenomen, lovbruddskategori og et prioritert kriminalitetsområde har hatt lenger historie i både England og Sverige enn det har i Norge, men kunnskapsbidragene er fremdeles overførbare til norsk kontekst. Eksempelvis har hatkriminalitetsbegrepet vært anvendt i juridisk sammenheng i Sverige fra slutten av 1990-tallet (Granström, Mellgren og Tiby, 2016:26), et område for svensk forskning (spesielt innenfor kriminologi og jus) fra 1999 (Granström, Mellgren og Tiby, 2016:11), og siden år 2001 har det eksistert kontaktpersoner for hatkriminalitet ved hver ”polismyndighet”² (Granström, Mellgren og Tiby, 2016:41).

Bidragstere utenfor akademien

Går man utenfor det akademiske området har Politidirektoratet og Oslo politidistrikt vært viktige bidragstere i forhold til å løfte temaet og spre kunnskap om hva hatkriminalitet er. De har publisert flere rapporter de siste årene som forteller konkret hva hatkriminalitet oppfattes som, så vel som politiets arbeidsmetoder med hatkriminalitet og deres utfordringer knyttet til kriminalitetstypen (se eksempelvis Oslo politidistrikt, 2013; 2015; 2017; Politidirektoratet, 2016a). Rapportene til både Politidirektoratet og Oslo politidistrikt har på denne måten vært viktige omfangsundersøkelser, men også relevante for kunnskap- og

² Begrepet ”polismyndighet” anvendes etter omorganiseringene i svensk politi i entall som Polismyndigheten (Polisen, 2016). Imidlertid, før omorganiseringene fantes det flere ”polismyndigheter”, som kan forstås å ligge på samme nivå som de norske politidistriktene. Med dette forstås det at det svenske politiet har hatt hatkriminalitetskontakter ved hvert politidistrikt siden 2001.

kompetanseheving når det gjelder hatkriminalitet innad i det norske politiet. Til tross for at disse bidrar med verdifull informasjon, gir de liten oversikt over politipersoners erfaringer med hatkriminalitetstilfeller, muligheter for kunnskapsheving og læring i politiet, ei heller forteller de noe om hvordan politipersoner opplever sitt og kollegers kunnskapsnivå om hatkriminalitetskategorien.

2.2 Teoretiske perspektiver om politiets rolle og

virksomhet

I dette kapittelet vil perspektiver på politiets rolle, kunnskap og profesjonalisering presenteres. Det er disse teoretiske perspektivene som legger grunnlaget for oppgavens analyse- og diskusjonsdel. Jeg vil først presentere kort politiets rolle, hvor rollen som generalist eller spesialist vil være sentral. Da studiens utgangspunkt er i generalisters og spesialisters beretninger om erfaringer med og kunnskaper om hatkriminalitet, vil det være relevant å få grep om ulike kunnskapsbaser som den enkelte politipersonen trekker på. Ulike tilnærminger til kunnskap vil derfor presenteres, hvor særlig den teoretiske og erfaringsbaserte kunnskapen har vært retningsangivende for både intervjuene og analyse- og diskusjonsdelen. Hatkriminalitet er et nytt felt for politiet, og det nye fagfeltet har bidratt til endringer i politiets organiseringer, muligheter for kunnskapsinnhenting og læring, og følgelig endringer i det profesjonelle politiarbeidet med disse oppgavene. På bakgrunn av dette, vil profesjonalisering i politiet presenteres til slutt.

2.2.1 Politirolle – generalister og spesialister

Politiets rolle og krav til hva som er god polititjeneste har vært gjennom flere endringer, noe som må ses i sterk sammenheng med utviklingstrekk i samfunnet og kriminalpolitikken (NOU 2013:9:9; Gundhus og Larsson, 2014:290). Ulike tilnærminger har vært foretrukket gjennom årene, hvor for eksempel idealet om nærpoliti siden 1970-tallet har kommet og gått. I regjeringens forslag til den nye nærpolitireformen (Prop. 61 LS (2014-2015)) blir dette enda tydeligere og mer konkretisert. Her blir det påpekt at kriminaliteten har blitt mer organisert, komplekst, profesjonalisert og grenseoverskridende, og løsningene ligger i et politi som er mer sentralisert, spesialisert og effektivt. Dette står i kontrast til Politirolleutvalgets grunnprinsipper (NOU 1981:35). Larsson skriver:

Blant de idealene som nå har «gått ut på dato» er noen av de som har stått sterkest i norsk politi de siste 30 årene: at politiet skal være mest mulig sivilt, generalist, integrert i lokalsamfunnet og desentralisert for å nevne de viktigste (Larsson, 2013).

Forstått på denne måten, henger politiets rolle tett sammen med politiske føringer, både direkte og indirekte, og hva myndighetene mener politiets rolle skal være (Larsson og Gundhus, 2007:11).

Mye av politiets rolle handler imidlertid ikke om kriminalitet, men om en rekke hjelpe-, bistands- og serviceoppgaver (Finstad, 2003:64; Gundhus og Larsson, 2014:291). Ifølge Liv Finstad (2006:50) handler politiets rolle om å ”opprettholde lov og orden og beskytte borgerne” så vel som at det ”forventes at politiet bruker nødvendig makt for å oppfylle samfunnsmandatet”. Politiets rolle som utøver av trygghet og som avhengig av tillit blir synlig i en slik forståelse. Disse to faktorene, trygghet og tillit, er sentrale dimensjoner ved politiets virksomhet (Gundhus og Larsson, 2014:290). Forstått på denne måten kan politiets rolle ses nærmest uten grenser. For den enkelte politiansatte betyr dette krav om breddekunnskap, hvor betjenten kjenner kunnskaps- og praksisfeltet som helhet, slik at vedkommende har kompetanse til å håndtere de ulike ansvarsoppgavene; krisesituasjoner, så vel som hjelpe- og servicesituasjoner (Birkeland, 2007; Finstad, 2006).

I tråd med Stortingsmelding nr. 42 (2004-2005) og Innstilling til Stortinget nr. 145 (2005-2006) bygger utdanningen av politibetjenter på generalistprinsippet, en utdannet politibetjent med relevant kompetanse og erfaring til å håndtere de oppgaver som er tillagt politietaten (Politidirektoratet, 2008:7). Rammeplan for politiutdanningen (Politihøgskolen, 2014) definerer en generalist som en ”tjenestemann/-kvinne som besitter grunnleggende kunnskaper og ferdigheter i politiets forebyggende, kriminalitetsbekjempende og trygghetsskapende arbeid”. I politiets oppgaveløsende arbeid forventes det at generalisten har opparbeidet seg kompetanse til å utføre grunnleggende politiarbeid og evner til å gjøre helhetsvurderinger og helhetstenkning (Politihøgskolen, 2014; Birkeland, 2007:38). Videre skal generalisten kunne se sine oppgaver og sin virksomhet i ”en bredere samfunnsmessig sammenheng og trekke inn relevant spesialkompetanse og samarbeidspartnere ved behov” (Politihøgskolen, 2014). Generalisten skal også ha grunnlag for videre læring og utvikling gjennom yrkespraksis og yrkeserfaring (Politihøgskolen, 2014; St.meld. nr.42 (2004-2005):103).

Generalisten er en forutsetning for to av idealene presentert av Politirulleutvalget, at politiet skulle være desentralisert og lokalt forankret (NOU 1981:35; Politidirektoratet, 2008:7). Dette kommer til syne gjennom en forståelse av generalisten som grunnlaget for all oppgaveløsning. Med denne forståelsen må generalisten være forberedt på å jobbe under forskjellige forhold og med flere ulike typer arbeidsoppgaver (Politidirektoratet, 2008:7,45). Imidlertid, i lys av Politianalysens og Nærpolitireformens løsning av de såkalte ”kjerneoppgavene” fremmes tanker om robuste fagmiljøer, og det stilles høyere krav til spesialisering og fagkompetanse (NOU 2013:9; Prop. 61 LS (2014-2015)). Spesialistens funksjon er følgelig kompliserte oppgaver som forutsetter mer inngående kompetanse, innsikt og erfaring (Politidirektoratet, 2008:7-8).

Behovet for spesialisering i politiet kan ses på to måter; på den ene siden en spesialisering av den enkelte politibetjent, på den annen side en spesialisering av måten politiet er organisert på (Birkeland, 2007:31). Med dette blir forventninger til den enkelte yrkesutøvers politirolle som generalist og spesialist enda tydeligere, og diskusjoner angående politiets rolle, som vektlegger flere spesialister i politietaten, ytterligere forsterket. Bak behovene ligger stadig nye utfordringer i samfunns- og kriminalitetsutviklingen. Dette har konsekvenser for nye kriterier for hva som anses som god polititjeneste (Aas, 2016:1). Som Justiskomiteen påpekte i 2006: ”Generalistprinsippet må imidlertid ikke stå i veien for at politietaten til enhver tid har den kunnskap og kompetanse som kreves for å møte kriminalitetsutviklingen” (Innst. S. nr.145 (2005-2006):9). Denne tanken kan fortsatt ses gjeldende med politiske føringer og bestemmelser som fremmer nettopp behovet for spesialisering. Til tross for fokuset på mer spesialisering, er det generalisten som utgjør ryggraden i politiberedskapen, både den generelle og spesielle. Generalisten anses som hovedaktøren, hvor spesialistene rekrutteres i stor grad fra generalistgruppen (Politidirektoratet, 2008:7-8). Politietaten utgjør dermed både generalistens og spesialistens praksisfelt.

Forholdet mellom politirollen som generalist eller spesialist kan forstås med utgangspunkt deres kunnskapstilnærming, det vil si rollenes ulike kunnskapstilnærminger til praksis- og kunnskapsfeltet. En god beskrivelse av skillet mellom generalist og spesialist er derfor, ifølge Birkeland (2007:35), å se på kunnskapens retning – om den dreier seg mot det generelle eller det spesielle. Birkeland skriver: ”Generalistkunnskap betyr at kunnskapen retter seg mot et kunnskaps- og praksisfelt som en (mest mulig forståelig) helhet, mens spesialistkunnskap dreier seg om gitte spesifikasjoner av dette feltet” (Birkeland, 2007:35). Birkeland (2007:32),

som imidlertid opererer med et mer idealtypisk syn på forholdet mellom generalist og spesialist, understreker også at generalisten ikke skal reduseres til det han kaller ”et slapt ideal” som en slags altnuligmann, og legger til grunn en definisjon av generalisten som ”en som er spesielt dyktig når det gjelder generell kunnskap og generelle ferdigheter”.

Skillet handler om retning i og gjenstand for kunnskapen, alt innenfor et og samme praksis- og kunnskapsfelt (Birkeland, 2007:35). Dette kan ses i tråd med det skandinaviske idealet om et enhetspoliti, som ble skissert av Politirolleutvalget (NOU 1981:35). Ifølge Ellefsen og Larsson (2014:51) forutsetter enhetspolitiet at politiansatte har en generalistutdannelse, hvor de fordyper seg i alt som gjør arbeidet til politiarbeid (Birkeland, 2007:35). Politispecialistens fokusområde er dermed en fordypning i gitte spesifikasjoner av politiets ansvarsområde, og kommer følgelig i tillegg til kompetansen ervervet gjennom generalistutdannelsen (Ellefsen og Larsson, 2014:51). Forstått på denne måten blir ikke politiets rolle som generalist eller spesialist plassert i noe ”enten-eller”-paradigme, det forstås bedre som gjensidig avhengige av hverandre. Avhengighetsforholdet påpekes også imidlertid i Politianalysen: ”Et kompetent lokalt politi er en forutsetning for at spesialistmiljøene skal fungere godt” (NOU 2013:9:9).

2.2.2 Kunnskap – teori, praksis og erfaring

Ifølge Smeby (2008:87) er profesjoner kunnskapsbaserte yrker. Utdanning står dermed som et spesielt kjennetegn ved profesjoner, hvor yrkesutøverne – gjennom utdanning – sertifiseres til å utøve en bestemt type kunnskap (Grimen, 2008:71). Den norske grunnutdanningen for politibetjenter er en bachelorgrad ved Politihøgskolen, en treårig profesjonsutdanning (Hove, 2012b; Aas, 2014a; Politihøgskolen, 2014). Birkeland (2007:39) vektlegger den teoretiske siden av utdanningen av politibetjenter, på lik linje med den praktiske, og begrunner dette med at slike studier blir sterkt redusert så snart politibetjenten trer inn i det praktiske arbeidslivet. Det teoretiske grunnlaget betraktes dermed som en viktig forutsetning for profesjonell yrkespraksis (Smeby, 2008:87). Antakelsen er at gjennom utdanning får yrkesutøverne ervervet teoretisk kunnskap, verdier og ferdigheter, som overføres til profesjonens praksis, hvor yrkesutøverne kan bearbeide og videreutvikle dette i et profesjonelt yrkesfelleskap (Smeby, 2008:87). Det er imidlertid ulike forbindelser mellom teori og praksis (Grimen, 2008), og dette har ulik betydning for flere aktører. Diskusjonene om profesjonsutdanning og kunnskapskrav setter i stor grad teoretisk og praktisk kunnskap opp mot hverandre, og følgelig oppstår det en retorikk mellom generalistutdanningens

”akademiske og erfaringsbaserte innholdselementer”, påpeker Hove (2012b:78). Fokuset på en slags akademisering av kunnskapsidealet i politiutdanningen kan føre til misnøye hos andre;

Politiutdanningen i dag er altfor lite praktisk rettet. Vi må få tilbake fokuset på polititaktisk arbeid... I dag vet politibetjentene alt om hva de ikke har lov til, men de vet ikke hva de faktisk skal gjøre for å fange en lovbrøyer. De er ikke sultne lenger, og da har vi tapt mye... Dette er et stort fagfelt, men ønsker folk mer akademisk utdanning, kan de ta det andre steder enn på Politihøgskolen (Pedersen, 2010 i Hove, 2012b:78).

Utsagnet, som stammer fra en politioverbetjent fra Romerike politidistrikt, kan ses i forlengelse av profesjonsutdanningens endring, hvor det har vært en ”gradvis forflytting av opplæring i praksisfeltet til akademi og studenttilværelse” (Aas, 2014a:16; Politihøgskolen, 2015b). Endringen har imidlertid ikke vært kritikkløs (Aas, 2014b:128). I tillegg til forflyttingen har man sett endrede rekrutteringsmønstre til politiet, med høyere teoretisk opptakskrav og studenter med mer akademisk bakgrunn (Petersson, 2014:119). Ifølge kritikerne er faren ved et slikt akademisk politi et mer handlingslammet politi som er mer opptatt av problematisering (Petersson, 2014:119). Akademiseringen handler om å styrke kunnskapsplattformen til de profesjonelle hvor formålet er en bedre yrkesutøvelse (Petersson, 2014:119). Ifølge Aas (2014a:16) må dette ses i sammenheng med utdanningsvekstens krav om kunnskap. Dette kan også forstås som svar på politiske føringer som slår fast kunnskapsstyrt politivirksomhet og kriminalitetsbekjempelse, og som i større grad vektlegger forskningsbasert kunnskap (St.meld nr.42 (2004-2005); NOU 2013:9; Prop. 61 LS (2014-2015)). Ifølge Gundhus (2007:171) krever kunnskapsbasert politiarbeid ”kriminologiske perspektiver på sammenhengen mellom kriminalitet og samfunn, og refleksjoner over politiets rolle i den samfunnsmessige arbeidsdelingen”. Finstad skriver:

Kunnskapsbasert politiarbeid innebærer at politiet skal gå vitenskapelig til verks ved å systematisere sine egne erfaringer og ved å forholde seg aktivt til, og anvende, andre typer kunnskap enn sin egen. Tverrfaglighet og reflektert forståelse av problemer og problemenes årsaker er en del av dette (Finstad, 2003:22).

Kunnskapens status, innhold og anvendelse har allerede kommet til syne i eksempelvis kapittel 2.1.2, hvor forholdet mellom teoretisk og praktisk kunnskap stod sentralt. I flere sammenhenger benyttes andre begreper for å snakke om teoretisk kunnskap, hvor typiske er ”vitenskapelig kunnskap” eller ”akademisk kunnskap”. I likhet med teoretisk kunnskap, har også praktisk kunnskap ulike synonymer eller konnotasjoner, eksempelvis ”intuitiv

kunnskap”, ”hverdagskunnskap”, ”taus kunnskap”, ”handlingskunnskap” eller ”vanemessig kunnskap” (Grimen, 2008:76). Erfaringsbasert kunnskap er også en kunnskapstype som kan ses i denne sammenhengen (Aas, 2014a:9).

Hva er så teoretisk og praktisk kunnskap? I sin masteravhandling om teori og praksis i politiutdanningen, en studie i didaktikk og organisasjonslæring, definerer Aslaksen (2013) praktisk og teoretisk kunnskap på følgende måter; den praktiske kunnskapen i politiutdanningen kan forstås som den kunnskapen politistudentene tilegner seg gjennom praktisk opplæring ute i feltet og i praksisperioden. Bruken av rollespill, løsninger av caser og scenarioer vil også forstås som praktisk kunnskap. Den teoretiske kunnskapen forstås videre som den kunnskapen som formidles på skolen – allmennfag, juridiske fag, samfunnsvitenskapelige fag, samt fag innenfor politivitenskapen (Aslaksen, 2013). I forhold til politiets yrkeskultur og syn på kunnskapstypene, vil Gundhus’ (2013) termer om akademisk og erfaringsbasert kunnskap ha klare likhetstrekk med begrepene teoretisk og praktisk kunnskap, og kan være overførbare termer i denne konteksten. Som tidligere vist, forstås den akademiske kunnskapen som abstrakt og statisk, som ”tynn” kunnskap, og som kunnskapstype har den lav status i politiets yrkeskultur, sammenlignet med den erfaringsbaserte kunnskapen.

Grimen (2008:71) presenterer tesen om at profesjoners kunnskapsbaser må forstås som mangfoldige, og at forholdet mellom teori og praksis er mange, hvor utøvelsen av profesjonell yrkespraksis er et komplekst samspill mellom disse. Videre presenterer han tesen om at det ikke finnes noe prinsipielt skille mellom disse kunnskapsformene, men at forholdet heller kan ses som et kontinuum. Praktisk kunnskap har egenskaper som er virksomhetsspesifikk og er tilknyttet enkeltpersoner – ”den opptrer med merker som viser hvor den kommer fra, hva den anvendes til, og hvem som har den” (Grimen, 2008:76). På denne måten kan ikke kunnskapen helt enkelt løsrives fra kunnskapsbæreren, heller ikke fra situasjoner hvor den har blitt lært og anvendes (Grimen, 2008). Dette er hva Grimen kaller praktisk kunnskaps ”indeksikalitet”, der kunnskapsbæreren og brukssituasjonen er i fokus. Indeksering må forstås som et gradsspørsmål, og blir dermed en sentral term for hans kunnskapskontinuum (Grimen, 2008). Motsatt vil kunnskapsbæreren av teoretisk kunnskap være utskiftbar, ettersom kunnskapen er den samme ”uavhengig av hvem som har den, hva den anvendes til, og hvor den anvendes” (Grimen, 2008:76).

Videre i oppgaven vil kunnskapstermene ”teoretisk” og ”erfaringsbasert” kunnskap være sentrale. Teoretisk kunnskap vil forstås i tråd med Grimens (2008) og Gundhus’ (2013) definisjoner. Erfaringsbasert kunnskap forstås i lys av definisjoner og beskrivelser av praktisk kunnskap. Samtidig vil tilnærmingen til den erfaringsbaserte forståelse dreie seg om hvordan kunnskapen tilegnes, erverves eller formes gjennom profesjonelles møte med hendelser, altså gjennom erfaringer, og i neste omgang hvordan den anvendes og uttrykkes. Dette er også i tråd med forskningsspørsmålets fokus, som politiansattes kunnskaper om og erfaringer med hatkriminalitet.

2.2.3 Profesjonalisering

Ifølge Abbott (i Fekjær og Skilbrei, 2016) kan profesjonene være tegn på en måte å organisere ekspertise i de industrialiserte samfunnene. Molander og Terum (2008:20) trekker på en forståelse av profesjon som en ”yrkesmessig organisering av arbeid”, hvor bestemte personer med en viss utdanning har rett til å utføre arbeidsoppgaver knyttet til visse profesjoner mer eller mindre autonomt. Samfunnets organisering av ekspertise og arbeidsoppgaver kan forstås som en samfunnskontrakt mellom yrkesgruppen og befolkningens allmenninteresser. Som følge har profesjonen et tillitsbasert ansvar, hvor det forventes at profesjonene anvender kunnskap og kompetanse på en slik måte at de utfører arbeidsoppgavene og ivaretar samfunnets interesser på en adekvat måte (Molander og Terum, 2008).

Tanken om profesjonalisering i politiet kan, i likhet med behovet for spesialisering av politiet, ses fra to vinkler. Molander og Terum (2008:18-20) definerer dette som en profesjons ”performative aspekt” og ”organisatoriske aspekt”. Førstnevnte handler om den enkelte yrkesutøvers måte å håndtere eller utføre arbeidsoppgavene på, og bringer med seg konnotasjoner om den profesjonelle aktøren som ”dyktig” eller ”erfaren” (Molander og Terum, 2008:18-20). Arbeidsoppgavene er av en slik karakter at formalisert kunnskap må kobles sammen med utøvelse av skjønn for at oppgavene håndteres på en formålstjenlig og hensiktsmessig måte (Molander og Terum, 2008:18-20). Det organisatoriske aspektet viser hvordan profesjonen, for eksempel politiet, er organisert på bestemte måter for at disse arbeidsoppgavene skal bli ivarettatt. På denne måten rammer aspektene inn både profesjonalisering av politiet som en enhet og profesjonelt politiarbeid hos den enkelte yrkesutøver. Politiets profesjonalitet kan dermed forstås fra to vinkler.

Ifølge Molander og Terum (2008:15) er profesjoner kunnskapsanvendere. En profesjonskunnskapsanvendelse består av et kompleks forhold mellom teori og praksis, ”hvor det også produseres handlingsrelatert kunnskap som kan virke tilbake på den teoretiske kunnskapen som yrkesutøvelsen baseres på” (Molander og Terum, 2008:15). Hva som kjennetegner en god praksis vil derfor variere profesjoner i mellom, samt innad i profesjonen, og kan avhenge av hvilke kunnskapsformer som vektlegges. Diskusjonene angående hva som definerer en god praktiker har grovt sett omhandlet forholdet mellom ”vitenskapelig kunnskap og allmenne regler på den ene siden og ”praksiskunnskap” og situasjonsrelatert ”dømmekraft” på den andre” (Molander og Terum, 2008:15; Grimen, 2008). Man kan se på det som en uenighet om hva som utgjør profesjonens profesjonalitet (Gundhus, 2010:151; Molander og Terum, 2008). Dette er en velkjent tematikk tilknyttet profesjoner og profesjonsutdanninger (Molander og Terum, 2008), som også finnes i politiforskningen (Gundhus, 2010; 2013; Hove, 2012b).

I lys av at profesjoner oppfattes som kunnskapsbaserte yrker hvor det forutsettes formalisert utdanning, kan politiet forstås som en profesjon med sitt kunnskapsbaserte politiarbeid og sin treårige profesjonsutdanning. I tillegg kan politiets rolle og virksomhet ses som en form for samfunnskontrakt mellom borgere og politiet, hvor politiet, i forlengelse av sin myndighetsmakt, skal forsørge borgerne med kriminalitetsforebyggende arbeid, så vel som sørge for ro og orden, samt trygghet og sikkerhet (Finstad, 2003). Det er imidlertid uenigheter om hvorvidt politiet kan forstås som en profesjon. Birkeland hevder: ”Politiet er ikke et yrke på lik linje med andre yrker, politi er ikke først og fremst en profesjon. Politiet er en samfunnsmessig institusjon som er konstitutiv for eksistensen av et moderne samfunn” (Birkeland, 2007:39). Hvorvidt politiet kan forstås som en profesjon eller ikke, kan dessuten ha mer å gjøre med profesjonsdefinisjoner så vel som det faktum at ulike land har ulike politiutdanninger. I Norge er dessuten politiutdanningen en profesjonsutdanning. Det kan derfor være mer fruktbart å snakke om grader av profesjonalisering, i stede for å vurdere yrker som profesjoner eller ikke ut i fra visse kriterier (Molander og Terum, 2008; Fauske, 2008; Fekjær og Skilbrei, 2016).

Ifølge Aas (2016:3) er profesjonalisering av politiet en prosess hvor politipraksisen i økende grad har blitt standardisert og spesifisert for å motvirke subjektiv og vilkårlig politipraksis. En viktig del av denne profesjonaliseringen har vært å sikre kvalitet og vitenskapelig

grunnlag for polititrening (Aas, 2016:3). Slik Sklansky (2013) argumenterer, har termen ”police professionalism” minst fire ulike betydninger, som mest typisk opererer i kombinasjon med hverandre; standarder, selv-regulering, ekspertise og normer. Gundhus skriver:

Gjennom felles standarder for yrkesutøvelse, å tilrettelegge for selvregulering, utvikle ekspertise og danne syntese mellom forskningsbasert kunnskap og praksis, samt utvikle felles normer og etiske kodekser, skal politiet bli mer profesjonalisert (Gundhus, 2016:55).

Gundhus (2016:55) viser, med utgangspunkt i Sklanskys argumentasjon, at profesjonaliseringsbegrepet i norsk i politikontekst handler om økt faglig autonomi og ekstern kontroll, men også økt målstyring. Med dette som teoretisk rammeverk, vil oppgaven utforske hvordan politiets rolle og kunnskapstyper legger grunn for ulike former for profesjonelt politiarbeid i møte med hatkriminalitet. Politiet er en politisk styrt profesjon, hvor hatkriminalitet har blitt et felt for høynet bevissthet gjennom nye politiske føringer og bestemmelser i form av handlings- og strategiplaner, så vel som prioriteringsrundskriv. Gjennom Politidirektoratets fokus på kunnskapsutvikling på fagfeltet, opplæring i riktig registrering av anmeldelser og bruken av lovbestemmelsene innen hatkriminalitet, kan synet på fagfeltet forstås som mer sentral enn perifer i forhold til politiets kjerneoppgaver, og dermed en gjenstand for generalistpolitiet. I lys av dette vil studien utforske hvorvidt politipersonene i utvalget forstår kunnskap om hatkriminalitet som en del av deres kunnskapsbase, og hvilke kunnskapstyper informantene trekker på i deres beretninger om hatkriminalitet og hatkriminalitetshendelser.

Organisatoriske og metodiske endringer, som for eksempel registreringspraksiser og bruken av kompetansedelingsystemer, legger grunnlag for økt bruk av kunnskap og økt profesjonalisering. Samtidig kan disse endringene forstås som former for ekstern kontroll, hvor en følge av disse kan være en tilrettelegging for bedre selvregulering hos politipersonene. Videre kan opplæring og kunnskapsutvikling i etaten ses i tråd med tanken om å profesjonalisere denne typen oppgaver. I den forbindelse vil oppgaven videre belyse informantenes beretninger om kollektiv og individuell læring, gjennom ulike tiltak for kunnskapsutvikling i etaten og læring gjennom erfaring.

2.2.4 Fokus, perspektiv og formål

I det følgende vil jeg plassere studiens posisjon i tråd med Molander og Terums (2008) begreper om fokus, perspektiv og formål. Som vist, kan både politiets profesjonalitet og behovet for spesialisering i politiet forstås ut i fra to ulike fokus – dels organisatorisk, dels ut ifra den enkelte yrkesutøver. Denne studiens problemstilling og forskningsspørsmål dreier seg rundt politipersoners erfaringer med og kunnskaper om hatkriminalitet og hvordan deres muligheter er for videreutvikling av denne kompetansen. Det som står i fokus er hvordan politipersonene forvalter sin profesjonelle rolle, enten det er i form av en generalist eller spesialist, og studien vil på denne måten ha et mikrofokus (Molander og Terum, 2008). Måten politiet er strukturert og organisert på for at arbeidsoppgavene med hatkriminalitet skal bli ivaretatt, eksempelvis mer fokus på kunnskapsbasert politiutøvelse eller dannelsen av spesialister, vil ligge til grunn for studiens mikrofokus. Det organisatoriske aspektet ved politiet forstås som en viktig bakgrunn, da det ikke er mulig å si noe om profesjonelles yrkesutøvelse uten referanse til makroplanet, som ”den kollektive, institusjonelle konteksten som disse handlingene er situert i, det vil si ”profesjonen”” (Molander og Terum, 2008:24). Videre vil studien ha et internt perspektiv, ettersom fokusområdet er den profesjonelle aktiviteten, kunnskapsbasen og anvendelsen av kunnskapsbasen i profesjonelle handlinger (Molander og Terum, 2008:25). I tråd med det interne perspektivet studeres politipraksisen ”her-og-nå” gjennom yrkesutøverne, men må imidlertid forstås som formet gjennom historien, hvor forhold som politipersonene kan ta for gitt, kan ses i lys av en historisk forklaring (Molander og Terum, 2008:25). Dette historiske aspektet vil ikke være fokus i denne studien, men kan komme til syne gjennom eksempelvis politipersonenes vektlegging av tradisjonelt profesjonelt politiarbeid, i en tid hvor idealet om et mer kunnskapsbasert politi står sterkt. Politiet kan ha mange konnotasjoner, og en av verdiene man ofte relaterer politiyrket med er ”trygghet”. På denne måten dannes det krav og forventninger til at politiorganisasjonen har et kunnskapsgrunnlag som er til å stole på, og at de anvender dette på en måte slik at de ivaretar samfunnsmessige verdier og interesser (Molander og Terum, 2008:24-25). Slik sett kan studien ses i tråd med en normativ studie, med intervjuer av politipersoner som et empirisk grunnlag for å analysere og drøfte den profesjonelle yrkespraksis (Molander og Terum, 2008:25). Ifølge Molander og Terum (2009:23) trenger profesjonsutøveren ”innblikk for å kunne utøve sitt yrke på en god måte. Men profesjonsutøveren trenger også å ”løfte blikket” og å få ”utside” på sin aktivitet”. Formålet med denne studien er dermed videre å belyse politiets kunnskaper og viten om et dagsaktuelt

kriminalitetsproblem, hvis konsekvenser tærer på samfunnsfellesskap, likeverd og toleranse, hvor avhandlingen i sin tur forhåpentligvis kan bidra med å synliggjøre politiinformantenes profesjonelle yrkesutøvelse og løfte frem det som tas for gitt (Molander og Terum, 2008:23).

3 Metode

I dette kapittelet vil jeg gjennomgå de metodiske valgene som er gjort i arbeidet med studien og gjøre rede for etiske refleksjoner som er knyttet til dette. Dette er hensiktsmessig for at leseren skal kunne følge og ta stilling til grunnlagene for funnene som vil presenteres gjennom oppgaven.

3.1 Kvalitativ metode

Kvalitativ metode anvendes for å oppnå en forståelse av samfunnet og dets sosiale fenomener (Thagaard, 2011:11). Ifølge Johannessen et al. (2015:28) er denne type metode formålstjenlig når man skal undersøke fenomener man ikke kjenner særlig godt og som det er viet lite forskning til. Hatkriminalitet omtales som et nytt fenomen, eller rettere sagt; ny betegnelse på et lenge velkjent problem. I tillegg har hatkriminalitet i norsk kontekst vært forsket lite på, hvor det er viet enda mindre forskning til politiets arbeid med hatkriminalitet. Siden oppgavens formål er å undersøke ulike politipersoners erfaring med og kunnskap om hatkriminalitet anses kvalitative intervjuer som det mest hensiktsmessige metodiske verktøyet for å besvare oppgavens problemstilling. Offentlige dokumenter og rapporter har også vært sentrale for meg som forsker for å danne en dypere og bredere fenomenforståelse, men også for å forstå politiets tilnærming til kriminalitetskategorien hatkriminalitet. Dokumentene og rapportenes stilling er imidlertid mer supplerende, og det vil ikke være noen inngående dokumentanalyse av noen av disse. Noen av dokumentene er rent politiske, som NOUer, proposisjoner og Stortingsmeldinger, og er anvendelige ettersom de forteller generelt om politiets rolle. Andre dokumenter og rapporter er utredet fra Politidirektoratet og Oslo politidistrikt, og forteller blant annet noe om definisjonene og lovverket tilknyttet hatkriminalitet, hatkriminalitetens størrelse i form av antall anmeldelser, samt forholdene bak en anmeldelse. I tillegg har jeg deltatt på ulike foredrag, konferanser og fagdager³, hvor hatkriminalitet har vært tema, hvorpå politiets innsats mot dette har stått sentralt. Dette har bidratt til en større bredde i datatilgangen. På disse arrangementene fikk jeg innhentet kunnskap og informasjon om flere av nysgjerrighetene knyttet til oppgavens problemstilling,

³ Politidirektoratet (2016): *Hvordan oppdage, etterforske og forebygge hatkriminalitet*. Politihøgskolen i Oslo, Oslo: 17.11.16; ECRI og LDO (2016) *Hate crime conference 8th – 9th November 2016*. DOGA, Oslo: 8.-9.11.16; HL-senteret (2016) *Hva er hatkriminalitet – egentlig?* HL-senteret, Oslo: 11.09.16.

både gjennom selve deltakelsen, men også i uformelle samtaler med foredragsholdere og andre representanter.

Den kvalitative tilnærmingen er altså fordelaktig fordi jeg ønsket nyanserte beskrivelser og fenomenforståelser om hatkriminalitet (Jacobsen, 2005:129-132), fremfor å undersøke informasjon om fenomenet i tall eller mengdeterner, forekomst eller utbredelse (Halvorsen, 2012:128; Bryman, 2012:380). Imidlertid vil kriminalstatistikk anvendes for å få en kvantitativ oversikt over politiets innsats mot hatkriminalitet (Høigård, 1997:72). Dette vises gjennom antall anmeldelser og straffesaker. På denne måten kan man belyse tallfestbare data på innsatsens størrelse.

3.1.1 Analytisk tilnærming

Den kvalitative tilnærmingen jeg har valgt har i utgangspunktet vært induktiv, teorien utvikles fra empirien (Jacobsen, 2005:127; Halvorsen, 2012:128; Thagaard, 2011:193). Denne tilnærmingen er åpen, det er få føringer som styrer informasjonen som innhentes, problemstillingen ofte er lite presis og prosjektet står ofte uten klare hypoteser (Jacobsen, 2005:127; Halvorsen, 2012:128). Gjennom forskningsprosessen har jeg latt informantenes erfaringer og beskrivelser være retningsangivende både for oppgavens inndeling, tematikk og struktur, men også for oppgavens problemstilling og forskningsspørsmål. Problemstillingen jeg satt meg ved forskningsprosessens start, har endret seg innenfor rammene for feltene hatkriminalitet og politiarbeid igjennom forskningsprosessen. Intervjudatamaterialet bidro til en endring i oppgavens fokus, samt både en endring av problemstilling og en tilspissing av denne. Jeg har forholdt meg åpen til ny informasjon og nye forståelser gjennom hele prosessen, i tråd med den eksplorerende induktive tilnærmingen (Thagaard, 2011:16). Prosessen har imidlertid ikke vært utelukkende eksplorerende, den har hatt preg av det som kan kalles et teoretisk informert studie (Thagaard, 2011:193-195). Gjennom prosessen har jeg hatt noen teoretiske rammer med prosjektet, hvor perspektiver om ulike former for kunnskap i politiarbeidet har vært noe retningsangivende, samtidig som jeg har forsøkt å jobbe frem hva informantene konkret sier. Det har vært en vekselvirkning mellom teori og empiri, og kan således forstås mer i retningen av en abduktiv tilnærming (Thagaard, 2011:193-195).

Da oppgavens problemstilling er inspirert av det å gripe politipersonenes subjektive erfaringer med og kunnskaper om hatkriminalitet, er en fenomenologisk tilnærming relevant (Thagaard, 2011:38; Johannessen et al., 2015:78). Med den subjektive opplevelsen som utgangspunkt, ønsker man å få rede på en forståelse av den dypere meningen i enkeltindividers erfaringer, beskriver Thagaard (2011:38). Ifølge Johannessen et al. (2015:78-79) er målet med en slik analytisk tilnærming å utforske og beskrive personer og gi en presis beskrivelse av disse personenes subjektive forståelser av og erfaringer med et fenomen. Gjennom en slik beskrivelse kan jeg som forsker indirekte få en forståelse for ulike strukturer som informantene trekker på for å forme og forstå fenomenet hatkriminalitet ut i fra, hvor rutinene og vanene i tenkningen utgjør fenomenet (Johannessen et al., 2015:78-79). Etersom det er de subjektive opplevelsene og erfaringene til enkeltpersonene som studeres, vil fenomenet oppleves individuelt ut fra hver persons interesser, bakgrunn og forståelse (Johannessen et al., 2015:78-79), noe som vil være tydelig i skillet mellom politipersonenes tilnærming til hatkriminalitet som generalist eller spesialist.

Etersom fokuset for oppgaven som nevnt er politipersonenes subjektive kunnskap om og erfaringer med hatkriminalitet, vil intervju som metode være tilstrekkelig for innsamling av data (Postholm, 2010:84). På bakgrunn av dette vil ikke oppgaven anvende dokumentanalyse som et metodisk verktøy. Imidlertid vil offentlige dokumenter være sentrale i forståelsen av fenomenet som studeres, så vel som forståelsen av subjektene som informasjonskilde, og videre deres forståelse av fenomenet.

3.2 Intervju

Gjennom intervjuer som datainnsamlingsmetode kunne jeg innhente fyldig og omfattende informasjon om informantenes erfaringer, opplevelser, synspunkter og forståelser (Thagaard, 2011:87). Thagaard (2011:87) bemerker at de erfaringer og forståelser som informantene forteller om, vil være gjenfortellinger av hendelser og dermed påvirket av informantenes forståelser av det de har erfart. Oppgavens formål er å gripe den individuelle politipersonens subjektive erfaring med og kunnskap om hatkriminalitet. At intervjudataene er preget av gjenfortellinger som er påvirket av informantenes forståelses- og tolkningsramme, ses dermed som noe gunstig, i tråd med den fenomenologiske tilnærmingen.

3.2.1 Intervjuutvalget

Det ble gjennomført til sammen ni intervjuer med ni informanter. Det var imidlertid ytterligere tre personer som ble forspurt om å delta i studien som avslo, av ulike årsaker. Av ni informanter var åtte politibetjenter ansatt i politidistrikter, og den siste var ansatt på en av Politihøgskolens avdelinger. Informantene ble i utgangspunktet valgt ut som et strategisk utvalg. Et strategisk utvalg innebærer at man er opptatt av kvaliteten på informasjonen, at man velger informanter som har egenskaper eller kvalifikasjoner til å besvare de problemstillinger og forskningsspørsmål man sitter med (Halvorsen, 2012:164, Thagaard, 2011:55-56). Da hatkriminalitet og politiarbeid er oppgavens objekt og hvor subjektene er politiansatte, var det eksempelvis relevant å intervju politiansatte som arbeider daglig med hatkriminalitetstilfeller, altså spesialister. Samtidig ønsket oppgaven å belyse generalistenes erfaring med og kunnskap om hatkriminalitet. Dette resulterte i et kombinert utvalg informanter som satt på ulik mengde konkret og erfaringsbasert kunnskap, men hvor egenskapene og kvalifikasjonene gjennom politirollen gjorde de til relevante intervjupersoner.

Det var god fordeling i utvalget hva gjelder alder og kjønn, fartstid som politiansatt, så vel som hvilken arbeidsplass de jobbet på og hvilke arbeidsoppgaver de hadde. På denne måten ble et for snevert utvalg unngått (Halvorsen, 2012:164-165; Repstad, 2002:48). Tre av informantene er kvinner, seks er menn. Gjennomsnittlig alder på intervjudtidspunktet var 37 år, med et spenn fra 26 år til 59 år. Gjennomsnittlig fartstid i politiet på intervjudtidspunktet var åtte og et halvt år, med en spredning fra to og et halvt år til 36 år i politiet. Seks av informantene tilhørte to forskjellige politistasjoner i Oslo politidistrikt, og to informanter tilhørte en politistasjon i Vest politidistrikt. Disse åtte representerer fire ulike seksjoner; etterforskning, forebygging, ordensavsnittet og vekten. Av de ni informantene vil tre kunne betegnes som noe annet enn ”ordinært politi”. Dette grunnet deres spesifikke arbeidsoppgaver og roller i forhold til arbeidet med hatkriminalitet. Ut i fra de ulike politirollene til informantene, betegnes derfor disse tre informantene videre som spesialister, mens de resterende seks betegnes som generalister.

På grunn av informantenes ulike arbeidsoppgaver og stillingsbeskrivelser hadde de ulik inngang til temaene som ble diskutert i intervjuet. Jeg fikk på denne måten innsyn i kunnskap om hatkriminalitet fra ulike politiposisjoner; fra spesialister med en særegen kunnskap

opparbeidet gjennom deres daglige arbeid med problematikken, til generalister med en mer eller mindre erfaringsbasert kunnskap, så vel som utdanningssektorens akademiske kunnskapstilnærming. Ved å velge en strategisk utvalgsmetode kunne jeg nettopp belyse problematikken fra ulike posisjoner. Med et slikt utgangspunkt var det imidlertid vanskelig å avgjøre hvor stort utvalget burde være for at man får tilstrekkelig med informasjon. I følge Thagaard vurderes utvalgsstørrelsen i forhold til det hun kaller et ”metningspunkt”, når informantene ikke kommer med ”ny” informasjon som kan bidra til en større forståelse av det som studeres (Thagaard, 2011:59). I tillegg, og i tråd med den kvalitative tilnærmingen, var en helhetsforståelse og dybdeinteresse det jeg søkte etter, og det var dermed viktig å ikke velge et utvalg for stort til at en slik analyse kunne gjennomføres (Halvorsen, 2012:165). Til tross for informantenes ulike posisjoner og stillingsbeskrivelser følte jeg meg forholdsvis trygg på at de ni informantene hadde bidratt med tilstrekkelig informasjon. Mot de siste intervjuene fant jeg også at det som var ulikt i informantenes informasjon i stor grad handlet om hendelsene som ble brukt som eksempler under intervjuene, noe som var tilknyttet deres posisjoner, og ikke forståelse eller kunnskaper med problematikken.

Alle informantene hadde mer eller mindre konkrete erfaringer med tilfeller av hatkriminalitet. Eksemplene som ble brukt var preget av de typiske arbeidsoppgavene de hadde i de ulike seksjonene; eksempelvis anvendte alle tre ordensbetjentene eksempler knyttet til utelivsproblematikken da de snakket om temaet. En svakhet ved at informantene er fra forskjellige seksjoner vil være at de ikke er representative for deres seksjon. Dette er imidlertid ikke formålet med avhandlingen. For analysen sin del, innebærer variasjonen i seksjonstilhørighet at informantene har ulik grad av kontaktflate med publikum, og følgelig ulik erfaring med hatkriminalitetstilfeller. Jeg anser imidlertid ikke dette som en stor svakhet ved utvalget, da fokuset for oppgaven var ulike politipersoners kunnskap om en relativ ny kriminalitetskategori, hatkriminalitet. Videre er utvalget i sin helhet i utgangspunktet for lite for å kunne si noe representativt om politiet som institusjon. Ut i fra intervjuene vil det heller være mulig å belyse felles tanker og/eller kultur innad i utvalget, hvor informantene forteller om ulike kunnskapstyper som vektlegges i det generelle politiarbeidet og det spesifikke politiarbeidet med hatkriminalitet, så vel som tanker om læring og profesjonelt politiarbeid.

En av mine nysgjerrigheter ved oppstarten av dette prosjektet, var hvorvidt politiets kunnskap vedrørende hatkriminalitet var forbeholdt Oslo politidistrikt, ettersom Norges første og eneste hatkriminalitetsgruppe var plassert her. Denne nysgjerrigheten ble ytterligere forsterket gjennom

forskningsprosessen, da den i flere tilfeller ble presentert som en bekymring fra ulikt hold på ulike konferanser, eksempelvis fra representanter fra Antirasistisk senter, Justis- og beredskapsdepartementet så vel som Riksadvokatembetet. I november 2016 på en fagdag om hatkriminalitet initiert av Politidirektoratet på Politihøgskolen i Oslo påpekte for eksempel Harald Strand, representant fra Riksadvokatembetet, nettopp disse bekymringene. Bekymringene var knyttet til tanken om kunnskapens geografiske avhengighet, hvorvidt en sak har sjansen til å bli sett, registrert og etterforsket som hatkriminalitet, ettersom kunnskap og kompetanse har økt i Oslo politidistrikt med dannelsen av spesialister, og er dermed sentralisert her. Dette er årsaken til at to intervjuer ble foretatt i Vest politidistrikt. Formålet med disse to intervjuene var ikke å gjøre en komparativ studie av ulike politidistrikters håndtering av hatkriminalitet, men å supplere med ulike politiansattes erfaringer med og kunnskaper om hatkriminalitet fra ulike geografiske kontekster. Med studiens omfang av informanter, med kun to fra Vest politidistrikt, legges det derfor ikke til rette for noe vanlig komparasjon. Imidlertid, i lys av statistikken over antall anmeldelser på tvers av distriktene, kan intervjuene bidra til å belyse noe av forskjellene.

3.2.2 Rekruttering

Rekrutteringsprosessen startet i august 2016. For å rekruttere intervjupersoner sendte jeg både et formelt brev og mail med vedlagt informasjonsskriv om deltakelse og om prosjektet til utvalgte stasjonssjefer. I dette uttrykte jeg et ønske om å bli satt i kontakt med en kontaktperson jeg kunne forholde meg til, og/eller direkte med potensielle intervjupersoner i politidistriktet. Jeg var optimistisk til denne prosessen, og tenkte at adgang til feltet ville være mer eller mindre uproblematisk, da jeg hadde inntrykk av at politiet var preget av et miljø som stiller seg positive til forskning (Thagaard, 2011:60). Det viste seg imidlertid at rekrutteringsprosessen var noe vanskeligere enn først antatt. Hvorvidt dette var en følge av en reservert holdning overfor forskning, eller av mer praktiske årsaker, slik som mangel på tid og ressurser, er vanskelig å si. Vanskelighetene kommer til syne gjennom de ulike fremgangsmåtene for rekruttering som måtte anvendes for å få kontakt med aktuelle intervjupersoner.

Fem informanter ble rekruttert via to kontaktpersoner som satt på to politistasjoner i to ulike politidistrikter. I første tilfelle var rekrutteringen litt utfordrende. Jeg fikk tilbakemelding fra min kontaktperson om at politistasjonen deres var under ”store omveltninger, og de har

verken tid og ressurser til å sette av tid og kapasitet til å la noen ansatte intervjues”, noe som var i strid med stasjonssjefens tilbakemeldinger. Etter en telefonsamtale, hvor prosjektet ble presentert muntlig, ble imidlertid kontakt med to respondenter fra denne politistasjonen opprettet. Kontaktpersonen min hadde vært i kontakt med en kvinnelig og en mannlig politibetjent, som sa seg villige til å delta i studien.

I det andre tilfellet ble jeg tildelt tre informanter tilknyttet et annet politidistrikt gjennom en annen kontaktperson. Jeg fikk inntrykk av at disse tre informantene hadde større grad av selvseleksjon enn de to intervjupersonene i det første tilfellet, presentert over (Grønmo, 2011:100-101). Kontaktpersonen min i dette tilfellet uttrykte at flere personer fikk tilsendt informasjonsskrivet mitt, hvor tre respondenter sa seg villige til deltakelse i studien til kontaktpersonen min. Utvalget i dette tilfellet ble dermed dannet på grunnlag av de aktørene som selv meldte seg til å delta (Grønmo, 2011:100-101). Gjennom en strategisk utvelgelsesmetode som var basert på en mer eller mindre grad av selvseleksjon, hadde jeg som forsker lite kontroll over hvem som meldte seg villige til deltakelse. Likevel var det strategiske elementet tilstede, da kontaktpersonen inviterte ansatte i ordenstjenesten, som var de forespeilede aktørene. Jeg fikk i tillegg god spredning i de tre informantene, hva gjelder kjønn, alder og fartstid i politiet. I følge Sigmund Grønmo (2011:100-102) vil imidlertid en slik utvalgsmetode ha noen begrensninger. Utvalget kan være preget av at aktørene er generelt motiverte, at de for eksempel er kontaktsøkende eller ekstroverte, har særlig interesse for temaet studien omhandler eller gjerne vil ytre erfaringer eller budskap knyttet til studien (Grønmo, 2011:100-102). I mitt tilfelle føler jeg ikke effekten av dette var særlig utslagsgivende. Utadvendthet og grad av kontaktsøking vil for det første være vanskelig å avgjøre etter relativt korte intervjuer, og for det andre ikke ha stor påvirkning sett i sammenheng med oppgavens problemstilling. I forhold til temaet hatkriminalitet var kunnskapen og erfaringene beskjeden, slik som i intervjuene av de andre generalistene. På bakgrunn av dette opplevde jeg verken en spesiell interesse for temaet eller et ønske om å fremme egne budskap eller erfaringer.

Jeg sendte forespørsel om intervju per brev og mail med vedlagt informasjonsskriv om prosjektet og deltakelse til en tredje stasjon, men fikk ingen tilbakemelding. Jeg fikk heller ikke kontakt med aktuelle personer for intervjuforespørsel per telefon. Jeg fikk likevel kontakt med en annen aktuell respondent, en spesialist. Vedkommende ble rekruttert gjennom selvseleksjon etter å ha fått informasjonsskrivet mitt tilsendt fra en kollega fra en annen

seksjon på politistasjonen. Begrensningene med selvseleksjon som beskrevet over, kan ha noe mer innvirkning i dette tilfellet, ettersom informanten satt på betydelig kunnskap, erfaring og informasjon om hatkriminalitet, og hadde spesiell interesse for dette. På den annen side var ikke informantens deltakelse helt tilfeldig. Kontakten med denne politistasjonen ble tatt etter et strategisk valg, i håp om å få respondenter som satt på denne type erfaring og kunnskap.

Jeg fikk ytterligere to informanter fra samme stasjon. Ettersom jeg ikke fikk opprettet noen form for kontaktperson, tok jeg direkte kontakt med den første informanten, som jeg hadde vært i kontakt med tidligere, og som viste interesse for prosjektet. På bakgrunn av dette sendte jeg vedkommende en mail om forespørsel om deltakelse i studien, med informasjonsskriv om deltakelse og om prosjektet som vedlegg. Vedkommende samtykket til deltakelse, og tilbød seg å kontakte en aktuell intervjuperson på samme politistasjon. På denne måten kom jeg i kontakt med en annen informant, som tilhørte samme stasjon, men jobbet på en annen seksjon. Denne formen for strategisk utvalg som skjedde i samråd med en annen informant, kan ligne en form for det som kalles snøballsutvalgsmetode (Halvorsen, 2012:164). Jeg betegner det som ”en form for”, ettersom vedkommende selv tok kontakt med meg, etter å ha vært i samtale med den opprinnelige informanten min. På denne måten unngikk jeg det etiske problemet som er forbundet med denne metoden, det momentet at ens kontaktinformasjon blir gitt uten ens samtykke (Thagaard, 2011:56-57). I dette tilfellet ble samtykke til deltakelse gitt til kontaktinformanten, uten at jeg som forsker hadde initiert kontakt.

Ettersom en av nysgjerrighetene med dette prosjektet var å finne ut av politiansattes ulike kunnskapsnivå og erfaringer med hatkriminalitet, ønsket jeg å rekruttere informanter som kunne si noe om opplæringsprogram knyttet til dette temaet. I en samtale med veilederen min, Helene O. I. Gundhus, ble jeg tipset om relevante intervjupersoner og fikk deres kontaktinformasjon. En av de aktuelle intervjupersonene samtykket til deltakelse, og et intervju ble gjennomført. Utfordringen knyttet til kontaktinformasjon om en aktuell intervjuperson som ikke har gitt sitt samtykke til denne utgivelsen, vil i større grad ses i dette tilfellet enn i det foregående (Thagaard, 2011:56-57). En slik utfordring vil være ytterligere større dersom det var ønskelig med informanter fra mer lukkede miljøer, eller miljøer som er mer reservert i forhold til forskning. I mitt tilfelle var vedkommende ansatt i en offentlig stilling, med arbeidsoppgaver knyttet til undervisning, blant annet om temaet for denne

avhandlingen. På denne måten forstår jeg kandidaten som en del av et mer åpent miljø, med en grad av interesse for forskning på hatkriminalitet.

Rekrutteringsprosessen inneholdt flere fremgangsmåter innenfor strategisk utvalg. Jeg fikk tips om aktuelle informanter som kunne belyse problemstillingen min både fra andre informanter, så vel som fra veilederen min. Gundhus fungerte som en slags ”portvakt”, da hun ved flere anledninger hjalp meg med å komme i kontakt med sentrale personer i miljøet (Thagaard, 2011:67). I følge Thagaard (2011:67) vil en portvakt ha myndighet til å åpne eller lukke tilgangen til et miljø, og Fangen (2004:63) viser viktigheten ved en slik portvakt ved at de sikrer tilgangen til informasjon, og kan være et bindeledd mellom forsker og relevante sammenkomster eller møter. Som nevnt ble kontakt med en av kontaktpersonene opprettet gjennom Gundhus, samt en av informantene. Hun sørget for tilgang til interessant informasjon gjennom et foredrag av hatkrimgruppa om hatkriminalitet på Politihøgskolen i Oslo hvor publikum var politistudenter på masternivå, så vel som en fagdag om hatkriminalitet på samme sted hvor målgruppen i utgangspunktet var politipersoner.

Utfordringer med rekruttering

I det foregående avsnittet ble utfordringer med rekruttering gjennomgått løpende i teksten. Utfordringene handlet i stor grad om avstanden mellom meg som forsker og potensielle kandidater ved første del av rekrutteringsfasen, kontaktfasen. Det å opprette kontakt med aktuelle informanter var dermed noe tidkrevende og krevde en jevnlig oppfølging fra min side. Da kontakten var opprettet, opplevde jeg imidlertid et ytterligere hinder. I initialfasen av kontakten med informantene, opplevde jeg en vegring hva gjelder deltakelse som informant i studien. Jeg mistenkte at dette knyttet seg til studiens tematikk – hatkriminalitet, hvor forklaringen kunne være at informantene selv oppfattet at de hadde mangel på kompetanse, eller at informantene var usikre på egen kompetanse. Hatkriminalitet som kriminalitetskategori er noe relativt nytt, og vegringen kunne dermed knytte seg til nettopp dette. Jeg så denne vegringen ved at alle seks generalistene ba meg kontakte spesialister, hvor begrunnelsene berodde seg på at disse jobbet daglig med temaet, og derfor hadde et større erfaringsgrunnlag og kunnskapsnivå. Blant annet uttrykte en av generalistinformantene da vi planla intervjuer over telefon at hatkriminalitet ikke forekommer i byen der vedkommende jobber, og stilte derfor spørsmålsteget ved mitt ønske om å intervju politipersoner i denne byen.

På den annen side har jeg ikke skrevet en masteroppgave før, ei heller forsket på politiet, og jeg kan dermed ikke si noe sikkert om denne mistanken. Hvorvidt deltakelsesvegring ville vist seg i studier med tematikker som er mer kjent problematikk i politiet, eksempelvis vold i nære relasjoner eller bevæpning, har jeg imidlertid ingen viten om.

3.2.3 Gjennomføring og refleksjoner

Alle intervjuene foregikk på informantenes respektive arbeidsplasser, hvor både ledige avhørsrom og kontorer ble brukt for anledningen. I følge Repstad (2002:72) har valg av sted for intervju en potensiell innvirkning på om et intervju blir vellykket, og det kan være positivt å velge et sted hvor informanten føler seg på hjemmebane, som for eksempel deres arbeidsplass. At arbeidsplassen ble et sted for gjennomføring av intervjuer kunne dermed virke som en fordel, ettersom jeg møtte informanten i deres egen kontekst (Widerberg, 2001:94). Ulempene ved å gjennomføre intervjuer på arbeidsplassen kan for eksempel knyttes til potensielle tidsbegrensinger dette kan sette på intervjuet (Widerberg, 2001:94). Jeg hadde på forhånd av alle intervjuer informert om hvor lang tid det kunne forventes at intervjuet ville ta, og opplevde aldri at noen intervjuer var preget av en tidsutfordring.

De første intervjuene bar preg av å være i oppstartsfasen av forskningsprosessen, og noen endringer i intervjuguiden ble gjort utover i denne prosessen. Justeringene handlet i hovedsak om spørsmålenes ordlyd, men noen spørsmål ble også fjernet fra og lagt til i intervjuguiden (Repstad, 2002:64-65). Noen av spørsmålene varierte i forhold til hvilken seksjon politiinformanten var ansatt i, og var dermed tilpasset informantens arbeidsoppgaver.

Intervjuene bar preg av å være delvis strukturert, hvor intervjuguiden (se vedlegg 1) var relativt strukturert, med fastlagte spørsmål under ulike tematiserte bolker. Jeg ønsket å innhente data som kunne ha sammenligningsgrunnlag senere i forskningsprosessen, og derfor falt valget på en slik struktur (Thagaard, 2011:89). Et annet ønske var at intervjuet skulle ha et samtalelignende preg, slik at informanten kunne fritt fortelle om hva som var hans/hennes forståelse av og erfaringer med ulike hendelser. Jeg opplevde at samtaleformen ble ytterligere forsterket da jeg tok opptak av samtalene, og kunne konsentrere meg om å stille de relevante oppfølgingsspørsmålene i stedet for å notere ned alt som ble sagt. Jeg startet hvert intervju med å spørre om jeg kunne ta opp samtalen, alle ni informanter samtykket til dette. Noen intervjupersoner kan legge begrensninger på hva som blir sagt i et intervju da de vet de blir

tatt opp på bånd (Widerbeg, 2001:71). Jeg opplevde imidlertid at informantene ikke lot seg hemme av dette. Dette kan knyttes til deres rolle som politiansatt, hvor de selv er kjent med bruken av båndopptaker i møte med spesifikke arbeidsoppgaver.

Hvert intervju ble innledet med en generell samtale hvor jeg takket for tiden de satt av til intervjuet og hvor jeg spurte litt generelt om informanten. Fokuset i denne innledende samtalen var på å bygge opp en positiv sosial relasjon (Repstad, 2002:72). I alle intervjuene ble studiens informasjonsskriv gjennomgått på nytt, til tross for at dette var blitt sendt ut til informantene i forkant av intervjuet. Vedkommende ble på nytt informert om frivillig deltakelse i studien, og hensynene til konfidensialitet og anonymitet ble bemerket (Repstad, 2002:72). Underveis i gjennomføringen av intervjuene forsøkte jeg å ikke avbryte informantens refleksjoner. Det hendte at jeg måtte avbryte informantene for å spørre om de kunne forklare enkelte utsagn eller begreper som var tydelig knyttet til yrkesspråket, og som var ukjent for meg. Jeg opplevde imidlertid ikke at dette var til hinder for fortellingene.

Til tross for at intervjuguiden hadde konkrete tematiserte spørsmål, lot jeg informanten svare fritt og til en viss grad styre samtalen. På grunn av dette måtte noen spørsmål vike for andre mer relevante oppfølgingsspørsmål, men de tiltenkte spørsmålene kunne dukke opp senere i intervjuet dersom det var naturlig (Bryman, 2012:212). I svært mange tilfeller holdt imidlertid informantene seg innenfor rammene for det enkelte spørsmålet. Dette var i størst grad knyttet til spørsmål om forståelse eller kunnskap, men forekom også ved spørsmål om erfaring. Dersom de i noen tilfeller snakket seg utover rammene for det enkelte spørsmålet trakk de ofte seg selv tilbake til disse rammene før de sa seg fornøyd med svaret sitt. Dette kan ses i lys av at intervjuprosessen ikke er så fremmed for politiansatte, og er kanskje mer bevisst å svare på det spørsmålet som har blitt stilt.

Intervjuene strekker seg fra 35 minutter på det korteste, til 1 time og 52 minutter på det lengste, med en gjennomsnittslengde på ca 1 time og 10 minutter. Det var tydelig at noen av informantene hadde mer å fortelle enn andre, og nivået av refleksjon over spørsmålene var også ulikt (Repstad, 2002:49). Likevel inneholdt de kortere intervjuene vel så interessant informasjon som de lengre intervjuene. Flere fortalte at de korte svarene var følger av begrenset kunnskap og erfaring om hatkriminalitet. En annen forklaring på de kortere intervjuene var at noen av intervjupersonene formulerte seg mer presist i svarene.

3.2.4 Et intervjuutvalg av politipersoner

Ved å forske på politiet ser jeg to tilnærminger som er belyst fortløpende i teksten, men som metodisk sett er verdt å vie mer plass til; det å ha politiet som felt for forskningen og det å ha politiansatte som informanter. I nordisk kontekst er det gjort mye politiforskning, og bidragene til Høigård (2005) og Valland (2011), som til sammen tar for seg perioden fra tidlig 1990-tallet til 2009, fungerer som gode oversikter på akkurat dette. I de seneste årene har det blitt flere skranker på politiforskning (Valland, 2011:140). Disse har imidlertid i stor grad handlet om forskning på politiet gjennom deltagende observasjon. Hvorvidt restriksjonene begrenser politiforskning generelt, for eksempel også bruk av intervju som innsamlingsmetode, er mer usikkert. Valland (2011:139) bemerket at forskere som studerte politiorganisasjonen hadde en generell erfaring med å bli møtt med interesse. Til tross for utfordringene i initialfasen, opplevde jeg interesse da rekrutteringsprosessen var over og samtalene med informantene startet. Å ha politiansatte som informanter opplevdes som en takknemlig gruppe informanter, da lysten til å dele erfaringer og fortellinger virket som et generelt trekk. Samtidig er alle intervjuer situerte, og det å intervju politiansatte kan virke som noe spesielt. Politiansatte som informanter er ikke fremmed for intervjuer som en datainnsamlingsmetode. De har trent på avhørsteknikk. Man kan stille seg spørsmålet hvorvidt man får frem den kollektive kulturen i svarene, den enkelte ansattes meninger, erfaringer og verdier, eller om man får nøytrale og velformulerte svar som verken reflekterer den kollektive kulturen eller de enkeltes egne opplevelser, men heller interne utarbeidede målsettinger og visjoner som på forhånd ønskes kommunisert via intervjuet. Jeg opplevde at generalistenes svar var preget av den enkeltes synspunkt, fortolkninger og meninger. Spesialistenes svar bar preg av den enkeltes erfaring og refleksjon, men hadde i større grad enn generalistenes svar et velformulert og profesjonelt preg. Spesialistene jobber til daglig med definisjonsspørsmål, gråsoneproblematikk og de jobber etter et uttalt ønske om å heve kunnskapen om hatkriminalitet, samt å avdekke mørketall knyttet til hatkriminalitet. Interne utarbeidede visjoner og målsettinger er dermed innarbeidet i deres arbeidshverdag, og videreformidling av erfaringer og kunnskap kan dermed få et slikt preg.

Videre er politiansatte profesjonelle i det de gjør, de utgjør en profesjonell gruppe informanter. Intervjusituasjonen kan få et "elitepreg" (Kvale og Brinkmann, 2015:175). Til tross for dette, merket jeg lite til det asymmetriske maktforholdet som Kvale og Brinkmann skriver om (Kvale og Brinkmann, 2015:175). Dette kan være nedtonet gjennom flere

egenskaper ved politirollen, blant annet grunnprinsippene for politiet (NOU 1981:35); til tross for at politipersonene sitter i stillinger med generelt mer makt enn andre, skal de gjenspeile befolkningen. Dette virket viktig for flere, noe blant annet flere informanter uttrykte eksplisitt flere ganger i sine intervjuer.

I alle intervjuer vil kunnskap om studiens tema være påvirket av flere forhold. I flere politistudier, blant annet presentert i kapittel 2.1.1, har eksempelvis problemstillinger vedrørende politirollene ”den nyutdannede” og ”den erfarne” og politipersoners ulik vektning av kunnskap vært sentralt område for forskning (se for eksempel Aas, 2014a; Gundhus, 2013; Hove, 2012b; Bjørkelo og Gundhus, 2015). Dette vil også være sentralt for denne studien. Etersom hatkriminalitet ikke er viet særlig fokus til i grunnutdanningen av politistudenter, vil det være rimelig å anta at politiansattes kunnskap er erfaringsbasert. Videre vil det være mulig å anta at informanten med lenger fartstid og/eller som er preget av mer erfaring har mer kjennskap til hatkriminalitet enn den nyutdannede. Dette er noe som vil analyseres i oppgaven.

3.2.5 Analyse av intervjuene

Intervjuanalysen startet så fort intervjuet var over, og varte ut hele oppgaveprosessen. Det første som ble gjort i etterkant av hvert intervju var å notere sammendrag av intervjuet. Sammendragene inneholdt korte notater om intervjuenes kontekst og innhold, men også min opplevelse av de bestemte intervjuene. Så fort jeg hadde anledning startet jeg med transkriberingen av hvert enkelt intervju. Hver enkelt samtale ble transkribert ordrett og i sin helhet (Halvorsen, 2012:167). Transkriberingsnotatene bar dermed et muntlig preg. Jeg anså det som viktig å gjengi ord for ord for å ikke miste noe av meningene eller poengene informanten forsøkte å få frem. Noen unntak ble imidlertid gjort. Transkriberingene ble skrevet på bokmål, til tross for at noen av informantene snakket på dialekt. Med dette sikres anonymiteten ytterligere, men det kan også stilles spørsmål til hvorvidt omskrivingen til bokmål kan føre til en kunstig gjengivelse av informantenes utsagn. Videre, i overføringen av transkriberingsnotater til sitater anvendt i denne avhandlingen, ble visse muntlige uttrykk fjernet. Eksempler på dette er latter og muntlige tankeuttrykk som ”eee” og ”ehm”. Ifølge Halvorsen (2012:167) avhenger transkripsjonens detaljform av undersøkelsens formål. I dette tilfellet, hvor jeg ønsket å avdekke politiansattes erfaringer med og kunnskaper om

hatkriminalitet gjennom generelle subjektive beskrivelser, anså jeg ikke at disse omskrivingene eller utelatelsene hadde noen betydning for analyseprosessen.

Etter transkriberingen av intervjuene lastet jeg ned Hyperresearch som verktøy for analyseprosessen. Programmet lot meg systematisere de ulike intervjuene på en mer oversiktlig måte, hvor jeg kunne kategorisere ulike sitater, og deretter bla i sitater etter en bestemt kategori, for eksempel ”utdanning” eller ”opplæring i politiet”, eller kategorier tilknyttet politirollen som eksempelvis ”spesialist” eller ”generalist”. På denne måten fikk jeg et godt overblikk over det empiriske materialet, og programmet gjorde det enkelt å finne tematiske likheter og ulikheter på tvers av informantene.

Jeg leste igjennom transkriberingene flere ganger i sin helhet gjennom hele analyseprosessen, deretter i lys av intervjuguidens kategorier. De fleste kategoriene jeg hadde satt opp å forhånd ble beholdt og kom til syne i analysekapitlene, mens noen ble endret eller fjernet, i tråd med den induktive tilnærmingen. På den annen side var det viktig for meg å legge til kategorier som viste seg som fremtredende i de ulike intervjuene, eller som informantene uttrykte som viktige eller som gikk igjen hos flere av informantene. Ifølge Thagaard (2011) forteller gjerne intervjupersoner om det de selv opplever som viktig, som kan ses i lys av den fenomenologiske tilnærmingen anlagt for prosessen. Det var derfor viktig å ikke tvinge intervjudatamaterialet inn i forhåndsbestemte kategorier, men la informantene styre dette (Thagaard, 2011:111).

Igjennom hele analyseprosessen var det viktig for meg å få en best mulig helhetlig forståelse av den enkelte informants fokusområder, og at denne forståelsen preget valget av sitatene som ble brukt. Målet var at det utvalgte sitatet best mulig kunne reflektere den helhetlige meningen til den bestemte informanten, noe jeg så som avgjørende for at informantene skulle bli tolket riktig og at sitatene skulle bli brukt i rett kontekst. I tillegg ble informantenes sitater merket med ulike farger. Dette gjorde jeg av to grunner. For det første ga det meg et bedre overblikk over de ulike informantenes sitater samt hvilke sitater som tilhørte hvilken informant under et tema. For det andre gjorde fargekodene meg mer oppmerksom på hvor mye en enkelt informants utsagn, erfaringer og kunnskaper var belyst i oppgaven. Det var viktig for meg å gjenspeile alle informantenes sitater, slik at alle ni personer blir belyst, men også for å unngå at en informants meninger, erfaringer og tilnærminger blir for mye presentert på bekostning av en annen informants meninger, erfaringer og tilnærminger.

3.3 Ethiske refleksjoner

I et forskningsprosjekt vil det dukke opp en rekke momenter hvor ulike hensyn må tas. Det stilles krav til studiens redelighet, åpenhet og nøyaktighet i presentasjonen av funn og andre foreliggende kilder, men også forskningens forpliktelse overfor de som deltar i prosjektet (NESH, 2016:6; Thagaard, 2011:24). Slike krav og forpliktelser er felles normer for et forskningsprosjekt, og for avhandlingens del, som er tilknyttet Institutt for kriminologi og retts sosiologi, finner man disse normene i retningslinjene fra Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH, 2016).

3.3.1 Personvern og personopplysninger

Ettersom intervju var en datainnsamlingsmetode, og dermed ville innebære innhenting og behandling av personopplysninger, ble prosjektet meldt til Norsk senter for forskningsdata (NSD) 2. august og ble godkjent 5. September 2016 (se vedlegg 3). Lagring av opplysninger som kan identifisere enkeltpersoner ble lagret på en forsvarlig måte og ikke oppbevart lenger enn nødvendig (NESH, 2016:18). For å verne om personopplysningene ble alle lydopptakene fra intervjuene slettet etter endt transkribering og det transkriberte materialet ble anonymisert slik at det ikke kan knyttes til den enkelte informanten.

3.3.2 Samtykke og informasjonsplikt

I følge NSDs og NESHs retningslinjer må samtykket være frivillig, uttrykkelig og informert for at det skal være gyldig (NSD, 2017; NESH, 2016:14-15). At samtykket er gitt frivillig beror på at det ikke er gitt under noen form for ytre press (NESH, 2016:14; Thagaard, 2011:26). I mitt tilfelle ble flere informanter rekruttert av kontaktpersonene på de bestemte politistasjonene, noe som kan innebære at informantene ble forespurt om deltakelse i studien av en overordnet eller annen autoritetsperson. Dette kan ha ført til noen begrensninger på informantens personlige handlefrihet, da det kan være vanskelig å si nei i slike tilfeller. På den andre siden, ble det endelige intervjuet i alle tilfeller avtalt med informantene selv og ikke med kontaktpersonene. I førstegangskontakten med informantene gjentok jeg forespørselen om deltakelse i studien, noe som åpnet opp for muligheten for å takke nei.

I tillegg var det viktig for meg å sikre at dette samtykket var uttrykkelig og informert. Hvert intervju ble som nevnt innledet med en gjennomgang av informasjonsskrivet som var blitt

sendt ut på forhånd, enten til kontaktpersonene eller direkte til informantene. Informasjonsskrivet var utformet i tråd med kravene til Personvernombudet for forskning (NSD, 2017), og inneholdt kort om prosjektets formål, hva det ville innebære å delta i studien, hvordan personopplysningene ville sikres og at det faktisk at deltakelse i studien foregikk på frivillig grunnlag (se vedlegg 2). Alle ni informanter signerte informasjonsskrivet etter det var gjennomgått og informantene beholdt en kopi av denne. På denne måten sikret jeg at informantene var innforstått med studiens innhold.

I forbindelse med gjennomgangen av informasjonsskrivet var det viktig for meg å understreke at deltakelse i studien var gjort på frivillig grunnlag. I tillegg ble informantene opplyst om at de kunne trekke seg fra studien til enhver tid, uten å oppgi årsak til dette og uten at det ville få noen form for negative konsekvenser for vedkommende (NESH, 2016:15). Det ble påpekt at informasjonsskrivet de fikk inneholdt kontaktinformasjonen til både meg og veilederen min, og vedkommende ble oppfordret til å ta kontakt med en av oss dersom det skulle være ønskelig å føye til informasjon etter endt intervju, om det var noe som var uklart, eller om det var ønskelig å trekke seg. Med utgangspunkt i dette, hevder jeg innhenting av samtykke fra informantene går overens med gjeldende retningslinjer.

3.3.3 Konfidensialitet

Kravet om konfidensialitet innebærer å beskytte informasjonen om informantene slik at den ikke formidles videre på måter som kan identifisere informantene i studien (NESH, 2016:16). For å sikre dette kravet ble alle informanter anonymisert slik at det ikke er mulig å identifisere de enkelte informantene i materialet. Dette ble gjort gjennom flere trinn. Under transkriberingen av materialet ble personopplysninger anonymisert. I alle tilfeller ble intervjuene transkribert på bokmål, slik at det ikke forekommer noen dialektforskjeller i den videre teksten som kan avsløre informantenes identitet, eller gjøre at informanten kan knyttes til en spesifikk geografisk plassering. Da denne avhandlingen ikke vil ta for seg kjønnsaspektet, ble også dette anonymisert. Informantene er derfor omtalt som Informant 1 til og med Informant 9.

Knyttet til konfidensialitet tas det ytterligere hensyn til avgrensningen mellom generalist og spesialist, og bruken av disse termene. Der det ikke er hensiktsmessig for analysen eller

fortolkningen, vil informantene presenteres som for eksempel Informant 1, uten spesifisering av informantens politirolle som generalist eller spesialist.

Etter transkribering av intervjuene ble som nevnt lydopptakene slettet. Dermed var det kun gjennom underskriftene på samtykkeerklæringene som personidentifiserende opplysninger forelå. Disse har gjennom forskningsprosessen vært innelåst i et skap hvor bare jeg har tilgang, og de ble makulert ved studiens ende.

3.4 Dataens kvalitet

Som jeg nevnte innledningsvis i dette metodekapittelet har jeg søkt etter en viss bredde i datatilgangen. De ulike kildene bidro til å belyse problemstillingens tematikk på ulike måter: intervjuene belyste politipersonenes subjektive erfaringer med og forståelser av fenomenet; kriminalstatistikken fortalte noe om omfanget og utviklingen av hatkriminalitet, så vel som noe tallfestbart om politiets innsats; dokumentene ga innsikt i de uttalte målsettingene og prioriteringene, samt beskrivelser av hvordan politiet skal møte disse; hvor suppleringen med fagdage ga oversikt over den offentlige meningen om politiets arbeid med og innsats mot hatkriminalitet. På denne måten belyser prosjektet temaet fra ulike synsvinkler, ”ovenfra” og ”nedenfra”.

Det er imidlertid viktig å belyse noen av de sentrale forskningskriteriene som er knyttet til dataen. Thagaard (2011:189) viser hvordan man kan vurdere dataens kvalitet på grunnlag av troverdighet, hvor reliabilitet og validitet virker sentrale i denne vurderingen. Begrepene reliabilitet (pålitelighet), validitet (gyldighet) og generalisering (overførbarhet) er godt innarbeidede mål på kvalitet innen kvantitativ forskningsmetode, men det er uenigheter ved hvordan disse kvalitetsmålene skal begrepsfestes innen kvalitativ forskningsmetode (Halvorsen, 2012:72-72; Johannessen et al., 2015:231-234; Widerberg, 2001:18). I det følgende anvendes begrepene pålitelighet, gyldighet og overførbarhet for å si noe om dataens kvalitet.

3.4.1 Pålitelighet

I en kvalitativ studie er det verken mulig eller ønskelig å etterstrebe det vitenskapelige kravet om reliabilitet, at gjentatt studie med samme fremgangsmåte gir samme resultat. Gjennom intervju som datainnsamlingsmetode, er dataen preget av at den er personlig og lite styrt av

strukturerte innsamlingsteknikker (Johannessen et al., 2015:231; Halvorsen, 2012:72). Dataen er innsamlet gjennom mellommenneskelig kontakt, og er dermed påvirket av både konteksten for forskningen, forskningsobjektene og forskeren. Dette gjør det vanskelig å etterprøve studien, da ulike forskere vil kunne komme frem til ulikt resultat (Johannessen et al., 2015:231-232).

Pålitelighet knytter seg til det å forholde seg åpen om alle forhold som spiller inn i løpet av prosessen, og redegjøre for hvordan dataen har blitt utviklet. Gjennomgangen av innsamlingsmetoder, presentasjonen av datamaterialet, valget av analytiske tilnærminger og refleksjonene rundt etiske hensyn og dataens kvalitet spiller altså en stor rolle i å overbevise leseren at forskningen har blitt utført på en tillitvekkende måte (Thagaard, 2011:190). Jeg har forsøkt å styrke studiens pålitelighet gjennom å være tydelig og redelig i beskrivelsene av mine metodiske avgjørelser, i beskrivelsen av fremgangsmåten under hele forskningsprosessen og i beskrivelsen av hvordan dataen er innsamlet og analysert. I avhandlingen er det også flere intervjuutdrag, slik at man kan vurdere og se forankringen til studiens funn.

3.4.2 Gyldighet

Gyldighet i kvalitative studier sier noe om i hvilken grad fremgangsmåtene og funnene i forskningsprosessen på en korrekt måte gjenspeiler studiens formål og representerer informantenes forståelse av verden (Johannessen et al., 2015:232). I forbindelse med dette er både dokumentenes og intervjuenes gyldighet relevant. Da det er gjort lite forskning på krysningsfeltet mellom hatkriminalitet og norsk politiarbeid har det vært viktig for meg å anvende informasjon og innhold i dokumenter som har relevans for studien, og som har tematikk nærliggende studiens problemstilling. Som det er skrevet tidligere, har det vært viktig å analysere og sitere dokumentene på en god og redelig måte, hvor forankringen i dokumentenes opprinnelige formål forblir klar og tydelig (Thagaard, 2011:62; NESH, 2016:27).

I min studie opplevde jeg informantene som en gruppe personer som gledelig delte erfaringer og opplevelser knyttet til de spørsmålene som ble stilt i intervju situasjonen. På den annen side vil slike hendelser være preget av at de er gjenfortellinger av situasjoner, som vist i dette metodekapittelet. I tråd med den fenomenologiske tilnærmingen, vil intervjudataene dermed

representere en virkelighet slik informanten opplever, forstår og tolker den (Finstad, 2003:340).

Videre understreker Thagaard (2011:190) gyldigheten av de tolkningene som avhandlingen fører til. Gyldigheten kan forsterkes gjennom å redegjøre for premissene for fortolkningen, altså hvordan materialet er tolket og hvordan jeg som forsker har kommet frem til mine funn (Thagaard, 2011:190). Dette er gjort ved å begrunne og dokumentere tolkninger og funn med datamaterialet. I den forbindelse har jeg forsøkt å opprettholde et selvkritisk blikk på egne tolkninger gjennom hele forskningsprosessen. Det har vært viktig for meg å være nøye i gjengivelsen av intervjusitater, og ikke ta sitater ut av kontekst for å få de til å passe inn under annen tematikk. Jeg har forsøkt å tydeliggjøre i teksten hva som er egne tolkninger, hva som er informantenes sitater og vurderinger, og hva som er utdrag fra relevante dokumenter og annen litteratur. Undersøkelsens slutninger står som et resultat av kvalifiserte begrunnelser, hvor disse er tydelig grunnet og dokumentert i datamaterialet.

3.4.3 Overførbarhet

En kvalitativ studie som denne gjør seg vanskelig å generalisere til en populasjon, noe som verken er ønskelig eller formålet med en slik type studie. Studiens intervjudata som er innhentet fra ni informanter, kan altså ikke generalisere til politiet i Norge, men vil kunne belyse visse aspekter ved politiet; hvordan hatkriminalitet blir oppfattet og møtt av politiet – både av generalisten og spesialisten, og hvilken rolle kunnskap og profesjonalisering har hos politiet. Det snakkes heller om prosjektets overførbarhet, hvor den forståelsen som dannes innenfor rammene for dette bestemte prosjektet, også kan være relevant utover i andre situasjoner (Thagaard, 2011:190). Denne studien har utviklet teorier, begreper og fortolkninger som belyser ulike aspekter ved området hvor politiarbeid og hatkriminalitet møtes, og kan dermed ha en overføringsverdi til politiet som en instans, til politikken som område, men også til interesseorganisasjoner som må ta stilling til hatkriminalitet som lovbrudd og til politiet som en hjelpeinstans.

Politiet kan på mange måter forstås som en profesjon, til tross for at et finnes innvendinger til dette (se kapittel 2.2.3). Uansett hvordan man forstår politiets virksomhet, vil en studie av politiet kunne bidra til viktig ”utsidekunnskap” om dens virksomhet, eksempelvis ansattes erfaringer med og kunnskaper om hatkriminalitet. Profesjonsutøveren trenger innblikk i sin

egen virksomhet for å kunne utøve sitt yrke på en god måte, og ifølge Molander og Terum (2008:23) kan ”systematiske studier av en profesjonell virksomhet bidra til dette ved å tydeliggjøre betingelsene profesjonsutøvelsen hviler på, løfte frem det som tas for gitt, og klargjøre sammenhengen den inngår i”.

4 Utdanning og opplæring

Dette kapitlet skal se nærmere på de arenaer polititjenestepersonene forteller om knyttet til deres erfaringer med opplæring innenfor hatkriminalitet. Først skal vi se nærmere på hva informantene forteller om læring om hatkriminalitet i utdanningen, samt hva de forteller om utdanningsbehov. Videre skal vi se nærmere på den opplæring informantene forteller om som skjer ute i etaten, på deres tjenestested. I hvilken grad bygger politiyrket på et premiss om en kontinuerlig læringsprosess gjennom utdanning og yrkespraksis? I hvilken grad kommer læringsprosessen vedrørende hatkriminalitet til syne gjennom informantenes beretninger?

4.1 Utdanning av politipersoner

Som vist i kapittel 2, er en antakelse om profesjonsstudier at yrkesutøvere får ervervet verdier, ferdigheter og teoretisk kunnskap i utdanningen, som overføres med yrkesutøveren til yrkespraksisen, hvor dette kan bearbeides og videreutvikles i et profesjonelt yrkesfellesskap (Smeby, 2008:87). Dette kan forstås som premisset for politiutdanningen, da utdanningen skal legge et teoretisk og praktisk kunnskapsgrunnlag for videre læring gjennom yrkeserfaring og -praksis (St.meld. nr. 42 (2004-2005)). Politihøgskolen er en viktig arena som skal utdanne reflekterte, kompetente og kunnskapsrike generalister, hvor vedkommendes dyktighet forutsetter både ”teoretisk-faglig fordypning og praktisk-reflektert arbeidserfaring” (Birkeland, 2007:39; Gundhus, 2016:55). Utdanningen bygger på kunnskap basert på erfaring politiet har gjort, forskningsbasert kunnskap om politiets rolle og oppgaver i samfunnet samt det regelverket politiet skal forvalte, og på denne måten innrammes både det teoretiske og praktiske aspektet (Hove, 2012b; Politihøgskolen, 2014). I regjeringens (2015) erklæring mot hatefulle ytringer heter det at ”offentlige myndigheter og undervisningsinstitusjoner har et særlig ansvar for aktivt å forebygge hatefulle ytringer og sørge for at personer som utsettes for dette får oppfølging”. Med dette kan det forstås at det legges føringer for Politihøgskolens fokus på kunnskap om hatkriminalitet og opplæring knyttet til denne kriminalitetskategorien. Hva er så informantenes oppfatning av hatkriminalitetens plass i utdanningen? En av spesialistene forteller:

For i grunnutdanningen er det disse kampene om studiepoengene (Informant 5).

Informanten fortsetter:

Det jeg hører fra de som underviser på grunnutdanningen er at det er ikke noe sånn stor oppmerksomhet blant dem [studentene]. De mangler kanskje den kunnskapen da. Selv om det kanskje tas opp gjennom lovverk gjennom det juridiske faget, på en måte. Men det er ikke noe fokus på tema i seg selv, som jeg har hørt. Så det kunne vært større fokus på grunnutdanningen (Informant 5).

En annen spesialist, forholdsvis nyutdannet, fortalte tilsvarende om erfaringene fra bachelorutdannelsen på Politihøgskolen:

For eksempel vold i nære relasjoner, alle vet hva det er, og det har jo vært veldig mye av på skolen, men for mitt vedkommende hadde vi ingenting om hatkriminalitet. Vi hadde vel en time der vi lærte om en paragraf, og så det var det (Informant 1).

Ifølge det flere informanter forteller kan funn peke på at politistudenter får teoretisk kunnskap om hatkriminalitet gjennom lovverket. Den juridiske forståelsen og kunnskapen om de ulike paragrafene er grunnleggende, da juridisk metode og teori står som et teoretisk fundament i polityrket (Hoel, 2013:23). I tråd med regjeringens (2016b) og Politidirektoratets (2016a) forventning om politiets ”gode kunnskap” i møte med hatkriminalitetstilfeller, i hvilken grad oppfattes dette som tilstrekkelig kunnskap? Hatkriminalitetens kompleksitet og tverrfaglighet fører til behov for bredde i kunnskapen, da det handler om mangfold-, kultur- og religionsforståelse, kommunikasjon så vel som jus. Politiutdanningen er en generalistutdannelse, noe som innebærer at de utdannede skal ha bred kompetanse til å kunne utføre alle de oppgaver som er ansett som politioppgaver (Ellefsen og Larsson, 2015:51). En av generalistene forteller om vedkommendes opplevelse av egen kunnskap om hatkriminalitet, og gir uttrykk for lite konkret kunnskapsfokus om hatkriminalitet i politiutdanningen med denne beretningen:

Jeg kan ikke huske at vi hadde veldig mye om det på skolen heller. (...) Du kom jo alltid inn på religion og etikken og sånt. Så kom man jo inn på det selv om det ikke var konkret så har man på en måte vært innom det. Det er jo mer sånn at man.. det er vanskelig å bevise, det er jo på en måte vanskelig å lære så mye om det. For folk kan liksom si at de ble slått ned fordi at de er homofile for eksempel, men vi vet jo ikke om det faktisk er grunnen hvis ikke de har sagt noe (Informant 3).

Informant 3 sitt utsagn er først og fremst i tråd med spesialistenes opplevelse av hatkriminalitetens plass i utdanningen. Videre underbygger utsagnet hvordan det tverrfaglige aspektet ved hatkriminalitet åpner opp for teoretisk kunnskap om nærliggende tematikk knyttet til hatkriminalitet. Teoretisk kunnskap tilegnet i utdanningsløpet, særlig i polityrket,

vil sjeldent kunne anvendes direkte på en instrumentell måte (Smeby, 2008:98). Kunnskapen kan dessuten gi grunnlag for resonneringer og fortolkninger som følgelig kan danne grunnlag for løsninger på praktiske problemer (Smeby, 2008:98; Aas, 2014a:67). Gjennom utdanningens fokus på nærliggende tematikk, kan det forventes at politistudenten får forståelse av hatkriminalitet og innsikt i kriminalitetskategorien, og på denne måten kan fenomenets tverrfaglighet legge til rette for kompetanseøkning om hatkriminalitet i utdanningsløpet. Dette er i tråd med fagplanen for bachelor hvor det heter at ”studenten skal bli i stand til å utføre kunnskapsbasert politiarbeid og gjøre reflekterte valg mellom politiarbeidets mange kunnskapskilder” (Politihøgskolen, 2015b). Ifølge Aas (2014a:67) har ulike teoretiske samfunnsfag en stor betydning for yrkesutøvelsen, hvor han hevder at fagene bidrar til kritisk tenkning, særlig tilknyttet politirollen og arbeidet som skal utføres. Som følger blir praksisutøvere bedre i sin yrkesutøvelse dersom de har evnen til å kritisk bedømme sin egen praksis, og i sin tur justere praksisen og innrette seg i en ny og bedre kurs. Dette er i tråd med det tradisjonelle perspektivet på profesjon og utdanning, hvor hensikten med utdanning blant annet er å utvikle ”studentenes evne til kritisk refleksjon over sin egen profesjonelle kunnskap og praksis” (Smeby, 2008:99). Utdanningen kan på denne måten forstås å bidra til å ansvarliggjøre skjønnsutøvelse hos den enkelte yrkesutøver (Gundhus, 2016:68). Jo bredere teoretisk bevandret man er, desto bedre utrustet kan man være til å reflektere, gjøre vurderinger og diagnostisere. Den teoretiske kunnskapen kan dermed bidra til at den enkelte refleksive yrkesutøver er i bedre stand til å diagnostisere tilfeller og hendelser som hatkriminalitet.

Likevel, akademiseringen av politiutdannelsen stiller krav til at profesjonsutøverne besitter oppdatert kunnskap om problemene de skal løse (Heggen, 2010:15; Aas, 2014a:16). Dette begrunner Heggen blant annet med det moderne samfunnets høye kunnskapsnivå som har gjort befolkningen bevisste på flere potensielle farer, som følgelig har lagt press på profesjonens kunnskapsnivå (Heggen, 2010:16). Mer spesifikt kan kravet om oppdatert kunnskap om hatkriminalitet i politiutdanningen ses i lys av føringene tilknyttet hatkriminalitet, både fra politisk hold, så vel som fra Politidirektoratet, som vist i kapittel 2.1.1. Til tross for den ”akademiske driften” (Heggen, 2010:67) og kravene til oppdatert kunnskap hos profesjonsutøverne, har likevel hatkriminalitetskunnskap en beskjeden plass i politiutdanningen ifølge det informantene forteller.

Politiutdanningens kunnskapsgrunnlag om hatkriminalitet kan dermed forstås på to måter; på den ene siden, gjennom teoretisk kunnskap om nærliggende tematikker gjøres politipersonen i stand til å diagnostisere hatkriminaliteten, det er nettopp bredden i politiutdanningen som legger til rette for generalistens evne til å diagnostisere, å kunne tenke og se helhetlig (Aas, 2014a:64; Birkeland, 2007:37). På den andre siden, i tråd med politiutdanningens formål om å utdanne generalister med en bred og oppdatert kunnskap og kompetanse, og i lys av regjeringens forventninger til undervisningsinstitusjonens ansvar samt Politidirektoratets forventning om ”god kunnskap”, kan bredden i generalistkunnskapen forstås som ikke bred nok (Regjeringen, 2016a; 2016b; Politidirektoratet, 2016a).

Politiutdanningens kunnskapstilbud tilknyttet hatkriminalitet

Politihøgskolen (2016b) har utviklet et nytt studietilbud, ”Videreutdanning i forebygging og etterforskning av hatkriminalitet”, som forventes å ha oppstart i løpet av 2017 på Politihøgskolen. Studiet er et etter- og videreutdanningsfag, hvor formålet er å bidra til å bedre den tverrfaglige forebyggende innsats mot og etterforskning av hatkriminalitet. Opprettelsen av studiet kan dermed ses i lys av regjeringens forventninger til undervisningsinstitusjonenes ansvar (Regjeringen, 2015). En av spesialistene uttrykker følgende om nivået det er lagt på:

Jeg tenker jo det å få det inn i grunnutdanning på PHS må jo være den eneste måten å gjøre det på. Sånn at alle som går ut av skolen har en grei basic kunnskap om det. Jeg så jo nå at det skulle komme et studie på PHS om det, men at det skulle være et etter- og videreutdanningsstudie. Og jeg tenker jo det at.. ikke det at det ikke er bra, eller det er jo bra at man har en videreutdanning for det, men det er enda viktigere at vi får det som en del av opplæring til alle, enn at det er de som allerede er kjempeinteresserte i det skal ta etter- og videreutdanning. De vil mest sannsynlig ha den store fenomenkunnskapen og de tingene der allikevel. Jeg tror det er viktigere for politiet å få det inn i bachelorutdanningen da (Informant 4).

Det ønskelig at studiet skal ha en smitteeffekt over på grunnutdanningen, slik at kunnskap om hatkriminalitet blir en del av breddekunnskapen. En av de andre spesialistene forteller:

Men vi håper nettopp dette studiet vil øke enda større hva skal jeg si.. bredden da, slik at den kompetanse økes til alle som jobber i politiet. Alle sitter med den på en måte (Informant 5).

Som tidligere vist, sett ut i fra politiutdanningens studieplaner, er teoretisk kompetanse utdanningens bærende element (Hove, 2012b:85). Politiutdanningen har, slik det kommer til uttrykk gjennom informantene, lite fokus på kunnskap om den konkrete hatkriminaliteten,

både praktisk og teoretisk, utover den juridiske forståelsen av paragrafene. Dette til tross for politiske prioriteringer og dannelsen av ny kriminalitetskategori. Ifølge Hoves studie (2012b:85) er ”Innsikt i regler og bestemmelser” det kompetanseområdet som de nytilsatte vurderer som best tilegnet igjennom utdanningen, og som de mener ”de får godt utbytte av gjennom utdanningen”. Dette kan ses i tråd med hva flere av informantene i denne studien uttrykker. Videre funn i Hoves studie er at de nytilsatte politikandidatene anså behovet for teoretisk kompetanse som viktig i utførelsen av politioppgavene. Dette går overens med hva Politidirektoratet (2016a) vektlegger for politiets videre arbeid med hatkriminalitet, både ved å gjenkjenne, forebygge og bekjempe denne typen kriminalitet, og kommer som vi vil se til syne i kapittel 5.3.

Et generelt funn var at informantene, både generalister og spesialister, viste til et begrenset kunnskapsnivå om hatkriminalitet tilegnet gjennom politiutdanningen. Det var imidlertid spesialistene som ga uttrykk for et behov for mer kunnskap om hatkriminalitet i politiutdannelsen. I møte med hatkriminalitetstilfeller kan informantenes kunnskapsgrunnlag ervervet gjennom utdanningen forstås i tråd med Aas (2014a:50) beskrivelse av politibetjentene som ”halvfabrikata”, uten at dette trenger å oppfattes som en kritikk av utdanningen. Dette kan i stede forstås som et uttrykk for at den profesjonelle yrkesutøvelsen i politiyrket er sammensatt av grunnskolens opplæring av teoretisk og praktisk kunnskap, kombinert med praktisk erfaring og videre opplæring i yrkespraksis (Heggen, 2008:465). Dette underbygges av St.meld. nr. 42 (2004-2005:103): ”Grunnutdanningen er en generalistutdanning som skal gi solid grunnlag for å starte i politiyrket og for videre læring gjennom yrkeserfaring, videre utdanning og annen kompetanseheving”. Politidirektoratets forventning om tjenestepersonenes ”gode kunnskap” om hatkriminalitet, og tjenestepersonenes ervervelse av denne, kan på bakgrunn av disse funnene peke på et behov for opplæring og kunnskapsheving i yrkespraksis.

4.2 Tjenestestedet som læringsarena

I Aas’ undersøkelse av politiutøveres syn på politiutdanningen kommer det frem at mange av lederne i hans informantutvalg erkjente at Politihøgskolen vanskelig kan levere ”ferdigvare” til operativ polititjeneste (Aas, 2014a:77). Som funnene i denne studien peker på, kan dette også være tilfelle for informantenes kunnskapsgrunnlag tilknyttet hatkriminalitet. I St.meld. nr. 24 (2004-2005:102) heter det at ”i det daglige arbeidet må kompetansesituasjonen stadig

vurderes”, og det påpekes at nye krav til kompetanse gjør det nødvendig med tiltak som fremmer denne kompetansen. I det følgende vil jeg derfor se på hvilke tiltak som anvendes for læring om hatkriminalitet i yrkeshverdagen, og hvilke tiltak som har potensial for kunnskapsheving. Hvem står for kunnskapshevingen om hatkriminalitet i politiets yrkeserfaring og -praksis?

4.2.1 Læring gjennom temadag

Å endre politiets tilnærming til kunnskapsledelse handler blant annet om å legge til rette for en individuell og kollektiv læringskultur, ifølge Bjørkelo og Gundhus (2015). I St.meld. nr. 42 (2004-2005:102) heter det at lederne må ”skape et miljø som er preget av åpenhet for og vilje til læring og utvikling”, og i Nærpolitireformen påpekes det at politiet skal ”ledes med fokus på åpenhet, læring og utvikling i et samfunn som stadig er i endring” (Prop. 61 LS (2014-2015):31). Informant 8 kan bekrefte denne læringskulturen i forhold til hatkriminalitetsproblematikken i politiet, og uttrykker det på denne måten:

Jeg føler at politiet som arbeidsgiver er på banen og på en måte har gjort oss mer oppmerksom på det, at vi er flinkere til å bruke den rette paragrafen og sånt (Informant 8).

Informanten viser videre til en temadag om hatkriminalitet som ble arrangert på vedkommendes tjenestested i Oslo politidistrikt. Den aktuelle temadagen forteller flere av informantene om, og forstås som et tiltak iverksatt for kompetanse- og kunnskapsheving om hatkriminalitet. Informant 1 utdyper dette med denne erfaringen:

Hvert fall for dette distriktet sin del så tror jeg kunnskapen har blitt vesentlig bedre. Vi har jo hatt undervisning rundt omkring på de ulike stasjonene og det har også nå blitt etablert et sånt opplæringsprogram utad i distriktene også. Så sånn sett så tror jeg det blir bedre. Det er jo fortsatt en lang vei å gå, spesielt opp mot kodingen av sakene. Det er ofte man ikke fanger opp disse, at det kan være hatkriminalitet (Informant 1).

Flere av informantene fortalte at det hadde blitt gjennomført temadag på deres politistasjon, hvor det hadde vært fokus på hatkriminalitet som kriminalitetskategori, det aktuelle lovverket og ulike caser tilknyttet tematikken. Informant 8 fortalte at tiltaket bidro til en større bevissthet om lovbruddet både for vedkommende selv, men også for vedkommendes divisjon, og viste særlig til nytteverdien ved fokuset på lovverket:

Og vi har hatt en dag her for litt over et år siden der vi på en måte hadde veldig fokus på den paragrafen og gikk igjennom den, og hadde forskjellige caser opp mot den da. Så etter det

føler jeg at vi har fått et mer bevisst forhold til å bruke den rette paragrafen da, for å si det sånn (Informant 8).

Forståelse av lovverket og større juridisk kunnskap vedrørende straffebestemmelsene innen hatkriminalitet medfører kunnskap om mulighetene som loven gir, og i sin tur handlingsrommet politipersonen kan operere innenfor (Aas, 2014a:57). Denne juridiske kunnskapen var noe flere av informantene trakk frem da de fortalte om temadagen, i tillegg til bedre forståelse av hatkriminalitet som kriminalitetskategori. På denne måten fremkommer det gjennom informantenes beretninger at opplæringen omfattet både praktisk, erfaringsbasert og teoretisk kunnskap.

Dersom prioriterte politioppgaver møter et yrkesmiljø som er preget av åpenhet for læring og utvikling, som for eksempel bruken av temadager, kan det føre til at kunnskapen om det prioriterte området blir bedre og at det konkrete arbeidet blir implementert på en bedre måte:

Men vi hadde en t-dag, nå er det bare den t-dagen, men jeg har hørt utrolig mye bra i forhold til opplegget og få forståelse for hvor viktig det er, at det ikke bare blir pøset på med informasjon ”Nå skal dere gjøre dette her”, men at man får en forståelse for hvorfor det er viktig. At det ikke bare ”Nå har vi det her som fokusområde, her er satsning, nå kjører vi på, nå vil vi ha saker”. Men at det ikke er det som er fokus, fokus er å få forståelse for, og da implementerer man det på en bedre måte i hverdagsarbeidet (Informant 6).

Informantens resonneringer kan ses i lys av hva Bjørkelo og Gundhus (2015:38) påpeker om læring i politiet; ”lederne må skape forståelse for at læring er sentralt”, noe som også blir fremhevet i rapporten *Kunnskapsbasert erfaringslæring*, som er en del av politiets endringsprogram (Hove, 2014:72). Dette kan forstås særlig viktig i implementeringen av en relativt ny kriminalitetskategori i politiets arbeid. I kapittel 2.1.1 ble det vist at hatkriminalitet ikke er et område som styres av måltall, til tross for at det er et fokusområde for politiet. Målstyring i politiet kan assosieres med flere måter politiarbeidet blir utført på og hvilke utslag dette har. Bjørkelo og Hansen (2013) viser hvordan målstyring kan assosieres med type språk, hvor innholdet i politiets arbeid blir oversatt til statistikk, oppklaringsprosent og produksjon. På denne måten kan et ”målstyringsspråk” potensielt sett ”skape en distanse i forhold til innholdet i politiets arbeid” (Bjørkelo og Hansen, 2013:42) og fokuset kan forstås som at man drives av jakt på mål og statistikk. Opplæring og kunnskapsheving kan, i lys av manglende måltall, ha større fokus på forståelse for hatkriminalitet, som Informant 6 etterlyser, som i sin tur kan bidra til en bedre implementering av kunnskapen i forhold til det potensielle læringsutbyttet man kan få gjennom målstyring.

I mitt utvalg, med to politidistrikt representert, er det imidlertid kun i Oslo politidistrikt det har vært arrangert temadager om hatkriminalitet. Som svar på om det har vært noe form for opplæring eller kursing om hatkriminalitet på politistasjonen informant 2 jobber på i Vest politidistrikt svarer vedkommende at det ikke er et behov, ut fra kjennskap til omfang:

Nei.. nei.. Når jeg ser tallene her så skulle det jo ikke være en grunn til det. Egentlig. Det er på en måte noe man er klar over, og som man håndterer når vi dette over det (Informant 2).

Politipersonens resonnement kan trekke på følgende logikk; ettersom omfanget av kriminalitetstypen er lavt, er det ikke behov for opplæring. Ifølge Dahl og Lomell (2009:70) legitimerer statistikk tiltak og inngrep. I denne sammenhengen kan dette forstås motsatt: statistikk legitimerer unnvikelse av tiltak. Dette underbygges blant annet av Runhovdes studie om politiets håndtering av etterforskning av handel med utrydningstruede arter, hvor hun viser at inkonsistent registrering av lovbruddet vanskeliggjør produksjonen av pålitelig statistikk om omfanget og omfangets art, noe som sannsynlig har en negativ innvirkning på beslutninger om å prioritere slike saker (Runhovde, 2016:87). I tråd med statistikk på omfanget av hatkriminalitet stiller Hall spørsmålet ”where is the incentive to invest increasingly scarce resources in a problem that seems not to officially exist?” (Hall, 2013:214). Informant 3, også fra Vest politidistrikt, fortalte tilsvarende: det hadde ikke vært noe opplæring om hatkriminalitet på tjenestestedet. Funnene peker på at det enkelte tjenestestedets fokus på opplæring i praksisfeltet, avhenger av ekspertkunnskap som finnes i tjenestestedets distrikt, som bringer med seg tanker om viktigheten av innsats mot et prioritert kriminalitetsområde. Informantene fra Vest politidistrikt forteller at det ikke har vært noe fokus på opplæring om hatkriminalitet på tjenestestedet, noe som kan ses i lys av distriktets mangel på prioritering av fagfeltet.

4.2.2 Læring gjennom eksisterende systemer

I motsetning til den kollektive opplæringen som skjer i praksisfeltet som eksempelvis gjennom temadag, vil jeg nå se nærmere på mulighetene for en individuell læring gjennom bruken av eksisterende systemer. I en rapport av Politidirektoratet, ”Politiet mot 2020. Bemannings- og kompetansebehov i politiet”, heter det at generalisten må:

(...) gis bedre forutsetninger til å møte morgendagens utfordringer. En viktig generalistkompetanse er å kunne tilegne seg kunnskap ved behov. Det skal legges til rette slik at generalisten får bedre tilgjengelighet til kompetanse som finnes i etaten (Politidirektoratet, 2008:46).

Dette kan ses i lys av hva som fremkommer av Politianalysen, hvor teknologiske verktøy skal gjøre det enklere for polititjenestepersonen å registrere, dele og finne informasjon (NOU 2013:9:23). I denne konteksten legger datasystemet til rette for to potensielle måter å lære på i den samme prosessen; i registreringen av et lovbrudd må politipersonen ta stilling til hvorvidt den registrerte hendelsen er et tilfelle av hatkriminalitet eller ikke, samtidig har politipersonen mulighet til å innhente relevant informasjon om hatkriminalitet. To av informantene fra hvert sitt politidistrikt konkretiserer dette slik:

Det var vel noe sånn liten introbrief eller noe sånn innlegg om det når det kom det om hatkrim, men om det har kommet noe mer utover det, det er jeg usikker på. Jeg vet i hvert fall at den finnes hvis man søker den, så kan man få opp mer om det. Men det er jo forskjellige behov fra tjenestemann til tjenestemann (Informant 9).

Hver gang jeg er ferdig med en sak så må jeg trykke på knappen ”hatkriminalitet”, og da finnes det jo kunnskap vi kan hente fram, som enkelt er tilgjengelig når det dukker opp (Informant 2).

I Bjørkelo og Gundhus’ artikkel (2015:39) presenteres begrepet ”systematisk erfaringslæring”, og det vises til dens definisjon som står skrevet i NOU 2009: ”Et ansvarlig politi. Åpenhet, kontroll og læring”. Her presenteres systematisk erfaringslæring som en form for veiledende intern kontroll i politiorganisasjonen, og kommer til syne gjennom å ”innarbeide rutiner for å lære av erfaringer” (Bjørkelo og Gundhus, 2015:39; NOU 2009:12:184). Kan registreringsrutinen forstås som en form for systematisk erfaringslæring? I tråd med dette forteller Informant 2 følgende:

Men systemet vårt er jo sånn at i det du er ferdig med en sak, har du et eget punkt er dette hatkriminalitet eller ikke, som du må ta stilling til. Så på den måten er det i bevisstheten vår (Informant 2).

Registreringsrutinen kan bidra til å bryte opp rutinepraksis, som ofte er erfaringsdrevet (Hoel, 2013:27), og fungere som en kritisk-refleksiv dimensjon ved politiarbeidet. Hatkriminalitet som lovbruddskategori kan på denne måten bevisstgjøres gjennom registreringsrutinen, som i sin tur kan bidra til at politipersonen er mer observant og bedre rustet til å møte senere erfaringer, hvor politipersonen eksempelvis kan være mer bevisst på hvilke spørsmål som

stilles og måten disse blir stilt på. Registreringsrutinen kan støtte opp under læringsprosesser og bidra til refleksjon rundt tidligere erfaringer, samt distanse til erfaringer som i sin tur kan bidra til en læring av disse. Funn peker dermed på at registreringsrutinen kan ha en bevisstgjørende og opplærende funksjon for politipersoner.

I motsetning til læring gjennom yrkespraksis, som temadager og opplæring, er mulighetene for læring gjennom bevisstgjøringen som den standardiserte registreringsrutinen utgjør, samt læring gjennom bruken av kompetansedelingsystemet (KO:DE), tilgjengelig for alle i politietaten. Dette er i tråd med hva Politianalysen påpeker; standardisering av oppgaveløsning i politiet gjør det enklere å måle resultater og sammenligne på tvers av distriktene (NOU 2013:9:23). Registreringsrutinen og kompetansedelingsystemet kan forstås som et ledd i det Politianalysen kaller for en ”forutsetning for å sikre en enhetlig etat, hvor like oppgaver løses på samme måte i samtlige politidistrikter” (NOU 2013:9:23), og er dermed et eksempel på tiltak som er iverksatt på nasjonalt plan, med fokus på kunnskapsheving om hatkriminalitetsfenomenet på tvers av distriktene (Politidirektoratet, 2016a). KO:DE⁴ kan eksempelvis ses i lys av Politidirektoratets tanke om bedre tilrettelegging for tilgjengelig kompetanse for generalistene (2008:46), og kommer også frem i intervjuene, hvor flere informanter fra både fra Oslo og Vest forteller om muligheten til kunnskapsinnhenting gjennom dette systemet. Det forutsettes ikke spesialenheter eller sosial interaksjon for denne typen læring, det er etaten som stiller kunnskapen til disposisjon, gjennom standardiserte former. Dette er imidlertid en individuell læringsform, hvor tilgangen til kunnskap om hatkriminalitet forutsetter at generalisten aktivt trykker seg inn på den tilgjengelige kunnskapen. Læringsprosessen forutsetter en medvirkning fra politipersonene (Bjørkelo og Gundhus, 2015:34). Det kan trekkes tråder til forskning på politiets oppfatninger av profesjonalitet, hvor generalistenes bruk av kompetansedelingsystemet kan ses i lys av tanken om standardisert profesjonelt politiarbeid (Gundhus, 2013; 2016). Til tross for at flere informanter forteller om muligheten for bruken av kunnskapsinnhenting gjennom KO:DE vedrørende hatkriminalitet, er det imidlertid ingen som trekker frem bruken av slik standardisert, formell kunnskap i praksis.

Et generelt funn er dermed at det er lagt til rette for tilgjengelighet til hatkriminalitetskunnskap i politiorganisasjonen, gjennom det eksisterende systemet, KO:DE,

⁴ Jeg har ikke fått tilgang til KO:DE, og dermed ikke tilgang til hva som finnes av kunnskap om hatkriminalitet i systemet, ettersom dette krever dispensasjon fra taushetsplikten.

og at dette er i tråd med Politianalyses tanke om en ”enhetlig etat”. Imidlertid peker funnene på liten bruk av kunnskapsinnhenting gjennom KO:DE tilknyttet hatkriminalitet. Funnene peker i sin helhet på at det er muligheter for individuell læring gjennom bruken av eksisterende systemer i politiorganisasjonen, på tvers av politidistrikter.

En av generalistene påpekte muligheten for kollektiv læring gjennom å anvende allerede eksisterende systemer i politiorganisasjonen til opplæringsformål og/eller arena for kompetanseheving:

Man har jo paroler, jeg tenker at det er en mulighet for å spre informasjon, man tar det opp med jevne mellomrom. Kanskje briefe på paragrafene for eksempel. Helt enkelt. Og det er kanskje ordenspatroljene flinkere på det. For de har parolene sine, når de møter til hvert skift, så går de gjennom hva har vært siste døgnet, hva er prioriteringer, og da vet jeg de er flinke til å ta opp forskjellige problemstillinger, forhåpentligvis tar de det med hatkrim også. For alt jeg vet (Informant 6).

Bruken av paroler til kunnskaps- og kompetansedeling er imidlertid ikke noe andre informanter forteller de har hatt fokus på. Dette kan derfor bedre forstås som en mulighet eller et potensial enn praksis, og underbygges av flere studier som viser til parolen som en fruktbar læringsarena (Hove, 2014; Dahl og Lomell, 2013; Bjørkelo og Gundhus, 2015).

4.2.3 Læring gjennom studenter og nytilsatte

Som vist i kapittel 2.1.2 er koblingen mellom kunnskap, læring og politipraksis, ifølge Bjørkelo og Gundhus (2015:35), mer komplekst enn at innføring av instruksverk og beskrivelser av rutiner automatisk fører til endring i politiets atferd. Dette kan også komme til syne i denne studien, hvor innføringen av registreringsrutiner og muligheten til kunnskapsinnhenting ikke automatisk fører til en forhøyet kunnskap og kompetanse om en bestemt kriminalitetskategori, som hatkriminalitet. Dette kan henge sammen med det faktum at denne typen individuell læring krever en aktiv medvirkning fra politipersonen selv. I det kommende skal det ses nærmere på mulighetene for læring i et kollegafellesskap, hvor studenter og nytilsatte trekkes frem som utfordrere av kunnskapsgrunnet til allerede ansatte politipersoner. I dette tilfellet må den enkelte politiansattes medvirkning til læring forstås ut fra dynamikken i et slikt fellesskap.

Funn peker på at det er forskjeller i hvilken grad politiansatte med ulik fartstid er mottakelige for læring. Nyutdannede og studenter trekkes frem som nysgjerrige og mottakelige for læring. Informant 4 uttrykker det på denne måten:

Men hvordan opplever du at kunnskapen om hatkriminalitet til den generelle politiansatte er?
(Intervjuer)

Den er varierende, og det har nok litt med hvem som har fått noe opplæring og ikke. Fordi man ser det at i hvert fall generelle politimenn, kanskje spesielt unge, er veldig interesserte i å lære og ta til seg. De sluker gjerne det som blir fortalt da. Sånn at de som enten vi eller noen andre har fått fortalt disse tingene og viktigheten av det, de føler jeg følger opp veldig godt (Informant 4).

I tillegg til å være mottakelige for læring, kommer det frem i Aas' (2014a:38) undersøkelse at nyutdannede i stor grad vil være avhengige av å spørre gjerne eldre kolleger om ulik kunnskap tilknyttet ulike oppgaver eller oppdrag. Dette kan ses i lys av forutsetningen om læring gjennom yrkespraksis og -erfaring i politietaten (St.meld. nr.42 (2004-2005):103), samt en forståelse av politiorganisasjonen som en lærende organisasjon (NOU 2009:12:194). Et av funnene i Aas' (2014a:38) undersøkelse er at flere påpeker at læringsutbyttet i kollegafellesskapet er stort, at politipersonene i stor grad lærer av hverandre. Dette funnet kan også ses i denne studien. Informant 6 uttrykker for eksempel studenters og nytilsattes undrende innstilling som utfordrer politipersoners etablerte kunnskapsgrunnlag på følgende måte:

Jeg tror det er bra når vi får inn studenter som har det mer på dagsorden, de blir utfordra mer i større grad, og det ser jeg også for jeg har jobbet så lenge at studentene er mye mye flinkere til å utfordre oss enn det vi var, når jeg var student. Da var det mye mer hierarki, i forhold til autoritet, enn det det er nå. Autoritetene er der, det er ikke det, men studentene er mye mer undrenes på en god måte. Stille spørsmål sånn at vi utfordrer oss selv. De aksepterer ikke et svar om at "Neimen sånn er det", ikke sant. Jeg tror det er der vi blir bedre. Så da håper jeg at vi begynner å ansette noen flere som er nyutdannet, så vi får den inputen, for nå har det vært lite av det (Informant 6).

I likhet med registreringsrutinen kan også nytilsatte og studenter være en dimensjon som bryter opp andre politiansattes erfaringsbaserte rutinepraksis. Forstått på denne måten kan læringsprosessen best forstås som et gjensidig læringsforhold mellom studenter og nytilsatte på den ene siden og allerede ansatte på den andre, en kollektiv læring, læring gjennom kollegafellesskapet på arbeidsplassen. Denne daglige kompetanseutviklingen, som skjer gjennom yrkespraksis og utvekslinger av erfaringer, vurderes i St.meld. nr. 42 (2004-2005:101-102) som svært viktig. Videre i St.meld. nr. 42 heter det at nye politioppgaver og

nye krav til kompetanse, gjør at kompetansesituasjonen i politiorganisasjonen stadig må vurderes og nye tiltak må settes inn (St.meld. nr. 42 (2004-2005):101-102). Av potensielle tiltak som presenteres her er blant annet ”rekruttering av nye medarbeidere” (St.meld. nr.42 (2004-2005):102). I tråd med det potensielle læringsutbyttet studenter og nytilsatte kan bringe med seg, begrunner Informant 6 rekrutteringen av disse på denne måten:

I år har det ikke vært ansatt nærmest noen som gikk ut av skolen. Og det merkes. Men så har vi studentene heldigvis, som er flinke til å.. sette det på dagsorden. Og det er sånn det er.. jeg tenker at man, man har så mye å gjøre i hverdagen, at man sitter ikke som når du jobber ett-par-tre år, ”nei nå, nå må vi finne litt mer informasjon der”, du blir nødt til å utfordres på det, i forhold til t-dager, at man har treninger på det, eller at man blir utfordret av studenter, eller i, man kan ha tema, ikke sant. At man bruker det som.. ja, påfyll av.. kall det nyinputsorden? Eller temadag (Informant 6).

Informantens resonnement kan forstås i lys av en ”behovsdrivet rekruttering”, en term som fremheves i Politianalysen som ett av flere tiltak mot utvikling og forvaltning av kunnskap og kompetanse i etaten (NOU 2013:9:206). Dette ses i tråd med funnene om studenter og nytilsatte som utfordrende og lærevillige, og i mindre grad i tråd med et potensielt kunnskapsutbytte, ettersom det har blitt klart at kunnskap om hatkriminalitet ikke er sentralt i opplæringen på Politihøgskolen. Rekrutteringen av studenter og nyutdannede kan på denne måten utvikle kunnskap, og samtidig motivere ansatte til kunnskapslæring. Slik rekruttering kan legge et strategisk perspektiv til grunn, der man ser og ønsker å opprettholde et miljø preget av kontinuerlig læring (NOU 2013:9:209).

4.3 Oppsummerende

Et poeng med dette kapittelet er å vise at politiryket, i likhet med andre profesjoner og yrkespraksiser, hviler på et premiss om en kontinuerlig læringsprosess. Som tidligere vist, ble informantenes kunnskapsgrunnlag om hatkriminalitet ut fra politiutdanningen forstått som ”halvfabrikata”, og det ble lagt til rette for praktisk erfaring og opplæring gjennom yrkespraksis. Opplæring og muligheter til opplæring har vist seg å være både kollektivt og individuelt. Den kollektive læringen kommer til syne gjennom temadager og gjennom læring i kollegafellesskapet, hvor særlig nytilsatte og studenter trekkes frem. Den individuelle læringen forstås som læring gjennom registreringsrutiner og kunnskapsinnhenting gjennom KO:DE. Informantenes beretninger viser på denne måten at en del opplæring tilknyttet hatkriminalitet skjer ute i etaten. Imidlertid er deler av denne opplæringen, for eksempel temadager, avhengig av tilgjengelig ekspertkunnskap i tjenestestedets politidistrikt.

5 Kunnskapens og erfaringens betydning

Forrige kapittel handlet om tilegnelsen av kunnskap gjennom ulike læringsarenaer. I dette kapitlet skal vi se nærmere på hva informantene forteller om deres kunnskap og kunnskapstyper tilknyttet hatkriminalitetsfenomenet. Ifølge Politidirektoratet (2016a) er god kunnskap om hatkriminalitet nødvendig for å gjenkjenne hatkriminalitet, og følgelig nødvendig i politiets forebyggende, bekjempende og tillitsskapende arbeid.

Først skal vi se hvorvidt informantene forstår kunnskap om hatkriminalitet som en del av generalistkunnskapen, og hva den generelle kunnskapen omhandler i forhold til det spesielle. Som tidligere vist, trekker informantene blant annet på læring gjennom yrkespraksis, som en kollektiv læringsprosess. I dette kapitlet skal vi videre se nærmere på læring gjennom integreringen av nye erfaringer i sin helhetsforståelse, som en individuell læringsprosess. I tråd med informantenes erfaringer med hatkriminalitet, vil vi deretter se på informantenes vekting av ulike typer kunnskap i møte med hatkriminalitetstilfeller. Til slutt skal vi se hvordan informantenes vekting av kunnskapen, så vel som evne til å gjenkjenne hatkriminalitet, kan legge grunnlag for et tillitsskapende arbeid mellom politiet og sårbare og utsatte grupper.

5.1 Kunnskap om hatkriminalitet – generell eller spesiell?

Ifølge Birkeland (2007:32) er en generalist en politiperson som er spesielt dyktig hva gjelder generell kunnskap og generelle ferdigheter. I den forbindelse kan man stille spørsmålet: hva er generell kunnskap? Og i lys av studiens tematikk; hva handler den generelle hatkriminalitetskunnskapen om? Forstår informantene kunnskap om hatkriminalitet som en del av den generelle kunnskapen?

Et generelt funn ved generalistenes forståelse av hatkriminalitet er at samtlige trekker på en bred forståelse av hva hatkriminalitet er:

All form for kriminalitet som blir utført av en person mot en person er en slags form for hatkriminalitet (Informant 7).

Generelt så kan man jo si at alle som blir offer for kriminalitet på grunn av, hvor motivet er noe annet enn vinning, kan sannsynligvis være en form for hatkriminalitet (Informant 2).

I tråd med en slik bred definisjonsforståelse kan man tenke seg at det offentlige antallet anmeldte hatkriminalitetssaker burde vært større enn som tidligere vist (se kapittel 1.2.3). Omfangets størrelse er imidlertid noe generalistene uttrykker de syntes er overraskende lite. En av generalistene, Informant 6, sier følgende om omfanget av anmeldte saker på landsbasis: ”Herregud det er så lite at det er helt vanvittig”. Forholdet mellom en bred forståelse av hva hatkriminalitet rommer og omfanget av faktisk anmeldte hatkriminalitetssaker kan ha flere årsaker, og politiets kunnskapsnivå kan trekkes frem som en av disse (Politidirektoratet, 2016a). En av generalistene uttrykker følgende om omfanget på landsbasis:

Det høres jo lite ut. Det kan være at det er dårlig kunnskap på krysse av på at det er hatkrim, at det blir behandlet som vanlige saker, tenker jeg da (Informant 7).

Funn kan dermed peke på at i hendelser hvor det oppstår flere lovbrudd, reduseres fokuset på hatkriminalitet. En av spesialistene gir uttrykk for dette på denne måten:

Jeg vet ikke om det er dette her med at anmeldelsestilbøyeligheten er lavere i distriktene, om det på en måte ikke blir fanget opp av etterforskerne, eller om det kan være bare at de.. at rett og slett en voldssak med hatefullt motiv blir kun en voldssak (Informant 1).

Informantenes beretninger om registreringer av hatkriminalitetssaker, eller mangelen på registrering, kan ha flere årsaker. Som tidligere vist, er registrering i stor grad knyttet til de ansattes viten om hatkriminalitet som en kriminalitetskategori, som et lovbrudd. Det gjør seg vanskelig å forklare mangel på registrering ut i fra dette, da et generelt funn i intervjudatamaterialet av generalistene er at de syntes å trekke på en generell kunnskap om hatkriminalitet som et lovbrudd. Imidlertid kommer dette funnet til uttrykk på flere måter. På den ene siden kan den generelle kunnskapen være for generell til at en hatmotivert hendelse registreres som en hatkriminalitetssak, en usikkerhet i kunnskapen om det konkrete hatkriminalitetstilfellet kan gi utslag i registrering. Ifølge Hall (2013:131) kan politipersonene omgå å tenke på hatelementet i en hendelse, fordi de kan fortsatt sikre et ”resultat” for det underliggende lovbruddet (Chakraborti og Garland, 2015:126). Registreringen er dermed knyttet til det underliggende lovbruddet, i tråd med Informant 1 sin beretning. På den annen side, korrekt registrering forutsetter en forståelse av

hatkriminalitetsdefinisjonen og god kunnskap om regelverket, ettersom registreringspraksisen skiller seg fra generell registrering av lovbrudd. Hatkriminalitet handler om motivet for handlingen, og dermed handler registreringen om subjektive faktorer i stede for generell registrering av objektive faktorer (Politidirektoratet og Oslo politidistrikt, 2009:3). Gjennom et slikt fokusskifte, ”from deed to thought” (Hall, 2013:127), presenterer hatkriminalitet en noe annen måte å utøve politiarbeidet på, som kan komme til syne gjennom hvilke spørsmål som stilles i forhold til det bestemte lovbruddet. Å avdekke antatt motiv i et potensielt hatkriminalitetstilfelle forutsetter dermed at politipersonen har kunnskap nok til å stille avgjørende spørsmål slik at ikke bare objektive, men også subjektive faktorer blir belyst:

Hvis verken fornærmede part eller politiet stiller, eller nevner det, at riktig spørsmål blir stilt, så har det en tendens til å falle litt igjennom da (Informant 1).

Spesialistens resonneringer kan ses i lys av generalistenes fortellinger om deres erfaringer med hatkriminalitetstilfeller. Flere generalister fortalte om erfaringer hvor fornærmedes subjektive forståelse av lovbruddet var grunnet i fornærmedes karakteristikk som eksempelvis etnisitet eller homofil orientering; ”Han [fornærmede] mente motivet for julingen skulle være hans legning” (Informant 2). Dette er i tråd med anbefalinger fra Politidirektoratet og Oslo politidistrikt som påpeker: ”Fornærmedes oppfatning må vektlegges meget sterkt. Dersom den fornærmede mener seg utsatt for hat – eller fordomsmotivert kriminalitet, skal dette registreres” (Oslo politidistrikt, 2013:9). Videre heter det at:

I tillegg bør slike motiver registreres i tilfeller hvor dette fremkommer i avhør med mistenkte/siktede, samt i tilfeller hvor man fra politiet sin side mener dette er det sannsynlige motivet uten at verken den fornærmede eller mistenkte/siktede har en subjektiv oppfatning av dette (Oslo politidistrikt, 2013:9).

Imidlertid hadde færre av generalistenes erfaringer med konkrete møter med hatkriminalitetstilfeller utgangspunkt i tilfeller hvor de selv har oppfattet, eller konkludert i avhør på stedet av mistenkte, at hendelsen er motivert av hat eller fordommer. Dette er noe som kommer til syne i spesialistenes beretninger, og som kan peke på en forskjell i hva den generelle kunnskapen kontra den spesielle innebærer, og som kan ses i tråd med kunnskapens retning, om den dreier seg mot det generelle eller spesielle (Birkeland, 2007:35). I tillegg til å fortelle om saker hvor fornærmedes subjektive opplevelse er at hendelsen er motivert av fordommer mot faktiske eller antatte karakteristikk eller egenskaper, er spesialistenes

beretninger også preget av konkrete saker hvor politiet oppfatter eller forstår hendelsen som hatkriminalitet. Generalistenes begrensede beretninger kan peke tilbake på det generelle funnet om generalistenes kunnskap om hatkriminalitet som et lovbrudd, og følgelig at generalistenes kunnskapsnivå kan være for generelt i forhold til konkrete hatkriminalitetslovbrudd til at de riktige spørsmålene blir stilt. Den generelle hatkriminalitetskunnskapen kan miste fokus på motivet for handlingen, som er det som skiller hatkriminalitet fra annen kriminalitet (Oslo politidistrikt, 2013:7; Hall, 2013:126). Generalistkunnskapen kan forstås i tråd med Birkelands beskrivelse, hvor ”kunnskapen retter seg mot et kunnskaps- og praksisfelt som en (mest mulig forståelig) helhet” (Birkeland, 2007:35). Motsatt vil spesialistkunnskapen dreie seg om ”gitte spesifikasjoner av dette feltet” (Birkeland, 2007:35). En av spesialistenes beretninger kan tolkes å si noe om det spesielle:

Og så det som kanskje er, vil ikke si unikt, men det som er spesielt da, er at vi i større grad enn på en måte får den subjektive skylden belyst da, for at det holder ikke på en måte med at vi finner ut at ”ja, jeg slo han”, men liksom, ”hvorfor slo du han, var det noe spesielt med nøyaktig denne personen, var det noe med hvordan han så ut, var det noe med måten han gjorde det på, var det noe som provoserte deg”, slike spørsmål da (Informant 1).

Spesialistkunnskapen kan forstås å dreie seg om en noe større mangfold- og kulturforståelse, samt en mer tilspisset kunnskap om årsaker og konsekvenser av hatkriminalitet. Spesialistene ser konsekvensene i større grad, og det er noe man må lære bort. En av spesialistene gir uttrykk for graden av alvorlighet ved hatkriminalitetstilfellet med følgende sitat:

Alle hatkrimsaker i politiet er jo prioriterte saker, sånn at de skal jo i utgangspunktet gå foran andre saker. Men det er klart at når man opplever stygge, stygge voldssaker som blind vold kun på grunn av rasisme eller noe sånt, så føles det veldig brutalt fordi det får så alvorlige konsekvenser. Samtidig som at etter hvert som vi har jobbet mer og mer så ser vi jo fenomenet hatkrim. For det tror jeg, den fenomenforståelsen, den tror jeg er noe av det viktigste vi får da, den forståelsen for det. For det er veldig lett for andre politimenn der ute og liksom og tenke at ”ja, men vi har jo alvorlige ransaker, alvorlige voldssaker, vi kan ikke bruke tid på hatefulle ytringer og sånne ting” (Informant 4).

Den beskjedne bruken av termen hatkriminalitet på et lovbrudd kan derfor skyldes at generalisten ikke gjenkjenner kvalitative forskjeller mellom vanlig kriminalitet og hatkriminalitet, men også når det gjelder de kvalitative forskjellene i virkningen på ofrene som spesialistene vektlegger (Hall, 2013:131; Chakraborti og Garland, 2015:126).

5.1.1 Helhetstenkning og helhetsforståelse

Hva den generelle kunnskapen innebærer må ses i tråd med politiets rolle som nærmest uten grenser, hvor deres kunnskap- og praksisfelt rommer både servicesituasjoner så vel som krisesituasjoner. Alt som gjør politiarbeid til politiarbeid er generalistenes kunnskapsområde (Ellefsen og Larsson, 2014:52). I tillegg forventes det at politipersoner, gjennom sin rolle som generalist, er åpen for at tilvante tankemodeller utfordres av for eksempel nye erfaringer, og at de evner å tenke og se helhetlig (Politidirektoratet, 2008; Birkeland, 2007). Generalistenes helhetstenkning og helhetsforståelse omhandler dermed et kontinuerlig prosjekt for å inkorporere nye erfaringer inn i helhetsbildet av tidligere kunnskaper og erfaringer (Birkeland, 2007:37-38; Politihøgskolen, 2014). I tråd med hatkriminalitet innebærer dette en større forståelse for subjektive faktorer ved et lovbrudd, og et fokus på disse i samtale eller avhør med fornærmede og mistenkte. En inkorporering av erfaringer kan komme til syne i tidligere presenterte funn, hvor både registreringsrutiner og politipersoner som nytilsatte og studenter utfordrer tilvante forståelsesrammer og kunnskaper. Dette kan imidlertid også komme til uttrykk gjennom det en av generalistene forteller:

Jeg tror nok vi er på det jevne der, at vi er ikke gode nok på kunnskapen, men vi vet nok til at vi er spørrende og undersøkende. Jeg tror det er det det handler om (Informant 6).

Nøkkelordene er her ”spørrende” og ”undersøkende”. Generalistens evne til å integrere nye erfaringer i sin etablerte forståelse, og på denne måten være reflekterende og framoverskuende, er i tråd med hva som kan anses som ”god” politiroлле og godt politiarbeid (Gundhus, 2007:161). Evnen er også nødvendig ettersom politiets oppgaver stadig er under endring og utbredelse (Gundhus og Larsson, 2014), noe som hatkriminalitet som lovbruddskategori er et eksempel på. Å ha en spørrende og undersøkende innstilling til hatkriminalitetshendelser vil kunne føre til nye måter å tenke rundt hatkriminalitetsproblematikken, som i sin tur kan utfordre hva den generelle kunnskapen om hatkriminalitet nå innebærer. Integreringen av nye erfaringer i generalistens helhetsbilde og tankeformer forutsetter imidlertid at generalistens kunnskapsnivå er god nok til at hatkriminalitetstilfeller blir gjenkjent. I hvilken grad oppfattes det slik?

5.2 Møtet med hatkriminalitetstilfeller – å lære av erfaringer

I kapittel 3.2.4 ble det fremsatt en tese om at ettersom det ikke er viet særlig fokus til teoretisk kunnskap i grunnutdanningen av politipersoner, kan det antas at kunnskapen i stor grad er erfaringsbasert. Følgelig kan det forventes at informanten med lenger fartstid og/eller som er preget av mer erfaring har større kjennskap til hatkriminalitet enn informanten med kortere fartstid i politiet, en mer nyutdannet politiperson. Informanten i utvalget med lengst fartstid fortalte i en samtale om antall anmeldte hatkriminalitetssaker i sitt politidistrikt følgende:

Det er jo et interessant tema syntes jeg, men som jeg sa [refererer til tidligere samtale på telefon] og som egentlig tallene viser, så er det ikke veldig mye av det er i byen. Det er så få at jeg nesten kan lese den ene saken jeg selv har inni greiene her (Informant 2).

Resonnementet kan trekke på en logikk om årsakssammenheng; siden det ikke er mange anmeldte hatkriminalitetssaker er omfanget av hatkriminalitet lavt. Ifølge Olaussen (1996:33) er imidlertid ikke kriminalitetsutvalget som havner i statistikken som følge av anmeldelser, et representativt utvalg av den faktiske kriminaliteten. Videre, som svar på hvordan informanten opplever kollegenes kunnskapsnivå om hatkriminalitet, fortalte vedkommende:

Tja, det er jo ikke akkurat et tema som vi diskuterer så ofte. I og med at det ikke er så mange reelle saker vi er borte i (Informant 2).

Utsagnet kan ses i lys av tallenes tale, hvor store tall, eller mange reelle saker, ofte er en nødvendig forutsetning for oppmerksomhet og tiltak (Dahl og Lomell, 2009:71). I dette tilfellet, hvor antallet anmeldte hatkriminalitetssaker er lavt, blir det ikke et område for oppmerksomhet, ei heller et område med behov for tiltak, som vist i kapittel 4.2.1. Informanten sitert over, som tilhører Vest politidistrikt og har lengst fartstid i intervjuutvalget, har erfart én hatkriminalitetssak. Informantens grad av kontaktflate med publikum har variert med ulike tjenester. Den andre informanten fra Vest politidistrikt, samme politistasjon, hadde også erfaring fra én hatkriminalitetssak. Vedkommendes fartstid i politiet var på intervju tidspunktet 2 og et halvt år.

På den annen side, en informant i Oslo politidistrikt fortalte følgende da vi snakket om vedkommendes opplevelser av forekomsten av hatkriminalitet og vedkommendes erfaringer med hatkriminalitetshendelser:

I løpet av de årene jeg har jobbet så har jeg jo vært borte i forskjellige former for alvorlige, eller mindre alvorlige og. Nei, vanskelig å si. Men kanskje av de sakene jeg har opprettet, så kanskje 10-15, 10 kanskje, hatkrim av en eller annen form da, som jeg har krysset av i hvert fall (Informant 7).

Informanten, med en fartstid på 3 år, kunne fortelle om møter med hatkriminalitetstilfeller som noe mindre fremmed enn hva informantene fra Vest politidistrikt erfarte. Tilsvarende omfang av erfaringer gjentar seg i flere av intervjuene. Informant 8, også 3 års fartstid, fortalte ”det er noe som vi ofte kommer opp i, det er nesten sånn omtrent hver helg”. En annen informant fra samme politistasjon, med en fartstid på 5 år, kunne fortelle lignende:

Kan du si noe om hvor ofte du møter på hendelser i ordenstjenesten som ligner på hatkriminalitet? (Intervjuer)

Ukentlig kanskje. To til fire ganger i måneden. Noe rundt der (Informant 9).

Funnene peker på at kortere tid i tjenesten ikke er noen hindring for fortrolighet med hatkriminalitet. Antakelsen om at lenger fartstid kunne føre til flere erfaringer og større kjennskap til hatkriminalitet, kan i lys av informantene bedre forstås ut i fra tjenestestedets vekt på opplæring om hatkriminalitet, og som er tilknyttet distriktets prioritering av fagfeltet.

Politidirektoratet (2016a) påpeker at god kunnskap er viktig for å gjenkjenne hatkriminalitetstilfeller. Politipersoner er portvakter for rettssystemet, og som beslutningstakere er de med på å bestemme hva, og hvor mye av hva, som kommer til syne i rettssystemet, og følgelig hvilken innsats som skal iverksettes mot hvilke områder (Hall, 2013:128). Beslutningsmyndigheten politiet er gitt er stor, og det samme er dermed handlingsrommet for skjønnsutøvelse, særlig i førstelinjen (Bjørkelo og Gundhus, 2015:28). På denne måten blir behovet for god kunnskap om hatkriminalitet og kjennskap til hvilke handlinger som kan forstås som hatkriminalitet derfor betydningsfullt. Til tross for økt fokus på læring på tjenestestedet innad i Oslo politidistrikt, kan det være at denne kunnskapen ikke sitter helt før man har praktisert den selv. Dette er et funn i Aas (2014a:58) sin undersøkelse, og kan komme til uttrykk i denne studien via en av spesialistenes beretninger. Vedkommende uttrykker det på denne måten:

Så er det klart det at det kan jo gå litt tid fra man opplever saker hvor det er relevant og da får man ikke så mye trening. Og så er det lett å misse det da, når det først forekommer (Informant 4).

I tråd med prosessen fra ”halvfabrikata” til ”ferdigvare”, viser Aas i sin undersøkelse til hvor lang ”koketid” informantene mener nytilsatte operativtjenestepersoner trenger for å beherske denne delen av polititjenesten godt nok (Aas, 2014a:77). Med et utgangspunkt i lite grunnleggende teoretisk kunnskap fra utdanningen, og dersom man jobber i et politidistrikt som ikke har tilsvarende fokus på opplæring av politiansatte i yrkespraksisen som Oslo politidistrikt, vil det kunne føre til at man ikke får opprettholdt kunnskapen gjennom konkrete møter med konkrete tilfeller. Dette betegner Aas (2014a:77) for mengdetrening. På denne måten er det ikke bare et spørsmål om hvorvidt politiutdanningen kan gjøre studentene sine ”ferdige”, men det handler i like stor grad om hvor godt politidistriktene klarer å videreutvikle de nytilsatte (Aas, 2014a:77). I tråd med dette kan funn peke på at kunnskapsbasen tilknyttet hatkriminalitet tilegnet gjennom bachelorutdanning har liten innvirkning på informantenes fortrolighet med hatkriminalitet, ettersom den ene informanten fra Vest er nytilsatt med bachelorutdanning fra Politihøgskolen, og den andre ikke. Funnet kan dermed peke på at fortroligheten med hatkriminalitet er tilknyttet politidistriktets evne til å videreutvikle de nytilsatte.

Et generelt funn er at informantenes arbeid med hatkriminalitet i stor grad er erfaringsbasert og tillært gjennom forskjellig yrkespraksis. Videre peker funn på at kunnskapen varierer med i hvilken grad tjenestestedet vektlegger ekspertkunnskap, og har i mindre grad noe med antall års erfaring å gjøre. Med liten kunnskap og kompetanse om hatkriminalitet, og mangel på praksis som opprettholder denne kunnskapen eller kompetansen, er det vanskelig å gjenkjenne hatkriminalitet. Videre vil læring gjennom erfaring være vanskelig dersom den grunnleggende viten og kunnskapen om hatkriminalitet ikke er tilstede. Læring gjennom erfaring, og bruken av erfaringsbasert kunnskap, forutsetter tjenestestedets fokus på opplæring, som tidligere funn har vist. Funnene peker dermed på at generalistenes muligheter til å erverve ny kunnskap gjennom nye erfaringer, hviler på premissene for opplæring i etaten. Opplæring gjennom yrkespraksis, slik som bruken av temadager, og studenters og nytilsattes press på ansattes tanke- og forståelsesrammer på tjenestestedet kan ses som særlig relevant for læring gjennom erfaring. Muligheten for formell og standardisert kunnskapsinnhenting gjennom kompetansedelingsystemet, som er tilgjengelig på tvers av

distrikters prioriteringer av fagfeltet, vil følgelig være mindre relevant for læring gjennom erfaring, da tidligere funn har vist at dette i liten grad tas i bruk av utvalget.

Sagt på en annen måte, den særskilte prioriteringen av fagfeltet i Oslo politidistrikt kan bidra til større kunnskap hos politigeneralistene og som i neste omgang fører til at generalistene plassert i Oslo politidistrikt gjenkjenner hatkriminalitetstilfeller i større grad, og dermed har større kjennskap til lovbruddstypen og følgelig flere erfaringer. Imidlertid, ifølge Politidirektoratet (2016a), tyder økning i det offentlige tallet anmeldte hatkrimsaker på en bedre kunnskap om hatkriminalitet også i politidistriktene, og viser til en økning med 124 saker med hatmotiv fra 2014 til 2015 på landsbasis. Samtidig viser den nyeste rapporten om anmeldte hatkriminalitetssaker i Oslo for 2016 til en tredobling av antall anmeldelser i Oslo politidistrikt på tre år (Oslo politidistrikt, 2017; Zaman, 2017).

5.3 ”Jeg har et litt sånn pragmatisk forhold til det” – om tradisjonelt og standardisert profesjonelt politiarbeid

Knyttet til forventninger til generalistens evne til helhetstenkning og helhetsforståelse kan man spørre: hvordan opplever informantene behovet for kunnskap? Hva opplever informantene at de trenger kunnskap om? Hvilket behov har de for mer formell eller standardisert kunnskap? Gundhus (2013), med utgangspunkt i Wright (2002, i Gundhus 2013), presenterer en dikotomi av et idealtypisk skille i politiets oppfatninger av profesjonelt politiarbeid. På den ene siden finnes den tradisjonelle oppfatningen, hvor erfaringsbasert kunnskapsutvikling vektlegges. Denne tilnærmingen fremhever magesfølelse, innskytelser, intuisjon og lojalitet til kolleger (Gundhus, 2013:183; 2016:62). Motsatt er den standardiserte oppfatningen, som vektlegger formell kompetanse, og fremhever standarder, bruk av teknologi og lojalitet til sannhet og vitenskap (Gundhus, 2013:183; 2016:62). I Gundhus' (2016) studie av skjønnsutøvelse og profesjonalisering av utlendingskontroll, kom spenningen mellom tradisjonelt og standardisert profesjonelt politiarbeid til syne. Denne spenningen kan også ses i denne studiens intervjuer. Som tidligere vist, peker funn på at få trekker frem standardisert kunnskap som en viktig kunnskapsbase, det er kunnskapsbasen ervervet gjennom yrkespraksis og erfaring som former deres praksiser og resonneringer:

Jeg tror jeg har litt mindre kunnskap enn folk flest om sånt, for jeg har litt sånn pragmatisk forhold til det. At jeg trenger ikke vite så mye om bakenforliggende eller.. jeg trenger ikke så

mye kunnskap, føler jeg da, for å fatte en beslutning på om det er hatkriminalitet eller ikke, for meg holder det om det er en mistanke om det er på grunn av hudfarge eller legning eller religiøs tilhørighet, og det holder for meg (Informant 9).

Dette er noe som flere av informantene trekker på i deres møte med hatkriminalitetstilfeller, og kan underbygge tanken om tradisjonelt profesjonelt politiarbeid, hvor politipersonene trekker på en erfaringsbasert kunnskap i møte med hatkriminalitetsoppgaver (Gundhus, 2013; 2016). I tråd med tidligere funn, kan det forventes at informanten baserer seg på en praktisk kunnskapsbase ervervet gjennom læring i yrkespraksis og i møte med erfaringer (Hove, 2014:21; Hoel, 2013:19). Denne kunnskapen kan kanskje bedre forstås som taus kunnskap, som Olsen og Stjørdal (i Aas, 2014a:30) definerer som subjektiv, personlig, kontekststøttet og vanskelig å dele, hvor magefølelse og intuisjon ofte leder til beslutning. Dette er i tråd med Aas sine funn, hvor den mer tause, implisitte og personlige kunnskapsformen rådet i informantenes operative tjenesteutførelse (Aas, 2014a). Denne kunnskapstypen kan være vanskelig å eksplisitt uttrykke, ettersom den er formet av flere faktorer som erfaring, utdanning, normer og rutiner (Aas, 2014a:74), så vel som integrert av ulike kunnskapsformer (Hove, 2014:22). Til tross for at den er vanskelig å definere, kan den forstås som et resultat av både teori og praksis, ettersom profesjonell yrkesutøvelse, ifølge Grimen (2008:71), er et komplisert samspill mellom disse.

Politio organisasjonen kan på den ene siden forstås som en veldig formell hierarkisk organisasjon, hvor beslutninger er sentralisert og som i stor grad er preget av spesialisering og formalisering. På en annen side er svært mye beslutningsmyndighet lagt til profesjonelle politipersoner, og gir utslag i stort handlingsrom for skjønnsutøvelse (Granér og Kronkvist, 2014). I praksis betyr dette at politio organisasjonen må basere seg på tillit til medarbeidernes kompetanse (Bjørkelo og Gundhus, 2015:38). Kompleksiteten og bredden i generalistkunnskapen forutsetter dermed høy grad av selvstendighet hos utøverne, som kan gi utslag i mer pragmatisk tilnærming til politioppgavene, som blant annet Informant 9 ga uttrykk for. Dette kan komme til syne i form av ulik grad av skjønnsutøvelse i møte med politiets oppgaver med hatkriminalitet, en praktisk resonnering, ”hvor kombinasjonen av erfaring og vitenskapelig kunnskapsbase anvendes som normer og standarder for å vurdere en handling eller situasjon” (Gundhus, 2016:57).

Som vist i kapittel 2.1.2, viser internasjonal og nasjonal politiforskning at det er den praktiske og erfaringsbaserte kunnskapen som politipersoner setter i sentrum (Gundhus, 2013; 2016;

Aas, 2014a). Dette underbygges i denne undersøkelsen. Likevel, ser det ut til å være en splittelse i informantene, som kan best forstås å gå langs to hovedlinjer. Flere av informantene uttrykte et større behov for en generell økt kunnskap om hatkriminalitet. Til tross for at få trekker frem standardisert kunnskap som en fremtredende kunnskapsbase i sitt arbeid med hatkriminalitet, påpekte imidlertid noen informanter behovet for mer formell kunnskap som hensiktsmessig og viktig i møte med hatkriminalitetstilfeller. Informant 8 uttrykker det slik:

Nei, det blir vel egentlig bare at vi må ha det.. altså, tenke på at det er ikke alle som er like greie med hverandre på bakgrunn av religion og etnisitet, at man har fokus på den paragrafen når man er ute da. Så at man har kunnskap om det, så at vi klarer å hjelpe de da. Så er det egentlig bare å prøve å være.. når vi undersøker, at vi er så nøye og objektive da, at vi tar oss tid til å gjøre ting ordentlig. Forhøre oss litt, sånn at de som tar kontakt med oss føler at de blir tatt på alvor da (Informant 8).

Lojalitet til sannhet og vitenskap, som kjennetegner standardisert profesjonelt politiarbeid (Gundhus, 2013; 2016), kan komme til syne gjennom informantens vektning av at de skal jobbe ”nøye og objektivt” og ta seg ”tid til å gjøre ting ordentlig”. Som tidligere vist, peker funn på at informantene trekker på samme type kunnskapsbase tilknyttet hatkriminalitet. Videre peker funn på at informantene ser ulike kunnskapsbehov i møte med hatkriminalitetstilfeller, hvor det idealtypiske skillet mellom tradisjonelt og standardisert profesjonelt politiarbeid kommer til syne. Et slikt standardisert profesjonelt politiarbeid, som kan ses i Informant 8 sitt resonnement, kan forstås i tråd med tanken om kunnskapsbasert erfaringslæring, som bygger på en ”nysgjerrighet og tillit til å benytte annen kunnskap enn sin egen erfaringskunnskap” (Hove, 2014:25). Det handler om å være åpen for mer systematisert og forskningsbasert kunnskap (Hove, 2014:25), så vel som en ”tverrfaglighet og reflektert forståelse av problemer” (Finstad, 2003:22). Flere av informantene underbygget behovet for mer kunnskap, hvor mer teoretisk kunnskap kan bidra til et bedre grunnlag for å utføre praksis (Aas, 2014a:67). I tråd med en samtale om omfanget av anmeldte hatkriminalitetstilfeller i distriktene, ga en av generalistene uttrykk for et behov for et større kunnskapsgrunnlag om hatkriminalitet. Resonnementet kan forstås å bygge på følgende slutning: lavt omfang av hatkriminalitetsstatistikk beror seg på liten kunnskap om hatkriminalitet:

Det er for dårlig kunnskap hos politiet, ferdig snakket altså. Det.. vi gjør en for dårlig jobb der, tenker jeg. Det er jo ingen tvil. Men det tenker jeg har noe med kunnskap hos betjentene,

det er ikke fordi at betjentene ikke gjør jobben, men innenfor deres kunnskapsområde, de har ikke nok kunnskap, rett og slett (Informant 6).

Til tross for en nokså samstemt gruppe av politipersoner, er det likevel interessante variasjoner og ulike tolkninger av behovet for ulike kunnskapstyper i intervju materialet. Denne spenningen kan knyttes til et kjent diskusjonsområde innen profesjonsforskningen, hvor det har pågått uenigheter angående hva som definerer en god praktiker. Diskusjonene har overordnet omhandlet forholdet mellom vitenskapelig kunnskap på den ene siden og praksiskunnskap og situasjonsrelatert dømmekraft på den annen side, en uenighet om hva som utgjør profesjonens profesjonalitet (Molander og Terum, 2008:15; Gundhus, 2010:151).

Som vist i kapittel 2.1.2 kommer det frem i Gundhus' (2013) studie at det er den erfaringsbaserte kunnskapen som rangeres høyt i politiets yrkeskultur, hvor den standardiserte, akademiske kunnskapen rangeres lavt. Dette kan ses i lys av hva Hoel (2013) vektlegger som viktig kunnskapsbase for politiets arbeid, hvor den erfaringsbaserte, praktiske kunnskapen står i fokus. Hun skriver "En politibetjent må være sin egen kilde til kunnskap. Dette vil kreve praktisk kunnskap" (Hoel, 2013:25). Som tidligere nevnt kan generalistinformantene ses i lys av to hovedlinjer, hvor Hoel sin (noe idealiserte) vektning av praktisk, erfaringsbasert kunnskap kan forstås i tråd med den ene gruppen, de som representerer en mer tradisjonell profesjonalitet. Krav om mer bruk av standardisert, teoretisk kunnskap, som rangeres lavt i politiets yrkeskultur, kan forstås som en trussel mot den profesjonelle skjønnsutøvelsen og beslutningsmyndigheten medarbeiderne er gitt i politiorganisasjonen (Gundhus, 2010:151). Imidlertid påpekes det at en god praktiker har evnen til å kritisk bedømme sin egen praksis, slik at vedkommende kan justere praksisen og innrette seg etter en ny og bedre praksis (Aas, 2014a:67; Hoel, 2013:189), som kan ses i lys av generalistens egenskaper som refleksiv og helhetstenkende (Politi høgskolen, 2015b; Birkeland, 2007). Funn peker på at informantene som representerer en mer standardisert profesjonalitet, uttrykte et større behov for ulike kunnskapstyper i sin kunnskapsplattform i møte med hatkriminalitetstilfeller, og følgelig en større åpenhet for at andre kunnskapstyper kan bidra til en bedre praksisutøvelse.

5.4 God kunnskap – om å avdekke mørketall og bygge tillit

I Politianalysen (NOU 2013:9 punkt 10.3) fremheves det at et større mangfold i kultur og etnisitet utfordrer politiets arbeidsmetoder. Aas (2016:1) underbygger dette, og fremhever at en slik sammensatt og flere-etnisk populasjon bidrar til økt potensial for konflikter, og i sin tur høyere krav til politiet. Rekruttering og opplæring av ansatte trekkes frem som et ledd i å kunne håndtere utfordringene, som i sin tur er viktig for å bygge tillit til og legge et grunnlag for effektiv kommunikasjon med hele landets befolkning (Prop. 61 LS (2014-2015:20). Viktigheten av rekruttering av studenter og nyutdannede og opplæring i etaten er noe som har blitt belyst i de tidligere kapitlene. Hvordan kommer politiets tillitsskapende arbeid til syne gjennom informantenes beretninger?

Det norske politiet nyter generelt stor tillit i befolkningen. Likevel viser Politiets innbyggerundersøkelse (Politidirektoratet, 2017a) at kun 21 prosent av alle som har vært utsatt for hatkriminalitet har politianmeldt forholdet. Noen av spesialistene blant informantene presenterer dette som et tillitsproblem. Mangelen på kunnskap om hvilke tilfeller som kan være hatkriminalitet, og dermed gjenkjennes og følges opp av politiet, er noe som kan påvirke fornærmedes tillit til politiet (Politidirektoratet, 2016a). I en samtale om mørketallsproblematikken tilknyttet hatkriminalitet, fortalte en informant:

Jeg tror jo egentlig at de aller fleste av de sakene vi har avdekket egentlig kommer fra egen organisasjon, det mørketallet der. Og at den største jobben ligger fortsatt ute på å få tillit til gruppene vi jobber mot. Og der må vi være bedre hele veien, både fra ordenspatroljer ute, operasjonssentralen, og helt til det kommer inn da. At vi viser med hele politiet, at det er saker vi tar på alvor. Da tror jeg vi kanskje kan få den tilliten som trengs for å få de reelle tallene ut da. Og så liker jeg å tro at vi har fått mye av det ut fra egen etat, men vi har fortsatt en del igjen der. Jeg tror kanskje vi har sånn 30/70 da, for å si det sånn, mørketall fortsatt som ligger på egen etat, og så er det, neste må vi bygge tillit da for at de skal ville og ønske å komme til politiet med dette (Informant 4).

Ifølge Granström, Mellgren og Tiby (2016:82) er det aller vanligste tilfellet etter en hatkriminalitetshendelse at det ikke anmeldes. Dette betyr at det er betydelige mørketall, som vist i kapittel 1.2.3, og kan underbygges av tallene som fremkommer av Politiets innbyggerundersøkelse (Politidirektoratet, 2017a). Som tidligere vist er hatkriminalitet et uttalt og offentlig prioritert kriminalitetsområde, med økende tiltak satt inn mot kriminalitetstypen (se kapittel 2.1.1). Et uttalt innsatsområde kan være tillitsbyggende i seg

selv, og kan bidra til å støtte det Informant 4 uttrykker, å vise med hele politiet at dette er saker som tas på alvor. Eksempelvis har dannelsen av spesialister og følgelig ekspertkunnskap i seg selv vært med på å bygge tillit til personer som ellers ikke ville tatt kontakt med politiet (Oslo politidistrikt, 2017:7; Engesbak, 2017a). Imidlertid er det langt flere faktorer som påvirker fornærmedes tillit til politiet og i sin tur anmeldelsesprosessen. Granström, Mellgren og Tiby (2016:40) understreker at kriminalitet som forstås vanskelig for fornærmede, for eksempel lovbrudd med integritetskrenkende innslag, utfordrer politiets kunnskapstilnærming. Det stilles store krav til kunnskap om og innsikt i hvordan politiet best kan møte de utsatte. Det er viktig at politiet møter fornærmede med både respekt og kunnskap (Granström, Mellgren og Tiby, 2016:40). En av generalistene setter ord på det slik:

Jeg tenker at første steget er å bli tatt på alvor når du møter eventuelt i politivakta eller kanskje patrulje på stedet har kunnskap nok til at det blir fanget opp, for det man vet om offer generelt sett er jo at det er ikke så lett å fortelle (Informant 6).

Flere av informantene fortalte om erfaringer med hatkriminalitet tilknyttet utelivsproblematikk, hvor tilfellene handlet spesielt om inngang på utesteder. I tråd med politiets rolle som generalister, og i møte med arbeidsoppgaver i et samfunn som er preget av mangfold, skriver Politidirektoratet (2008:45) at generalisten ”skal ha kompetanse til å håndtere ulike situasjoner og personer på en konfliktdempende og respektfull måte”. Dette er særlig viktig i møte med sårbare grupper, understreker Granström, Mellgren og Tiby (2016:40), slik at møtet med politiet ikke oppleves som en ytterligere krenkelse, som en slags sekundær viktimisering (Chakraborti og Garland, 2015:123). Tanken om respektfull politiatferd kan ses i lys av to informanters fortellinger, som belyser to ulike synspunkter:

Men generelt så er det jo få folk av utenlandsk herkomst her i [stedsplassering] i forhold til Oslo for eksempel. Det vanligste vi hører om er jo en eller annen som ikke kommer inn på et utested, utestedet hevder det er fullt, og ingen bryr seg egentlig med å undersøke det, det er jo ikke en menneskerett å komme inn steder. Når det er sagt, så hører vi ikke i dag så veldig mye om det. De fleste av utenlandsk herkomst de går på de samme stedene, og der kommer de inn. Sånn er det (Informant 2).

Men det jeg syntes er vanskelig å vurdere det er natt til søndag eller natt til lørdag og det er noen som gjerne sier at de har blitt kastet ut for de er mørke i huden eller fordi at.. ja, vekteren eller den som står i vaken ikke liker de. (...) Tenk deg selv da, hvis du blir nektet å komme inn og så føler du at du at det er på grunn av at du har en annen hudfarge. Og så kommer du til politiet og så tror de ikke på deg, ikke sant. Det er jo veldig lite tillitsskapende til de. Så man må i alle fall ta det seriøst og, ja, ikke bare avfeie det og si ”ja, du bør gjerne gå på et annet sted”, eller noe sånt (Informant 8).

Det er mange faktorer som spiller inn på hvorvidt og i hvilken grad utsatte og sårbare grupper har tillit til politiet. I dette kapittelet vektlegges politiets kunnskapstilmærking, hvor polititjenestepersonens møte med personer som mener de har blitt viktimitisert på grunnlag av identitet, karakteristikk eller egenskaper, kan ha følger i det tillitsskapende arbeidet politiet kontinuerlig jobber med. I ”Trygghet og tillit” (Politidirektoratet, 2011) presenteres økt kunnskap som en av tre komponenter, hvor det i samspill med bevissthet og praktisk trening gir et godt grunnlag for politiets tillitsskapende arbeid i møte med befolkningsgrupper med liten tillit til politiet⁵. Aas viser at til tross for at teoretisk kunnskap ikke kommer direkte til anvendelse i praksis, kan kunnskapen bidra til å gi mening i arbeidet, samt en bedre ”forståelse av politirollen og dens funksjon for samfunnet” (Aas, 2014a:67). Kunnskap og kompetanse vil kunne bidra til at en generalist får større refleksjonsevne, flere kunnskapsbaser å anvende i sitt diagnostiserende arbeid, som igjen kan komme til syne i form av et mer respektfullt arbeid. Jo mer bevandret man er i ulike teorier og kunnskapsperspektiver, jo større forståelsesramme kan man få i møte med ulike kriminalitetstyper så vel som offertyper. Funn har pekt på at kunnskap om hatkriminalitet varierer ut ifra i hvor stor grad tjenestestedet vektlegger ekspertkunnskap, samt at generalistenes muligheter til å erverve ny kunnskap om hatkriminalitet gjennom nye erfaringer hviler på premissene for opplæring i etaten. Funnene pekte også på at Vest politidistrikt ikke har hatt fokus på opplæring på tjenestestedet på studiens intervjuetidspunkt, gjennom informantenes beretninger. At dette har sammenheng kan tolkes ved å se på tall fra innbyggerundersøkelser, og i ”Politiets innbyggerundersøkelse 2016” (Politidirektoratet, 2017a:11) kommer det frem at innbyggerne i Vest politidistrikt har dårligere inntrykk av politiets håndtering enn resten av befolkningen på særlig fem områder, hvor hatkriminalitet er en av disse.

Videre kan tillit bli forsterket gjennom toleranse og åpenhet, en respektfull måte å utføre arbeidet på, men kan også være knyttet til hvordan man opplever en annens kompetanse (NOU 2009:12:192). Tillit til profesjonelle innebærer tillit til den profesjonelles kompetanse (Grimen, 2008:200), og på denne måten tillit til at de profesjonelle har kunnskap nok til å utføre arbeidsoppgavene med respekt og forståelse. Dette fremkommer også i Nærpolitireformen hvor det vektlegges at innbyggerne skal kunne stole på politiet, og at

⁵ Prosjektet utledet av Politidirektoratet hadde som hovedmål å forbedre tilliten til befolkningsgrupper som viser seg å ha lav tillit til politiet, den etniske minoritetsbefolkningen (Egge, Berg og Johansen, 2010).

politiet skal ”møte alle på en korrekt og hensynsfull måte” (Prop. 61 LS (2014-2015):25). God kunnskap er som tidligere vist viktig for å gjenkjenne hatkriminalitet, men det er også viktig slik at fornærmede får en god og riktig behandling (Granström, Mellgren og Tiby, 2016:40,119; Politidirektoratet 2016a), samtidig som det har en symbolsk effekt (Chakraborti og Garland, 2015:128):

Jeg tenker at den som blir utsatt for det føler at den blir tatt på alvor, og særlig i og med at vi snakker om vern mot spesielle grupper i forhold til etnisitet, religion, seksuell legning. Slik at disse gruppene føler at ja, de har blitt inkludert, de har blitt tatt på alvor, og som du snakker om trygghet men også en ekstra dimensjon, dette med å skape tillit. (...) Hvis politiet ønsker at vi skal anmelde det, så må de som anmelder det vite at ”Åja, dette blir tatt på alvor” (Informant 5).

Det kommer frem i ”Politiets innbyggerundersøkelse 2016” (Politidirektoratet, 2017a:17) at hovedårsaken til at ikke saker anmeldes, herunder hatkriminalitet, er manglende tillit til politiet, en tanke om at saken har lav prioritet, og tanke om at saken ville blitt henlagt (Barne- og likestillingsdepartementet, 2016a:29). Ellers er vanligste årsakene ”liten sak/mindre alvorlig” og ”ikke behov/ingen hensikt” (Politidirektoratet, 2017:25). En annen årsak kan være at hatkriminalitet, kanskje særlig i form av hatefulle ytringer eller diskriminering, har blitt normalisert og vanlig, at anmeldelse ikke ses som et alternativ av fornærmede (Granström, Mellgren og Tiby, 2016:83). Med dette kan det komme frem at det ikke bare er politiets kunnskap og befolkningens tillit til politiet som styrer anmeldelsene. Som tidligere vist i kapittel 1.2.3 kan krenkelser oppleves som noe annet enn et lovbrudd, og et område for subjektiv vurdering mellom ”vinning” og ”tap” (Olaussen, 1996). Dersom fornærmede anser saken i tråd med hovedårsakene til hvorfor saken ikke anmeldes, eksempelvis fornærmede ser saken som lavt prioritert eller ikke alvorlig og forventer seg henleggelse, kan dette fort forstås som ”tap” i forhold til en eventuell anmeldelsesprosess. Likevel, den lave anmeldelsesprosenten er det noen av spesialistene presenterer som et tillitsproblem, og som de anser et behov for å øke:

Sånn at det er veldig viktig at hele politiet er med på denne, skal jeg si satsningen. Det blir feil å kalle det en satsning og, for det er liksom bare en økt bevissthet da, som må til. Sånn at vi kan være med å hele tiden avdekke det, og da vil vi gradvis også få bedre tillit og så vil dette bli en god sirkel etter hvert da (Informant 4).

Informanten understreker behovet for at hele politiet må være med på satsningen, hele politiet må ha kunnskaper ulike tilfeller av hatkriminalitet, slik at mørketall kan avdekkes og tillit bygges.

5.5 Oppsummerende

Et generelt funn er at politigeneralistene forstår kunnskap om hatkriminalitet som en del av generalistkunnskapen. Imidlertid peker funn på at denne kunnskapen er noe begrenset, og dreier seg om kunnskap om hatkriminalitet som et lovbrudd. Motsatt kan spesialistenes kunnskap forstås som mer tilspisset til det spesifikke hatkriminalitetsfeltet, med et fokus på subjektive faktorer. Videre pekte funn på at spesialistkunnskapen kan være knyttet til en større forståelse for konsekvensene av hatkriminalitetslovbruddet, og at dette er noe som må læres bort til generalistene. Kunnskapen om hatkriminalitet øker med tjenestestedets vektning av tilgjengelig ekspertkunnskap, og har i mindre grad noe å gjøre med politigeneralistens fartstid i politiet. Gjennom informantenes beretninger kan det forstås at læring gjennom erfaring, og bruken av erfaringsbasert kunnskap, forutsetter opplæring i etaten. I tråd med generalistenes vektning av kunnskap, viste det seg å være en todeling; på den ene siden vektlegges erfaringsbasert og praktisk kunnskap, mens på den annen side vektlegges et behov for mer teoretisk og standardisert kunnskap. På denne måten kommer spenninger mellom de to oppfatningene av profesjonelt arbeid til syne i informantgruppen – mellom tradisjonelt og standardisert profesjonelt politiarbeid. Funn peker på at god kunnskap bidrar til en større mulighet å avdekke det doble mørketallet; gjennom å gjenkjenne hatkriminalitet og korrekt anmeldelsesregistrering, så vel som at god kunnskap er viktig for politiets forståelsesramme i møte med utsatte og sårbare mennesker, og for at politiet skal kunne håndtere ulike personer på en respektfull måte. God kunnskap om hatkriminalitet viser seg å være viktig i politiets tillitsskapende og mørketallsavdekkede arbeid.

6 Spesialistenes virksomhet

I Politianalysen (NOU 2013:9:9) heter det at ”man må sikre at det lokale politiet og spesialistmiljøet virker effektivt sammen som én organisasjon. Et kompetent lokalt politi er en forutsetning for at spesialistmiljøene skal fungere godt”. Dette er noe som har kommet til uttrykk gjennom flere av informantenes beretninger, særlig spesialistene, som vektlegger at innsatsen mot hatkriminalitet er en innsats *hele* politiet må jobbe sammen om og imot. Hvordan kommer dette til uttrykk i praksis?

I dette kapittelet skal vi først se nærmere på dannelsen av spesialister innenfor fagfeltet og spesialistenes virksomhet. I hvilken grad virker generalistene og spesialistene sammen som én organisasjon? Hva har spesialiseringen av fagfeltet vedrørende hatkriminalitet i Oslo politidistrikt å si for tanken om et ”likere politi”? Hvordan kan tiltak som kunnskapsheving og felles standarder forstås som måter å profesjonalisere politiets hatkriminalitetsarbeid?

6.1 Dannelsen av spesialister

I Nærpolitireformen fremheves det at samfunnsutviklingen stiller større krav til kunnskap i politiet enn tidligere (Prop. 61 LS (2014-2015):32). Videre vektlegges det at økt spesialisering og fagkompetanse er viktig for at ”politiet skal kunne bekjempe stadig nye kriminalitetsformer” (Prop. 61 LS (2014-2015):6). Hatkriminalitet har vært en prioritert politioppgave de siste 15 årene, og politiets innsats mot hatkriminalitetsproblematikken har økt særlig de siste 10 årene, hvor fagfeltet blant annet har vært gjenstand for kunnskapsutvikling så vel som spesialisering.

Tidligere i studien har funn pekt på at generalistene forstår kunnskapen om hatkriminalitet som en del av den generelle kunnskapen. Dette kan underbygges av andre funn, som viser at graden av et tjenestesteds vektlegging på opplæring med bruk av ekspertkunnskap, har ført til større fortrolighet med hatkriminalitetsfenomenet blant generalistene. På denne måten kan man forstå at dannelsen av spesialister innen fagfeltet har bidratt til en utvikling i generalistkunnskapen, slik at ”politietaten til enhver tid har den kunnskap og kompetanse som kreves for å møte kriminalitetsutviklingen” og dermed er i tråd med Justiskomiteens anbefalinger (Innst. S. nr.145 (2005-2006):9). Som vist innledningsvis, kommer det frem av

Politianalysen at spesialistmiljøer er avhengige av kompetente generalister for at de skal fungere godt (NOU 2013:9:9). I forhold til arbeidet med hatkriminalitet er det forventet generalistene har god kunnskap om og kompetanse innen hatkriminalitet, slik at de gjenkjenner hendelsene når det først skjer (Politidirektoratet, 2016a). I tilfellet hatkriminalitet blir avhengighetsforholdet mellom spesialist og generalist tydelig, slik det fremkommer i dette sitatet:

Så vi tenker jo primært på en måte at vi må lære opp eget distrikt, for de er jo tross alt de som er ute og på en måte fanger sakene for oss da. Tar i mot anmeldelsene, og oppretter hvis de ser noe selv (Informant 4).

Informanten fortsetter:

Det å kun drive med etterforskning, det skjønnte vi ganske tidlig tror jeg, at det blir vanskelig å nå målet da, om å få spesielt mørketallene fram i lyset og sånne ting, hvis vi kun satt og ventet på sakene og drev med etterforskning av de. Så i den ideelle verden så er det jo selvfølgelig sånn at vi bare skulle etterforsket, men samtidig så tror jeg det er vanskelig å skulle finne noen som kan gjøre den opplæringsfunksjonen også bedre enn det vi kan da (Informant 4).

I kapittel 5.3 ble politiorganisasjonen presentert som en hybrid, hvorpå den ene siden kunne organisasjonen forstås som en formell hierarkisk organisasjon, hvor sentralisert beslutningstaking var preget av spesialisering og formalisering, mens på den andre siden kunne organisasjonen forstås som svært preget av en beslutningsmyndighet lagt til de profesjonelle politipersonene (Granér og Kronkvist, 2014:76; Bjørkelo og Gundhus, 2015:38). Med en slik forståelse av organisasjonen ble det tydelig at politiorganisasjonen måtte basere seg på tillit til medarbeidernes kompetanse. Informantens resonnementer rundt generalistenes evne til å ”fange saker” kan forstås i tråd med tankene om et kompetent lokalt politi som en forutsetning for at spesialistmiljøet skal fungere. Dette kan ses i tråd med hva Hoel bemerker som et viktig ledd i det gode politiarbeidet; gjøremålene som politigeneralistene foretar på stedet, legger grunnlaget for spesialistenes virksomhet (Hoel, 2013:23). Spesialistenes virksomhet forutsetter dermed at generalistenes kunnskapsnivå og kompetanse i møte med hatkriminalitetstilfeller er god, samtidig som at virksomheten forutsetter en tillit til generalistenes kunnskapsnivå og kompetanse (Bjørkelo og Gundhus, 2015:38). Med utgangspunkt i Aas (2014a:77) begrep om ”ferdigvare” og ”koketid”, pekte funn i kapittel 5.2 på at generalistenes gode kunnskap og kompetanse i møte med hatkriminalitet var knyttet til politidistriktets evne til å videreutvikle politipersonene, samt at politipersonenes mengdetrening i form av erfaringer var avgjørende for å opprettholde den

kunnskapen som var lært, slik at den ikke forvitret. På denne måten kan funn peke på at generalistene legger til rette for at spesialistmiljøene skal fungere godt, og at spesialistmiljøet har selv spilt en viktig rolle i å sikre dette (NOU 2013:9:9). Dette kan peke videre på at det lokale politiet og spesialistmiljøet fungerer sammen som én enhet, innenfor ett distrikt, Oslo politidistrikt.

En av hovedmålsettingene med den nye Nærpolitireformen (Prop. 61 LS (2014-2015)) er å redusere politiets oppgaver til å konsentrere seg om kjerneoppgavene. Forflyttingen av hatkriminalitetsoppgaver fra en forståelse som perifer til sentral i forhold til disse kjerneoppgavene er derfor nødvendig dersom det skal være et område for generalistene så vel som spesialistene. I Politianalysen understrekes det at et effektivt arbeid med kjerneoppgavene forutsetter ”spesialisering, fagkompetanse og kontinuerlig læring og utvikling i etaten” (NOU 2013:9:9). Gjennom denne studien har det blitt presentert en rekke funn som viser at spesialistkunnskapen om hatkriminalitet har blitt en del av generalistenes kunnskapsområde, slik at hatkriminaliteter i større grad kan bli oppfattet, gjenkjent og registret, og samtidig ha en symbolsk effekt som viser at ”hatkriminalitet er noe som blir tatt på alvor” (Informant 5). Funnene peker på at spesialistkunnskapens integrering i generalistenes kunnskaps- og praksisfelt er en følge av opplæring i etaten som forutsetter tilgjengelig ekspertkunnskap i tjenestestedets distrikt, og er dermed i tråd med tanken om og forutsetningene for et effektivt arbeid, som presentert i Politianalysen (NOU 2013:9:9). Imidlertid, og som det fremkommer i Informant 4 sine resonneringer, handler dette om å ”lære opp eget distrikt” (Informant 4), og må ses i lys av den særskilte prioriteringen av fagfeltet i Oslo politidistrikt (Politidirektoratet, 2016a:4). Hvordan står dette i forhold til målet til Nærpolitireformen om et ”likere politi”?

6.2 Spesialisering og tanken om et ”likere politi”

Den særskilte spesialiseringen av fagfeltet i Oslo politidistrikt kan ses i lys av hva Politianalysen påpeker: ”politidistriktene i dag driver med kompetanseutvikling hver for seg” (NOU 2013:9:210). Delingen av spesialistkompetansen innad i distriktet, som funnene peker på, er videre i tråd med bekymringene som presenteres i Politianalysen, problemet med ”den distriktvise tilnærming til kompetanseutvikling” (NOU 2013:9:210). På denne måten står dette i kontrast anbefalingene presentert videre som fremmer en ”deling av spesialistkompetanse mellom politidistriktene” (NOU 2013:9:212). Hvordan kan dette

komme til syne? Satsningen i et politidistrikt kan ha ført til store forskjeller i distriktenes kompetanse- og kunnskapsnivå, noe som også bemerkes i den seneste rapporten om hatkriminalitet utgitt av Politidirektoratet (2016a:7). Dette kan være en del av forklaringen på de store forskjellene i antall anmelde hatkriminalitetssaker (Politidirektoratet, 2016a:6). I skrivende stund ble de nyeste tallene for anmeldt hatkriminalitet i Oslo for 2016 publisert, og overskriftene i media var som følger: ”Tredobling av antall hatkrim i Oslo” (Zaman, 2017). På tre år har antall hatkriminalitetssaker i Oslo tredoblet seg, og i rapporten heter det at det er ”grunn til å anta at den samlede økningen i antall forhold til en viss grad kan forklares med politiets egeninnsats”, og begrunner dette med at stadig flere anmeldelser skrives av politipersoner på stedet, men også på grunn av dannelsen av spesialister (Oslo politidistrikt, 2017:7-6). Anmeldelser foretatt på stedet forutsetter god kunnskap hos generalistene i førstelinjetjenesten, og fremkommer som et faktum i rapporten, og er blant annet en følge av økt fokus på opplæring av ansatte i Oslo politidistrikt, ifølge rapporten (Oslo politidistrikt, 2017:10). Generalistene i politi-Norge stiller ikke med likt kunnskapsnivå om denne typen saker. En av spesialistene begrunner dette på denne måten:

Det jo påfallende at det er vesentlig høyere tall, eller registrerte anmeldelser i Oslo mot resten av Norge da. Det er jo, jeg tror ikke det er at hatkriminalitet skjer mindre i andre distrikter, men at det, siden det nå er et målrettet arbeid og en gruppe på det så er det sånn sett lettere å være oppmerksom på det (Informant 1).

Dannelsen av spesialister på hatkriminalitet, og følgelig dannelsen av ekspertkunnskap, er i tråd med tankene om spesialisering og økt fagkompetanse som Nærpolitireformen fremmer (Prop. 61 LS (2014-2015):6). Imidlertid er hensikten med Nærpolitireformens enhetlige organisering av politidistriktene å skape forutsetninger for likere kvalitet i politiets oppgaveløsning. Spesialisering og deling av spesialistkunnskap og -kompetanse innad i distriktet kan føre til det motsatte, en mindre lik kvalitet i politiets oppgaveløsning. En av generalistene uttrykker konsekvensene med fokus på fornærmede ved en slik ujevn kvalitet i politiets arbeid med hatkriminalitetsoppgaver:

Hvis man jobber så forskjellig i det landstrakte land, at du må være avhengig av... Du må liksom bo innenfor et geografisk område for å få den hjelpen du skal ha (Informant 6).

Resonnementene til Informant 6 kom også til uttrykk gjennom en representant fra Riksadvokatembetet på den nasjonale fagdagen om hatkriminalitet initiert av Politidirektoratet holdt på Politihøgskolen i november 2016. Bekymringene var knyttet til

tanken om kunnskapens geografiske avhengighet, og dreiet seg om hvorvidt en sak har sjansen til å bli sett, registrert og etterforsket som hatkriminalitet utenfor Oslo politidistrikt, da det var tydelig at kunnskapsnivået var betydelig høyere i dette distriktet enn andre distrikter grunnet distriktets særskilte prioritering og opplæring gjennom tilgang på ekspertkunnskap.

I denne konteksten er det nødvendig å påpeke funn presentert tidligere i denne studien. Mulighetene for formell og standardisert kunnskapsinnhenting vedrørende hatkriminalitet er enkelt å legge til rette for gjennom kompetansedelingsystemet, KO:DE, og er tilgjengelig for alle politipersoner på tvers av politidistrikt. Imidlertid, og som funn pekte på, er ikke kunnskapsinnhenting gjennom datasystemet noe som trekkes frem av informantene. Dette kan likevel forstås som et tiltak med sikte på kunnskaps- og kompetanseheving utover distriktene, og dermed som et ledd i tanken om et likere oppgaveløsende politi vedrørende hatkriminalitetsoppgaver.

I Politidirektoratets (2016a:7) seneste rapport om hatkriminalitet kommenterer de avslutningsvis at et økt kunnskaps- og kompetansenivå i hele Norge er viktig. Politidirektoratet erkjenner de store forskjellene mellom distriktene, og i tråd med målet i Nærpolitireformen om et likere politi fremhever at de vil fortsette arbeidet med hatkriminalitet og legge til rette for ulike kunnskaps- og kompetansehevede tiltak, slik at kunnskapen om hatkriminalitet kan øke i alle politidistrikt (Politidirektoratet, 2016a). Blant annet er det en målsetting for 2017 å ”utarbeide nasjonale retningslinjer for håndtering av anmeldelser vedrørende hatkriminalitet” (Politidirektoratet, 2016a:7). Tanken om en retning mot likere kvalitet i politiets oppgaveløsende arbeid med hatkriminalitet kan underbygges av en av spesialistene, hvor også behovet for nasjonale retningslinjer kan komme til syne:

Det har også nå blitt etablert et sånt opplæringsprogram utad i distriktene også. Så sånn sett så tror jeg det blir bedre. Det er jo fortsatt en lang vei å gå, spesielt opp mot kodingen av sakene. Det er ofte man ikke fanger opp disse, at det kan være hatkriminalitet (Informant 1).

Tidligere i dette kapittelet ble spesialiseringen av hatkriminalitet forstått som en motsats til anbefalingene til Politianalysen, ettersom det stod frem som et eksempel på at ”politidistriktene i dag driver med kompetanseutvikling hver for seg” (NOU 2013:9:210). Imidlertid kan spesialistkunnskapen bidra som et viktig grunnlag for å utarbeide slike nasjonale retningslinjer. Denne muligheten påpekes også av Politidirektoratet (2015:5).

Dersom fokuset på en likere kvalitet i politiets oppgaveløsende hatkriminalitetsarbeid gjennom ytterligere opplæring og utvikling av felles standarder og normer legges til grunn, i hvilken grad kan det forstås som et ledd i en profesjonalisering av politiets hatkriminalitetsoppgaver?

6.3 Profesjonalisering i møte med prioriterte politioppgaver

Politiets rolle og virksomhet i forhold til hatkriminalitetstilfeller kan, i tråd med tanken om større fokus på såkalte kjerneoppgaver, forstås som et mer perifert anliggende. Imidlertid er politiet en politisk styrt profesjon, hvor hatkriminalitet har blitt et felt for høynet bevissthet gjennom nye politiske føringer og bestemmelser i form av handlings- og strategiplaner, så vel som prioriteringsrundskriv. Fokus på opplæring i etaten og dannelsen av felles nasjonale retningslinjer kan dermed forstås som tiltak for å profesjonalisere denne typen politioppgaver.

I kapittel 2.2.3 ble følgende definisjon av profesjonalisering i politiet, i tråd med Sklanskys forståelse (2013), presentert:

Profesjonalisering i politiet handler om økt faglig autonomi. Gjennom felles standarder for yrkesutøvelse, å tilrettelegge for selvregulering, utvikle ekspertise og danne syntese mellom forskningsbasert kunnskap og praksis, samt utvikle felles normer og etiske kodekser, skal politiet bli mer profesjonalisert (Gundhus, 2016:55).

I tillegg til å handle om økt faglig autonomi, handler profesjonalisering i politiet, ifølge Gundhus (2016), også om ekstern kontroll, om økt styring av og kontroll over skjønnsutøvelsen. Momentene som trekkes frem i denne forståelsen har kommet til syne gjennom de foregående kapitlene. For å raskt oppsummere: endringer i lovverket og ny registreringsrutine kan forstås som utviklinger av felles standarder så vel som felles normer og kodekser for yrkesutøvelse for politiet i møte med hatkriminalitetstilfeller. I forlengelse av dette kan utarbeidelsen av de nasjonale retningslinjene for håndteringen av anmeldelser forstås med samme følger. I kompetansedelingsystemet, KO:DE, kan yrkesutøverne enkelt innhente kunnskap om hatkriminalitet og dele erfaringer, som dermed kan bidra til en større grad av syntese mellom formell, teoretisk kunnskap og praksis i utførelsen av politioppgavene. Til sammen kan tiltakene tilrettelegge for en bedre selvregulering i møte

med hatkriminalitetssaker, og kan ses i lys av tidligere presenterte funn som indikerer at generalistene forstår kunnskap om hatkriminalitet som en del av generalistkunnskapen.

Profesjonalisering i politiet handler også om ekstern kontroll (Gundhus, 2016). Med sentreringen av forståelse av hatkriminalitetsoppgaver på lik linje med kjerneoppgavene, samt den gitte statusen som et prioritert kriminalitetsfelt for politiet, kan målstyring forstås som et naturlig ledd i den eksterne kontrollen, ettersom så mange prioriterte politioppgaver syntes å styres igjennom dette. Imidlertid, som vist tidligere i kapittel 2.1.1, er ikke hatkriminalitet et felt som styres av måltall. Profesjonaliseringsprosjektet kan komme bedre til syne gjennom tiltak som forsøker å øke kunnskap, og som dermed tilrettelegger for en bedre selvregulering hos de profesjonelle politipersonene. Dette kan ses i lys av hva Svensson og Karlsson (2008:262-263) skriver, hvor kontroll av profesjoner handler mer om kontroll på forhånd, i form av ”regler og rutiner, kunnskaper og ferdigheter samt sosialisering gjennom yrkesutdannelse og yrkespraksis”. Den eksterne kontrollen kan dermed forstås gjennom de ulike oppfølgingstiltakene iverksatt av Politidirektoratet med fokus på kunnskap- og kompetanseheving utover distriktene som hovedmål, men også tiltak tilknyttet fokus på korrekt registrering (Politidirektoratet, 2016a).

For Oslo politidistrikts del, kan utviklingen av ekspertise i distriktet forstås å bidra til en utvidet profesjonalisering av politiets innsats mot hatkriminalitet innad i distriktet. Som tidligere funn indikerer, varierer generalistenes kunnskap om hatkriminalitet med i hvilken grad tjenestestedet vektlegger tilgjengelig ekspertkunnskap. Videre funn pekte på at generalistenes muligheter til å erverve ny kunnskap gjennom nye erfaringer, hviler på premissene for opplæring i etaten. På denne måten kan utviklingen av ekspertise forstås å ha ført til en ytterligere profesjonalisering av politiets arbeidsoppgaver tilknyttet hatkriminalitet, hvor distriktets særskilte prioritering kan ha bidratt til en større bevissthet hva gjelder felles standarder for yrkesutøvelse og felles normer. Gjennom bruken av temadager i Oslo politidistrikt pekte funn på at generalistene tilegnet seg en større teoretisk kunnskap i form av kunnskap om lovverket og gjeldende paragrafer. På denne måten kan syntesen mellom forskningsbasert, teoretisk kunnskap og praksis komme tydeligere frem, som i sin tur kan føre til en bedre tilrettelegging for generalistenes selvregulering.

Dannelsen av spesialister sett som et organisatorisk aspekt, kan på denne måten ha stor innflytelse på generalistenes performative aspekt (Molander og Terum, 2008). Fokus på

kunnskapsheving vil dermed kunne forstås som et ledd i å ansvarliggjøre og strukturere generalistenes handlingsrom for skjønnsutøvelse (Gundhus, 2016), og på denne måten kan profesjonaliseringsprosjektet komme til uttrykk gjennom en økt kontroll over skjønnsutøvelsen til generalistene. Politipraksisen knyttet til hatkriminalitet kan på denne måten forstås som mer standardisert, som et ledd i å redusere subjektiv og vilkårlig praksis (Aas, 2016:3). Profesjonaliseringen av politiets hatkriminalitetsoppgaver gjennom utviklingen av ekspertise i Oslo politidistrikt kan dermed ses som en måte å organisere politiets innsats mot hatkriminalitet på, så vel som kontrollere den (Svensson og Karlsson, 2008:262-263; Fauske, 2008:45-46; Gundhus, 2016:58).

Profesjonaliseringstiltakene presentert i dette kapittelet er i tråd med hva Nærpolitireformen understreker som viktig for en bedre polititjeneste, hvor blant annet systematisk styrking av kompetanse, kunnskap og læring i politiet fremheves (Prop. 61 LS (2014-2015):6). I tillegg er tanker om spiss- og fagkompetanse samt økt spesialisering i tråd med reformen (Prop. 61 LS (2014-2015):6), til tross for at dette innenfor hatkriminalitetsområdet så langt kun er sentralisert i et politidistrikt. Likevel kan dannelsen av spesialister ses som et skritt i riktig retning i tråd med Nærpolitireformens tanker om å skape ”mer robuste fagmiljøer med større grad av spisskompetanse” (Prop. 61 LS (2014-2015):6).

6.4 Oppsummerende

Et generelt funn peker på at dannelsen av spesialister innen fagfeltet om hatkriminalitet har bidratt til en utvikling i generalistkunnskapen. Funnet peker videre på at i tilfellet med hatkriminalitet blir avhengighetsforholdet mellom spesialist og generalist tydelig, ettersom spesialistmiljøet forutsetter at generalistene ”fanger sakene”. Med utgangspunkt i tidligere funn om opplæring og kunnskapsheving på tjenestestedet, ble det klart at kompetente generalister legger til rette for at spesialistmiljøet skal fungere, så vel som at spesialistene legger til rette for kompetente generalister. I tråd med Politianalysens anbefalinger fungerer disse sammen som én enhet, dog innenfor Oslo politidistrikt. Imidlertid kan spesialiseringen av fagfeltet i Oslo politidistrikt forstås i kontrast til Nærpolitireformens mål om et ”likere politi” og organisering av lik kvalitet på politiarbeidet. Med en ujevn kvalitet i politiets oppgaveløsende hatkriminalitetsarbeid kan sjansen for at et hatkriminalitetstilfelle blir sett, registrert og fulgt opp som et hatkriminalitetslovbrudd være større dersom hendelsen skjer innenfor Oslo politidistrikt. Videre kan politiets hatkriminalitetsarbeid forstås som

profesjonalisert gjennom en rekke ulike tiltak, både på nasjonalt nivå, men også innenfor Oslo politidistrikt. Et generelt funn ved disse profesjonaliseringsprosjektene handler om økt kunnskap om hatkriminalitet hos politipersoner, som igjen kan legge til rette for bedre selvregulering og forståelse for handlingsrommet for skjønnsutøvelsen.

7 Avsluttende kommentarer

Gjennom intervjuer med politigeneralister og -spesialister har denne oppgaven belyst politipersoners ulike kunnskaper om og erfaringer med hatkriminalitet, så vel som deres erfaringer med ulike tiltak for kunnskapsheving om temaet i politiet. Den særskilte prioriteringen av fagfeltet i Oslo politidistrikt, med spesialister og ekspertkunnskap, ble et spesielt moment som gjorde seg gjeldende gjennom oppgavens tre analysekapitler.

I kapittel 4 ble det vist at politiets kunnskapsgrunnlag ervervet i politiutdanningen best kan forstås i tråd med Aas' (2014a) begrep om "halvfabrikata". Det ble klart at politityrket, i likhet med andre profesjoner og yrkespraksiser, hviler på et premiss om en kontinuerlig læringsprosess gjennom en videre yrkespraksis, og det ble vist at en del opplæring tilknyttet hatkriminalitet skjer ute i etaten. Læringsprosessene og de potensielle læringsprosesser knyttet til kunnskaps- og kompetanseheving viste seg å være både kollektive og individuelle. Samtidig viste de seg å være nasjonale iverksettelse, men også knyttet til det enkelte politidistrikt.

Som følge av tilgjengelig ekspertkunnskap og fokuset på opplæring av generalister innad i distriktet, ble det tydelig i kapittel 5 at generalistens kunnskap om hatkriminalitet øker med tjenestestedets vektning av tilgjengelig ekspertkunnskap, og har for eksempel i mindre grad noe å gjøre med generalistens fartstid i politiet. Samtidig ble det klart at det var et skille i politipersonenes kunnskap om hatkriminalitet hva gjelder helhetlig og spesifikk kunnskap, og kan best forstås i lys av deres rolle i etaten; som generalist eller spesialist (Birkeland, 2007:35). Imidlertid, i tillegg til å variere med tjenestestedets tilgang og vektning av ekspertkunnskap, varierer også generalistenes kunnskap med ulike oppfatninger av kunnskapsbehov i utførelsen av politioppgavene, et opplevd behov for hatkriminalitetskunnskap i arbeidet. Her viste det seg å være en todeling i informantene, hvor vektningen av tradisjonelt og standardisert profesjonelt politiarbeid ble tydelig. Dessuten ble det vist at god kunnskap om hatkriminalitet, i tråd med kravene fra Politidirektoratet (2016a) og regjeringen (2016b), er særlig viktig i møte med ofre for hatkriminalitet eller de som berøres av denne typen kriminalitet.

Funn knyttet til den særskilte prioriteringen av fagfeltet i Oslo politidistrikt, opplever jeg som de funnene med størst samfunnsrelevans i mitt materiale, særlig i møte med reformendringene som politiet nå står ovenfor. Dette var noe vi så i både kapittel 4, knyttet til læring og opplæring, og kapittel 5, knyttet til kunnskapsgrunnlaget og -behovet til den enkelte polititjenesteperson. I kapittel 6 ble det klart at dannelsen av hatkriminalitetsspesialister og opprettholdelsen av spesialistmiljøet forutsatte at generalistpolitiet hadde kunnskap om hatkriminalitet, og legitimerte og nødvendiggjorde på denne måten den distriktvise opplæringen og kunnskapshevingen. Sett i lys av reformendringene som pågår nå i distriktene er nettopp de nasjonale iverksettelsene i tråd med Nærpolitireformens målsetting om et likere politi med bedre kvalitet over hele landet. Samtidig er de lokale iverksettelsene en kontrast til akkurat dette delmålet. På en annen side kan imidlertid både nasjonale og distriktvise iverksettelse forstås i tråd med reformens målsettinger om dannelsen av kompetente fagmiljøer, delmålet som fremmer et politi med bedre kompetanse, og som deler kunnskap og lærer av erfaringer (Politiet, 2016). Forstått på denne måten kan Oslo politidistrikts velfungerende samspill mellom spesialister og generalister virke som et ideal for andre distrikter i dannelsen av spesialiserte fagmiljøer, og det har blitt klart gjennom denne studien at kunnskapsutvikling og kompetanseheving kan forstås som en følge av et slikt samspill. Et interessant funn er derfor at tanken om et likere politi og likere kvalitet i politiets oppgaveløsende arbeid kan knyttes til dannelsen av kompetente fagmiljøer og spesialister, i stede for styring gjennom måltall.

Videre i kapittel 6 ble det klart at forståelsen av hatkriminalitetsoppgaver er flyttet fra perifer til sentral i forhold til kjerneoppgavene, en forflytting som er nødvendig dersom oppgavene skal være et område for generalistene så vel som spesialistene, og som også er i tråd med Nærpolitireformens tanke om kjerneoppgaver. Samtidig ble det vist at politiets arbeid med hatkriminalitet forstås profesjonalisert gjennom en rekke ulike tiltak, både på nasjonalt plan og innenfor Oslo politidistrikt. På denne måten kan de ulike tiltakene forstås å ha profesjonalisert politiets hatkriminalitetsoppgaver, og følgelig bidratt med kompetanse om og gitt status til det som har vært oppfattet som et underprioritert utdanningsfelt (Gundhus, 2016).

Statusen knyttet til hatkriminalitet kan ses særskilt høyt for Oslo politidistrikt i forhold til resten av politi-Norge, og kan begrunnes med dannelsen av spesialister og de følger dette har hatt. Tidligere studier av hatkriminalitet og former for hatkriminalitet har vist en

sammenheng mellom politiets håndtering med denne type saker og ideer om et "crime hierarchy" (Loftus, 2009:91-92; 2010:5) eller "hierarchy of police relevance" (Bowling, 1999; Hall, 2013:130), hvor oppgaver tilknyttet hatkriminalitet rangeres lavt. Hierarkiene refererer til et hypotetisk verdsett som ofte farger, gjerne ubevisst, politipersoners respons til ulike typer hendelser (Chakraborti og Garland, 2015:125). Dette kan ha en sammenheng med politiets yrkeskultur og hva som forstås som "ordentlig" (Loftus, 2009:89-96) eller "egentlig" politiarbeid (Finstad, 2003:95-101), hvor konnotasjonene til hatkriminalitet som ro og orden, diskriminering og ytringer, står som motsetninger til disse. Egentlig eller ordentlig politiarbeid inneholder gjerne elementer av jakt, det er actionfylt og krever noe av polititjenestepersonen (Finstad, 2003:95-101), hvor hendelser som involverer et serviceelement gjerne ikke defineres som dette (Finstad, 2003:96-98; Loftus, 2009:91-96). I denne forlengelsen viser Gundhus at standardisert, teoretisk kunnskap og lojaliteten til sannhet og vitenskap kommer til kort i forhold til kunnskap basert på erfaringer, magesfølelse og intuisjon i et "competence hierarchy" (Gundhus, 2013). Imidlertid kom det frem i kapittel 5 at bruken av erfaringsbasert kunnskap forutsetter en opplæring i etaten, gjennom tiltak hvor det har vært fokus på kunnskapsheving. I distrikter hvor opplæring og kunnskapsheving om hatkriminalitet ikke har stått sentralt kan dette dermed virke problematisk; hvor hatkriminalitetsoppgaver forstås å rangeres lavt i kriminalitetshierarkiet og i hierarkiet av politirelevans, i tillegg til at kunnskap basert på erfaringer og magesfølelse rangeres høyt. På denne måten kan det bli tydelig at det er et behov for kunnskapsheving gjennom opplæring i distriktene, som i sin tur kan bidra til å øke statusen til et prioritert kriminalitetsområde, som kanskje ikke så enkelt prioriteres av seg selv, sett i tråd med politiets yrkeskultur.

De seneste årene har det imidlertid vært betydelige endringer i politiets agenda med hatkriminalitet både nasjonalt og internasjonalt som et resultat av politiske føringer og prioriteringer (Barne- og likestillingsdepartementet, 2016a; Oslo politidistrikt, 2013; Chakraborti og Garland, 2015; Hall, 2013). Derfor kan en argumentere for at hatkriminalitet har blitt gitt en høyere og mer meningsfull status både innenfor kriminalitetshierarkiet og hierarkiet av politirelevans (Loftus, 2009; Bowling, 1999; Chakraborti og Garland, 2015:125). De ulike profesjonaliseringsstrategiene, som vist i kapittel 6, kan dessuten ha høynet kompetansen og statusen med hatkriminalitetsarbeidet. Samtidig ser det ut til at mye av innsatsen skjer på overordnet plan, og er ikke like dominerende på bakkenivå, i politipersonenes yrkespraksis. Et av hovedmomentene i Bowlings (1999) studie var nettopp at en slik "top down"-tilnærming i politiprioriteringen av rasistiske hendelser kom i konflikt

med den operasjonelle "common sense"-atferden som var rangert høyt i yrkeskulturen, og underbygges av blant annet Loftus sine funn (2009). Dette kan ses i lys av tillit innad i politiorganisasjonen, hvor politipersoners tillit til ledelsen er begrenset, og minsker med økende avstand i politihierarkiet (Holgerson, 2005; Bjørkelo og Gundhus, 2015). Initiativer og prioriteringer som kommer ovenfra har en tendens til å bli møtt med motstand på bakkenivå, og knyttes nettopp til oppfatninger av politiprofesjonalitet (Gundhus, 2009; Bjørkelo og Gundhus, 2015; Granér og Kronkvist, 2014:58). Hvis forståelsen av viktigheten ved bruk av standardisert, teoretisk kunnskap i politiets arbeid med hatkriminalitetsoppgaver kun formidles fra overordnet plan, kan den manglende eller reduserte tilliten føre til liten effekt i andre deler av politihierarkiet (Gundhus og Bjørkelo, 2015). Samtidig er det sannsynlig at gapet mellom policy og praksis øker ettersom politiets handlinger styres av operativ, sunn fornuft, som politipersonene er gitt gjennom muligheten til å anvende skjønn, i stedet for å være strengt styrt av kravene i loven eller andre styringsdirektiver som begrenser politiets skjønn (Hall, 2013:133). I denne forbindelse er det viktig å fremheve et interessant funn i denne studien. Når det gjelder politipersonenes oppfatning av politiprofesjonalitet, ble det vist at disse gikk langs to hovedlinjer, henholdsvis tradisjonell og standardisert oppfatning. Dette tyder på at flere av politipersonene i utvalget ser viktigheten ved en bred, teoretisk kunnskapsplattform i møte med ulike type politiarbeid, også hatkriminalitetsarbeid. Oppgaven har også vist at de ulike profesjonaliseringstiltakene, særlig dannelsen av spesialister, fungerer som både en måte å organisere politiets oppgaver med hatkriminalitet på, så vel som å kontrollere de (Fauske, 2008:45-46; Gundhus, 2016:58; Aas, 2016:3). Til sammen kan disse momentene kan tyde på at gapet mellom policy og praksis kan minske.

Det har blitt klart at læring i politiet i stor grad forutsetter en ledelse som legger grunnlaget for en forståelse om at læring og utvikling er sentralt, i tråd med politiske føringer og annen forskning (St. meld. nr. 42 (2004-2005):102; Prop. 61 LS (2014-2015):31; Bjørkelo og Gundhus, 2015:38; Hove, 2014:72). Tiltakene iverksatt på nasjonalt plan, eksempelvis registreringsrutinen og KO:DE, er individuelle læringsprosesser som forutsetter en medvirkning fra politipersonene selv (Bjørkelo og Gundhus, 2015:34). Imidlertid forutsetter læring gjennom yrkespraksis en tidligere opplæring om hatkriminalitet. På denne måten kan det forstås at den individuelle læringen gjennom registreringsrutinen hviler på premisset om en tidligere opplæring i hva hatkriminalitet faktisk er. Det ble også klart at kunnskapsinnhenting om hatkriminalitet gjennom KO:DE, ikke er dominerende i politipersonenes yrkespraksis. Erfaringene fra Oslo politidistrikt kan derfor stå frem som et

ledestjerne i arbeidet med hatkriminalitet, og underbygges av Politidirektoratet så vel som regjeringen ved statsminister Erna Solberg⁶, som har tatt til orde for å lære av deres erfaringer og kunnskaper, og anvende disse som et grunnlag for dannelsen av nasjonale retningslinjer (Politidirektoratet, 2015; Regjeringen, 2016b). Oslos særskilte prioritering med spesialister er et ”godt eksempel for mange politidistrikt”, uttalte statsminister Solberg (Regjeringen, 2016b). I tråd med forutsetningene for læring i etaten, vil dannelsen av spesialistmiljøer kunne bidra til nettopp dette.

Imidlertid, med reformens implementering og nye organiseringer, ble det i mars 2017 en usikkerhet rundt flere suksessfulle spesialistenheters virke, noe som skapte stor debatt og store reaksjoner særlig blant berørte nettverksgrupper og interesseorganisasjoner (Trædal, 2017; Engesbak, 2017a; 2017b; Boger, 2017; Brandvold, 2017). Det ble likevel klart at satsningene ikke skal legges ned, men at ansvaret til de ulike gruppene, herunder ansvaret for hatkriminalitet, skulle overføres til de nye driftsenhetene, hvor det ble opp til lederne for disse enhetene å vurdere hvordan satsningene skal ivaretas (Trædal, 2017). Tanken om å sentralisere spesialistkunnskapen i driftsenheter med det formål å gi bedre oppgaveløsende kvalitet, samt en mer effektiv ressursbruk (Prop. 61 LS (2014-2015)), kan imidlertid virke mot sin hensikt. Dette kom til syne i Fyfe (2017) sin evaluering av den skotske politireformen, hvor lignende sentralisering av spesialistkunnskap på distriktsnivå er utført. Fyfe (2017) viser hvordan omorganiseringen av ekspertkunnskap har ført til en større avstand mellom lokale politipersoner og spesialister, hvor mye av den tidligere uformelle relasjonsbyggingen som var personalisert ble erstattet av et mer formelt system, som bidrar til avstand. En slik distanse kan selvsagt være midlertidig, men slike erfaringer viktige å ta med inn i reformprosesser – det faktum at det kan være perioder hvor tiltakene kan virke mot sin hensikt. Debatten og de sterke reaksjonene på den potensielle nedleggelsen eller omorganiseringen av spesialistenheter på hatkriminalitet ble imidlertid dempet, og per dags dato skal det spesialiserte fagmiljøet i Oslo politidistrikt fortsette slik det har gjort tidligere (Engesbak, 2017b), som et spesialisert fagområde tilknyttet politistasjon og ikke distriktsnivå.

Oppgavens bidrag

”Samfunnsutviklingen stiller større krav til kunnskap og kunnskapsforvaltning enn før” heter det i Nærpolitireformen (Prop. 61 LS (2014-2015):32), og både regjeringen og

⁶ Uttalelsen fra statsminister Erna Solberg var i forbindelse med lanseringen av regjeringens strategi mot hatefulle ytringer i november 2016.

Politidirektoratet fremmer krav om økt kunnskap om hatkriminalitet i politiets oppgaveløsende arbeid (Regjeringen, 2016a; 2016b; Politidirektoratet, 2016a). Ifølge Molander og Terum (2008:23) trenger profesjonsutøveren ”innblikk for å utøve sitt yrke på en god måte. Men profesjonsutøveren trenger også å ”løfte blikket” og å få ”utside” på sin aktivitet”. I rapporten ”Kunnskapsbasert erfaringslæring”, som er en del av politiets endringsprogram, heter det at ”Det er også behov for å legge mer vekt på å ta i bruk kunnskap om politiarbeid fra aktører utenfor politiet” (Hove, 2014:14). Denne avhandlingen bidrar med relevant ”utsidekunnskap” om politiets håndtering av en relativt ny kriminalitetstype. Det har blitt klart hva den generelle og spesielle hatkriminalitetskunnskapen er, hvilken plass denne kunnskapen har i deres virksomhet og utførelse av oppgaver, og hvilket kunnskapsbehov politipersonene opplever de har i møte med hatkriminalitetsarbeidet. Det har blitt klart at det finnes flere potensiala for tiltak for læring og kunnskapsheving i politiet i møte med et nytt kriminalitetsområde, tiltak som ikke forutsetter styring gjennom måltall. Slike tiltak kan i større grad unngå utilsiktede konsekvenser, som måltall ofte er forbundet med. Med spesialiserte enheter som driver en personlig opplæring på ulike tjenestesteder, kan avstanden i politihierarkiet minskes, og forståelsen av viktigheten av de prioriterte politioppgavene kan nå både politipersoner med en tradisjonell og standardisert oppfatning av politiprofesjonalitet. På denne måten kan man også få et annet forhold til det som skal prioriteres og dermed læres:

At det ikke bare ”Nå har vi det her som fokusområde, her er satsning, nå kjører vi på, nå vil vi ha saker”. Men at det ikke er det som er fokus, fokus er å få forståelse for, og da implementerer man det på en bedre måte i hverdagsarbeidet (Informant 6).

Veien videre

Gjennom oppgavens prosess har jeg blitt gjort oppmerksom på at hatkriminalitet verken er et område det er særlig fokus på eller et prioritert område på ulike tjenestesteder i ulike distrikt. Kunnskapsinnhenting om hatkriminalitet gjennom KO:DE er ikke noe politipersonene opplever de oppfordres til. Dette kan underbygge det faktum at læring er avhengig av en ledelse som er opptatt av utvikling, men også mer konkret en ledelse som er opptatt av utvikling innenfor denne tematikken. Utvalget for denne oppgaven var ganske begrenset, i form av at syv av ni informanter var fra Oslo politidistrikt, og kun to fra Vest politidistrikt. Det kunne derfor vært interessant å gjennomføre den samme studien med tilsvarende problemstilling og forskningsspørsmål, med flere representanter fra andre politidistrikt.

Ettersom vi befinner oss i en tid preget av reformendringer og store omorganiseringer, ville det vært særlig interessant å gjennomføre denne studien på nytt om 3-5 år. Regjeringen har uttalt at de ønsker å styrke innsatsen mot hatkriminalitet i alle 12 politidistrikter, og at politimesterne må sørge for at hatkriminalitet får nødvendig oppfølging (Regjeringen, 2016a). Dersom spesialistkunnskapen blir sentralisert på distriktsnivå, i driftsenhetene, kan vi kanskje se de samme tegnene som kom til syne i kjølevannet av politireformen i Skottland, med større distanse mellom det lokale politiet og politipersonene med spesialistkunnskap? I hvilken grad kan man se en deling av spesialistkunnskap på tvers av distriktene? Blir Oslo politidistrikts spesialistkunnskap anvendt som et grunnlag for utarbeidelsen av nye nasjonale retningslinjer? Blir hatkriminalitet et område styrt av måltall?

Antall ord: 33 359

Litteraturliste

- Aslaksen, J. R. K. E. H. (2013) *Teori og praksis i politiutdanningen. En analyse av grunnutdanningen fra Etatskole til Politihøgskole*. [Masteroppgave]. Oslo: Pedagogisk forskningsinstitutt.
- Barne- og likestillingsdepartementet (2016a) *Regjeringens strategi mot hatefulle ytringer 2016-2020*. [Internett]. Utgivelsessted: Regjeringen. Tilgjengelig fra: <<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/regjeringens-strategi-mot-hatefulle-ytringer-2016---2020/id2520975/>> [Lest: 05.03.17]
- Barne- og likestillingsdepartementet (2016b) *Trygghet, mangfold og åpenhet. Regjeringens handlingsplan mot diskriminering på grunn av seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk*. [Internett]. Utgivelsessted: Regjeringen. Tilgjengelig fra: <<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/trygghet-mangfold-åpenhet/id2505393/>> [Lest: 05.03.17]
- Birkeland, Å. (2007) Politigeneralisten, den moderne staten og politiets legitimitet. I: H. O. I. Gundhus, P. Larsson, T-G Myhrer. red. *Polisiær virksomhet. Hva er det – hvem gjør det?* Oslo: PHS Forskning.
- Bjørkelo B. og M. L. Hansen (2013) Ruled by numbers: Om politiets handlingsrom. *Politiets Fellesforbund*, vol. 104, nr. 3/2013, 42-43.
- Bjørkelo, B. Og H. O. I. Gundhus (2015) Å forbedre en etat. Om læring gjennom eksisterende systemer i politiorganisasjonen. *Magma – tidsskrift for økonomi og ledelse*, 34-46.
- Boger, C. (2017) Hatkrimgruppa har effektivt slått ned på hatkriminalitet. nå trues den av nedleggelse. *Vårt Oslo*. [Internett], 25.03.17. Tilgjengelig fra: <<https://www.vartoslo.no/hatkrimgruppa-har-effektivt-slatt-ned-pa-hatkriminalitet-na-trues-den-av-nedleggelse/>> [Lest: 25.03.17].
- Bowling, B. (1999) *Violent racism: victimization, policing and social context*. New York: Oxford University Press.
- Brandvold, Å. (2017) Frykter større mørketall. *Klassekampen*, 27.03.17.

- Bruknapp, G. (2009) *Hatkriminalitet: En sosiologisk analyse av et sosialt problem og en ny kriminalitetskategori*. [Masteravhandling]. Oslo: Universitetet i Oslo
- Bryman, A. (2012) *Social research methods. 4th edition*. New York: Oxford University Press.
- C-REX (u.å.) *C-REX – Senter for ekstremismeforskning*. [Internett]. Utgivelsessted: UiO. Tilgjengelig fra: <<http://www.sv.uio.no/c-rex/>> [Lest: 24.04.17]
- Chakraborti, N. (2015) Framing the boundaries of hate crime. I: N. Hall, A. Corb, P. Giannasi og G. D. Grieve. red. *The Routledge International Handbook on Hate Crime*. Oxon og New York: Routledge.
- Chakraborti N. og J. Garland (2015) *Hate crime. Impact, causes & responses. Second edition*. London: SAGE.
- Dahl, J. Y. Og H. M. Lomell (2013) *Fra spor til dom: En evaluering av DNA-reformen*. PHS Forskning, 2013:2. Oslo: Politihøgskolen.
- Dahl, J. Y. Og Lomell, H. M. (2009) Tallenes tale: Bruk av statistikk i den kriminalpolitiske offentligheten. *Sosiologi i dag*, årgang 39, nr. 3/2009, 69-93.
- Egge, M., M. Berg og N. B. Johansen (2010) *En god dag på jobben – evaluering av prosjektet "Trygghet og tillit"*. PHS Forskning, 2010:5. Oslo: Politihøgskolen.
- Ellefsen, B. Og P. Larsson (2014) Skandinavisk politihistorie. I: P. Larsson, H. O. I. Gundhus og R. Granér. red. *Innføring i politivitenskap*. Oslo: Cappelen Damm akademisk.
- Engesbak, R. (2017a) Legger ned hatkrimgruppa. *Blikk*. [Internett], 24.03.17. Tilgjengelig fra: <<http://blikk.no/index.php/2017/03/24/legger-ned-hatkrimgruppa/>> [Lest: 25.03.17].
- Engesbak, R. (2017b) Hatkrimgruppa består. *Blikk*. [Internett], 28.03.17. Tilgjengelig fra <<http://blikk.no/index.php/2017/03/28/hatkrimgruppa-bestar/>> [Lest: 28.03.17].
- Fangen, K. (2004) *Deltagende observasjon*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Fauske, H. (2008) Profesjonsforskningens faser og stridsspørsmål. I: A. Molander og L. I. Terum. red. *Profesjonsstudier*. Oslo: Universitetsforlaget.

- Fekjær, S. B. og M-L. Skilbrei (2016) Profesjonsutøvelse i praksis. *Sosiologi i dag*, årgang 46, nr. 1/2016, s. 54-79.
- Finstad, L. (2003) *Politiblikket*. Oslo: Pax Forlag.
- Finstad, L. (2006) Politisosiologi. I: L. Finstad Og C. Høigård. red. *Straff og rett*. Oslo: Pax forlag.
- Fyfe, R. N. (2017) The changing ecology and equity of policing: some implications of reconfiguring boundaries in an era of police reform. Kommer i: R. N. Fyfe, H.O.I. Gundhus, og K,V. Rønn. red. *Moral Issues in Intelligence-Led Policing*. Oxon: Routledge.
- Granér, R. og O. Kronkvist (2014) Kontroll av og i politiorganisasjonen I: P. Larsson, H. O. I. Gundhus og R. Granér. red. *Innføring i politivitenskap*. Oslo: Cappelen Damm akademisk.
- Granström, G., C. Mellgren og E. Tiby (2016) *Hatbrott? En introduktion*. Malmö: Studentlitteratur, AB, Lund.
- Grimen, H. (2008) Profesjon og kunnskap. I: A. Molander og L. I. Terum. red. *Profesjonsstudier*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Grønmo, S. (2011) *Samfunnsvitenskapelige metoder*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Gundhus, H. O. I. (2007) Suksesskriterier for godt politiarbeid. *Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskap*. 94(2), s. 160-176.
- Gundhus, H. O. I. (2009) *For sikkerhets skyld. IKT, yrkeskulturer og kunnskapsarbeid i politiet*. Oslo: Unipub.
- Gundhus, H. O. I. (2010) Ekspertise eller dialog? Tillit og profesjonalisering av politiet. I: S. R. Runhovde. red. *Tillit til politiet*, Oslo: Politihøgskolen.
- Gundhus, H. O. I. (2013) Experience or Knowledge? Perspectives on New Knowledge Regimes and Control of Police Professionalism. *Policing*, 7 (2), 178-194.

- Gundhus, H. O. I. (2016) Å målstyre skjønnsutøvelse: profesjonalisering av politiets utlendingskontroll. *Sosiologi i dag*, årgang 46, nr. 1/2016, 54-79.
- Gundhus, H. O. I. Og P. Larsson (2014) Fremtidens politi? I: P. Larsson, H. O. I. Gundhus og R. Granér. red. *Innføring i politivitenskap*. Oslo: Cappelen Damm akademisk.
- Innst. S. nr. 145 (2005-2006) *Innstilling til Stortinget fra justiskomiteen. St.meld. nr. 42 (2004-2005)*. Oslo: Justiskomiteen.
- Hall, N. (2013) *Hate Crime. Second edition*. Oxon og New York: Routledge.
- Halvorsen, K. (2012) *Å forske på samfunnet: en innføring i samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: Cappelen akademisk forlag.
- Heggen, K. (2008) Tilbakeblikk på tre profesjonsutdanninger. Utdanningsinnhold og kompetansebehov. *Norsk pedagogisk tidsskrift*. Vol.92(06), side 457-470.
- Heggen, K. (2010) *Kvalifisering for profesjonsutøving: Sjukepleiar – lærar – sosialarbeidar*. Oslo: Abstrakt.
- Hoel, L. (2013) *Politiarbeid i praksis. Politibetjenters erfaringer*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Holgersson, S. (2005) *Yrke: Polis: Yrkeskunnskap, motivation, IT-system och andra förutsättningar för polisarbete*. Doktorgrad. Linköpings universitet.
- Hove, K. (2012a) *Politiutdanning i Norge – fra konstabelkurs til bachelorutdanning*. [Internett]. Utgivelsessted: Politihøgskolen. Tilgjengelig fra: <<https://brage.bibsys.no/xmlui/handle/11250/175009>> [Lest: 03.03.17]
- Hove, K. (2012b) Kompetansebehov hos nytilsatt politi. *Nordisk tidsskrift for kriminalvidenskab*, 99(1), s. 77-96.
- Hove, K. (2014) *Kunnskapsbasert erfaringslæring*. [Internett]. Utgivelsessted: Politihøgskolen. Tilgjengelig fra: <<https://brage.bibsys.no/xmlui/handle/11250/224354>> [Lest: 03.03.17]
- Høigård, C. (1997) Kriminalitetsbilder og kriminalstatistikk. I: L. Finstad og C. Høigård. red. *Kriminologi*. Oslo: Pax Forlag.

- Høigård, C. (2005) *Nytt politi? En kommentert bibliografi over nyere nordisk politiforskning*. K-serien, nr. 2, 2005, Oslo: Avdeling for kriminologi.
- Jacobsen, D. I. (2005) *Hvordan gjennomføre undersøkelser? Innføring i samfunnsvitenskapelig metode*. 2.utg. Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Johannessen, A., P. A. Tufte og L. Christoffersen (2015) *Introduksjon til samfunnsvitenskapelige metoder*. Oslo: Abstrakt forlag.
- Justis- og beredskapsdepartementet (2013) *Handlingsplan for forebygging av kriminalitet (2013-2016)*. [Internett]. Utgivelsessted: Regjeringen. Tilgjengelig fra: <<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/handlingsplan-for-forebygging-av-krimina/id734947/>> [Lest: 04.04.16]
- Kvale, S. og S. Brinkmann (2015) *Det kvalitative forskningsintervju*. 3.utg. Oslo: Gyldendal.
- Kommunal- og moderniseringsdepartementet (2016) *Handlingsplan mot antisemittisme 2016-2020*. [Internett]. Utgivelsessted: Regjeringen. Tilgjengelig fra: <<https://www.regjeringen.no/contentassets/16f1826b438748f1991b606f0b194ea6/8041-handlingsplan-antisemittisme-7k.pdf>> [Lest: 05.03.17]
- Larsson, P. Og H. O. I. Gundhus (2007) Policing i et norsk perspektiv. I: H. O. I. Gundhus, P. Larsson, T-G Myhrer. red. *Polisiær virksomhet. Hva er det – hvem gjør det?* Oslo: PHS Forskning.
- Larsson, P. (2013) Ett politi – nært eller fjernt? *NRK*. [Internett], 10.07.13. Tilgjengelig fra: <https://www.nrk.no/ytring/ett-politi-_naert-eller-fjernt_-1.11122520> [Lest: 10.03.17]
- LDO (2012) *Hatkriminalitet må på dagsorden*. [Internett]. Utgivelsessted: LDO. Tilgjengelig fra: <<http://www.ldo.no/nyheter-og-fag/Arkiv/Nyheter-i-2012/OSSE-rapport-om-hatkriminalitet-i-Norge/>> [Lest: 10.08.16]
- LDO (2015) *Hatytringer og hatkriminalitet*. [Internett]. Utgivelsessted: LDO. Tilgjengelig fra: <<http://www.ldo.no/nyheter-og-fag/brosjyrar-og-publikasjonar/rapporter/hatytringer-og-hatkriminalitet/>> [Lest: 10.05.16]
- Loftus, B. (2009) *Police culture in a changing world*. Oxford: Oxford University Press.
- Loftus, B. (2010) Police occupational culture: classic themes, altered times. *Policing and society*, 20(1), s. 1-20.

- Molander, A. og L. I. Terum (2008) Profesjonsstudier – en introduksjon. I: A. Molander og L. I. Terum. red. *Profesjonsstudier*. Oslo: Universitetsforlaget.
- NESH (2016) *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi*. 4.utg. Oslo: De nasjonale forskningsetiske komiteene.
- NOU 1981:35. *Politiets rolle i samfunnet*. Oslo: Universitetsforlaget
- NOU 2009:12. *Et ansvarlig politi: Åpenhet, kontroll og læring*. Oslo: Departementenes servicesenter.
- NOU 2013:9. *Ett politi – rustet til å møte fremtidens utfordringer. Politianalysen*. Oslo: Departementenes servicesenter.
- NSD (2017) *Krav til samtykke*. [Internett] Utgivelsessted: NSD. Tilgjengelig fra: <<http://www.nsd.uib.no/personvern/meldeplikt/samtykke.html>> [Lest: 18.01.17]
- Olaussen, L. P (1996) *Kriminalstatistikk som målestokk for kriminalitetsutviklingen*. Stensilserien nr. 85. Oslo: Institutt for kriminologi, Universitetet i Oslo.
- OSCE (2016) *What is hate crime*. [Internett]. Utgivelsessted: OSCE ODIHR Hate Crime Reporting. Tilgjengelig fra: <<http://hatecrime.osce.org/what-hate-crime>> [Lest: 23.08.16]
- Oslo politidistrikt (2013) *Hatkriminalitet. En drøfting av temaet, og gjennomgang av anmeldelser i Oslo 2012*. [Internett]. Utgivelsessted: Politiet. Tilgjengelig fra: <https://www.politi.no/vedlegg/lokale_vedlegg/oslo/Vedlegg_2144.pdf> [Lest: 10.08.16]
- Oslo politidistrikt (2015) *Hatkrim. Rettslige og praktiske spørsmål*. [Internett]. Utgivelsessted: Politiet. Tilgjengelig fra: <https://www.politi.no/vedlegg/lokale_vedlegg/oslo/Vedlegg_3585.pdf> [Lest: 10.08.16]
- Oslo Politidistrikt (2016) *Hatkriminalitet. Anmeldt hatkriminalitet Oslo politidistrikt 2015*. [Internett]. Utgivelsessted: Politiet. Tilgjengelig fra: <https://www.politi.no/vedlegg/lokale_vedlegg/oslo/Vedlegg_3571.pdf> [Lest: 10.08.16]

Oslo politidistrikt (2017) *Hatkriminalitet. Anmeldt hatkriminalitet 2016*. [Internett].
Utgivelsessted: Politiet. Tilgjengelig fra:
<https://www.politi.no/vedlegg/lokale_vedlegg/oslo/Vedlegg_4500.pdf> [Lest:
20.04.17]

Petersson, O. (2014) *Hvem er politiet? I: P. Larsson, H. O. I. Gundhus og R. Granér. red. Innføring i politivitenskap*. Oslo: Cappelen Damm.

Polisen (2016) *Organisation*. [Internett]. Utgivelsessted: Polisen. Tilgjengelig fra:
<<https://polisen.se/Om-polisen/Organisation/>> [Lest: 11.05.17]

Politidirektoratet (2008) *Politiet mot 2020. Bemannings- og kompetansebehov i politiet*.
[Internett]. Utgivelsessted: Politiet. Tilgjengelig fra:
<https://www.politi.no/vedlegg/rapport/Vedlegg_8.pdf> [Lest: 04.03.17]

Politidirektoratet (2010) *Hatkriminalitet – Registrerte anmeldelser i Norge 2007-2009*.
[Internett]. Utgivelsessted: Politiet. Tilgjengelig fra:
<https://www.politi.no/vedlegg/lokale_vedlegg/politidirektoratet/Vedlegg_1022.pdf
> [Lest: 10.08.16]

Politidirektoratet (2011) *Trygghet og tillit – Politiets arbeid i et multietnisk samfunn*.
[Internett]. Utgivelsessted: Politiet. Tilgjengelig fra:
<https://www.politi.no/vedlegg/rapport/Vedlegg_1301.pdf> [Lest: 20.04.16]

Politidirektoratet (2015) *Anmeldelser med hatmotiv, 2010-2014*. [Internett]. Utgivelsessted:
Politiet. Tilgjengelig fra:
<https://www.politi.no/vedlegg/lokale_vedlegg/politidirektoratet/Vedlegg_3037.pdf
> [Lest: 20.08.16]

Politidirektoratet (2016a) *Anmeldelser med hatmotiv, 2011-2015*. [Internett]. Utgivelsessted:
Politiet. Tilgjengelig fra:
<https://www.politi.no/vedlegg/lokale_vedlegg/politidirektoratet/Vedlegg_3958.pdf
> [Lest: 20.11.16]

Politidirektoratet (2016b) *Politiets innbyggerundersøkelse. 2015*. [Internett]. Utgivelsessted:
Politiet. Tilgjengelig fra:
<https://www.politi.no/vedlegg/lokale_vedlegg/politidirektoratet/Vedlegg_3493.pdf
> [Lest: 05.01.17]

Politidirektoratet (2017a) *Politiets innbyggerundersøkelse 2016*. [Internett]. Utgivelsessted:
Politiet. Tilgjengelig fra:

<https://www.politi.no/vedlegg/lokale_vedlegg/politidirektoratet/Vedlegg_4401.pdf
> [Lest: 19.03.17]

Politidirektoratet (2017b) *Disponeringsskriv for politi- og lensmannsetaten, 2017*. [Internett].
Utgivelsessted: Politiet. Tilgjengelig fra:
<https://www.politi.no/vedlegg/lokale_vedlegg/politidirektoratet/Vedlegg_4468.pdf
> [Lest: 10.04.17]

Politidirektoratet og Oslo politidistrikt (2009) *Hatkriminalitet. Anmeldelser registrert i 2007*.
[Internett]. Utgivelsessted: Politiet. Tilgjengelig fra:
<http://www.ldo.no/globalassets/vedlegg_252.pdf> [Lest: 10.04.16]

Politiet (2016) *Nærpolitireformen*. [Internett]. Utgivelsessted: Politiet. Tilgjengelig fra:
<https://www.politi.no/om_politiet/politireformen/> [Lest: 11.05.17]

Politihøgskolen (2014) *Rammeplan for Bachelor – politiutdanning*. [Internett].
Utgivelsessted: PHS. Tilgjengelig fra:
<http://www.phs.no/Documents/2_Studietilbud/1_Bachelor/Rammeplan%20av%2023.%20januar%202014.pdf> [Lest: 18.03.17]

Politihøgskolen (2015a) *Sverige studerer norsk politiutdanning*. [Internett]. Utgivelsessted:
Politihøgskolen. Tilgjengelig fra: <<http://www.phs.no/om-phs/nyheter/nyhetsarkiv/2015/september/sverige-studerer-norsk-politiutdanning/>>
[Lest: 24.04.17]

Politihøgskolen (2015b) *Forskningsbasert kunnskap skal løfte politiet*. [Internett].
Utgivelsessted: Politihøgskolen. Tilgjengelig fra: <<http://www.phs.no/om-phs/sjefsbloggen/forskningsbasert-kunnskap-skal-lofte-politiet-/>> [Lest: 05.04.17]

Politihøgskolen (2016a) *Oppnevning av arbeidsgruppe og mandat for å utvikle en studieplan for en utdanning i forebygging av hatkriminalitet*. [upublisert manuskript].
Institusjon: Politihøgskolen.

Politihøgskolen (2016b) *Nytt studie mot hatkriminalitet*. [Internett]. Utgivelsessted: PHS.
Tilgjengelig fra: <<http://www.phs.no/om-phs/nyheter/nyhetsarkiv/2016/oktober/nytt-studie-mot-hatkriminalitet/>> [Lest: 31.10.16]

Postholm, M. B. (2010) *Kvalitativ metode. En innføring med fokus på fenomenologi, etnografi og kasusstudier*. 2.utg. Oslo: Universitetsforlaget.

Prop. 61 LS (2014-2015). *Endringer i politiloven mv. (trygghet i hverdagen – nærpolitireformen)*. Oslo: Justis- og beredskapsdepartementet.

Regjeringen (2015) *Politisk erklæring mot hatytringer*. [Internett]. Utgivelsessted: Regjeringen. Tilgjengelig fra: <<https://www.regjeringen.no/contentassets/e86a8074eead412588c02bcdede4b1ff/politiskerklaring.pdf>> [Lest: 20.03.17]

Regjeringen (2016a) *Øker innsatsen mot hatefulle ytringer*. [Internett]. Utgivelsessted: Regjeringen. Tilgjengelig fra: <<https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/oker-innsatsen-mot-hatefulle-ytringer/id2520887/>> [Lest: 27.03.17]

Regjeringen (2016b) *Statsministerens innlegg på lanseringen av regjeringens strategi mot hatefulle ytringer*. [Internett]. Utgivelsessted: Regjeringen. Tilgjengelig fra: <<https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/hatefulle-ytringer/id2520987/>> [Lest: 01.04.17]

Repstad, P. (2002) *Mellom nærhet og distanse*. Oslo: Universitetsforlaget.

Riksadvokaten (2015) *Mål og prioriteringer for straffesaksbehandlingen i 2015 – politiet og statsadvokatene*. [Internett]. Utgivelsessted: Riksadvokaten. Tilgjengelig fra: <<http://www.riksadvokaten.no/filestore/Dokumenter/2015/R-1-2015.pdf>> [Lest: 12.12.16]

Riksadvokaten (2016) *Mål og prioriteringer for straffesaksbehandlingen i 2016 – politiet og statsadvokatene*. [Internett]. Utgivelsessted: Riksadvokaten. Tilgjengelig fra: <<http://www.riksadvokaten.no/filestore/Dokumenter/2016/MI-ogprioriteringsskriv2016.pdf>> [Lest: 12.12.16]

Riksadvokaten (2017) *Mål og prioriteringer for straffesaksbehandlingen i 2017 – politiet og statsadvokatene*. [Internett]. Utgivelsessted: Riksadvokaten. Tilgjengelig fra: <<http://www.riksadvokaten.no/filestore/Dokumenter/2017/MI-ogprioriteringsskriv20172.pdf>> [Lest: 08.03.17]

Runhovde, S. R. (2016) Taking the Path of Least Resistance? Decision-Making in Police Investigations of Illegal Wildlife Trade. *Policing*, 11(1), s. 87-102.

Salto (2015) *Handlingsplan mot hatkriminalitet og voldelig ekstremisme i Oslo 2015-2018*. [Internett]. Utgivelsessted: Oslo kommune. Tilgjengelig fra: <<https://www.oslo.kommune.no/getfile.php/1326642/Innhold/Politikk%20og%20administrasjon/Prosjekter/Salto%20-%20sammen%20lager%20vi%20et%20trygt%20Oslo/3%20Hatkriminalitet%20og%20>>

20voldelig%20ekstremisme/Salto%20handlingsplan%20mot%20hatkriminalitet%20og%20voldelig%20ekstremisme%20i%20Oslo%202015-2018.pdf> [Lest: 10.04.16]

Sklansky, D. A. (2008) *The promise and the Perils of Police Professionalism*. [Internett]. Utgivelsessted: Berkeley Law. Tilgjengelig fra: <<https://www.law.berkeley.edu/php-programs/faculty/facultyPubsPDF.php?facID=4878&pubID=60>> [Lest: 12.03.17]

Skofsrud, K. H. (2016) *Hatkriminalitet – Hvordan bekjemper vi hat i og utenfor rettssystemet?* [Masteravhandling]. Oslo: Universitetet i Oslo.

Smeby, J-C. (2008) Profesjon og utdanning. I: A. Molander og L. I. Terum. red. *Profesjonsstudier*. Oslo: Universitetsforlaget

St.meld. nr. 42 (2004-2005) *Politiets rolle og oppgaver*.

Straffeloven. *Lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff*.

Svensson, L. G. og A. Karlsson (2008) Profesjoner, kontroll og ansvar. I: A. Molander og L. I. Terum. red. *Profesjonsstudier*. Oslo: Universitetsforlaget

Thagaard, T. (2011) *Systematikk og innlevelse*. 3.utg. Bergen: Fagbokforlaget.

Trædal, T. J. (2017) Suksessgrupper i Oslo legges ned. *Politiforum*. [Internett], 22.03.17. Tilgjengelig fra:

<<http://www.politiforum.no/no/nyheter/2017/mars/Suksessgrupper+i+Oslo+legges+ned.d25-T2RzUXp.ips>> [Lest: 24.03.17]

Valland, T. D. (2011) *Nordisk politiforskning 2004-2009. En kommentert oversikt*. PHS Forskning 2011:3. Oslo: Politihøgskolen.

Whine, M. (2015) Hate crime in Europe I: N. Hall, A. Corb, P. Giannasi og G. D. Grieve. red. *The Routledge International Handbook on Hate Crime*. Oxon og New York: Routledge.

Widerberg, K. (2001) *Historien om et kvalitativt forskningsprosjekt*. Oslo: Universitetsforlaget.

Zaman, K. (2017) Tredobling av hatkriminalitet i Oslo. *TV2* [Internett], 19.04.17. Tilgjengelig fra: <<http://www.tv2.no/a/9069460/>> [Lest: 19.04.17]

Aas, G. (2014a) *Politiutøveres syn på politiutdanningen. Kvalitetsundersøkelsen 2014*. PHS Forskning 2014:2. Oslo: Politihøgskolen.

Aas, G. (2014b) Politipraktikere og deres syn på politiutdanningen. *Nordisk politiforskning*, vol. 1, Nr.2/2014, s. 124-148.

Aas, G. (2016) Theory or practice? Perspectives on police education and police work. *European journal of policing studies*. [Internett]. Utgivelsessted: Politihøgskolen. Tilgjengelig fra: <<https://brage.bibsys.no/xmlui/handle/11250/2417396>> [Lest: 02.02.17]

Vedlegg 1: Intervjuguide⁷

Intervjuguide/temaliste - Generalister

Informere om: opptak, infoskriv, frivillighet.

Bakgrunnsinformasjon

- Navn / alder
- Bakgrunn:
 - Din vei til denne stillingen:
 - Utdannelse – når gikk du ut av politihøyskolen?
 - Tidligere stillinger?
 - Nåværende stilling / antall år som politiansatt
- Tilleggsutdanning/-kursing?

Generell kunnskap om hatkriminalitet

- Hva legger du i begrepet hatkriminalitet?
- Hvilken status har hatkriminalitet for deg?
- Hvilken status føler du hatkriminalitet har på denne arbeidsplassen?
- Hvordan opplever du at kunnskapen om hatkriminalitet til den generelle politiansatte er?
 - Hva er dine erfaringer med forsøk på å øke denne kunnskapen?
Opplæring/kursing?
- I hvilken grad tror du den vanlige mannen i gata har kunnskap om hatkriminalitet?
- Hva er en typisk hatkrimsak for deg?

I 2014 var det 223 anmeldte saker i Norge. Antallet anmeldte hatkrimsaker har lagt mellom 215 og 307 de siste 9 årene i Norge.

⁷ Vedlagt ligger to intervjuguider, henholdsvis for generalister og spesialister. Som vist i kapittel 3.2.3 var det noen variasjoner i intervjuguidene ettersom hvilken seksjon politiinformanten var ansatt i. Noen av spørsmålene under ”Konkret arbeid” var derfor tilpasset informantenes arbeidsoppgaver.

- Hva tenker du om det registrerte antallet saker i forhold til omfanget av hatkriminalitet?

I Oslo politidistrikt var det 143 registrerte saker i 2015 mot for eksempel 15 registrerte forhold i [steds plassering].

- Har du noen tanker om denne forskjellen i antallet?
- I hvilken grad tror du disse tallene kan si noe om hvorvidt det forekommer mer hatkriminalitet i Oslo politidistrikt?
- Mørketall: et kjennetegn ved hatkriminalitet er at det snakkes om doble mørketall (forklar).
 - I hvilken grad tror du politiet kan bidra til å redusere dette mørketallet?

Konkret arbeid

- Kan du si noe om hva som er typiske arbeidsoppgaver for deg?
- Kan du si noe om hvor ofte du møter på saker i ordenstjenesten som ligner hatkriminalitet?
 - I hvilken grad møter du disse sakene via patruljering på deres, altså politiets, eget initiativ?
 - I hvilken grad møter du disse sakene via utrykning?
- I møte med andre oppgaver, i hvilken grad vil du si det rykkes ut på for eksempel diskrimineringstilfeller?
- Har du noen konkret erfaring med hatkriminalitet gjennom ordenstjenesten?
- Kan du si noe om den typiske konteksten for en slik hendelse?
 - Kan du si noe om hvilken forbindelse slike saker oppstår i?
 - I hvilken grad er gjerningspersonen kjent / identifisert?
 - I hvilken grad tenker du det er en relasjon mellom fornærmede og gjerningsperson?
 - I hvilken grad opplever du at fornærmede definerer det straffbare forholdet som hatkriminalitet?
- Kan du si noe om hvordan håndtering på stedet i en diskrimineringssak/hatkrimsak foregår?

- Hvordan følges fornærmede opp?
- I hvilken grad oppfordres fornærmede til å anmelde forholdet?
- I slike saker, hatkriminaliteter og/eller diskrimineringsaker, i hvilken grad er det fokus på innledende etterforskning?
 - Hvilke etterforskningsskritt gjøres på stedet?
 - Hvilket fokus er det på motiv?
 - I hvilken grad får dere kartlagt vitner i slike saker?
 - (Har du erfaringer med at dere som ordenstjeneste har opprettet sak i et hatkriminaltilfelle?)
- Det er fire hensyn som er beskyttet av lovgivningen; etnisitet, religion/livssyn, homofil orientering og nedsatte funksjonsevne.
 - I forhold til det konkrete arbeidet du gjør, kan du si noe om dine erfaringer med disse gruppene?
- Hvilke utfordringer ser du i det konkrete arbeidet med hatkriminalitet?

Hatkriminalitetslovgivning / vern

- Det er fire hensyn som er beskyttet av lovgivningen; etnisitet, religion/livssyn, homofil orientering og nedsatte funksjonsevne.
 - Hva tenker du om at det er nettopp disse fire grupperinger som er vernet med straffebestemmelser i loven?
 - I hvilken grad syntes du den juridiske definisjonen av hatkriminalitet dekker de grupperinger den bør dekke?
- I hvilken grad syntes du hatkriminalitet bør være et straffeskjerpene moment?

Trygghet

Oslo politidistrikt har som motto ”På jobb for en trygg hovedstad” og de har uttalt at ”I en trygg hovedstad er det ikke rom for hatkriminalitet”

- Hva tenker du om dette utsagnet?
- Hvordan tenker du politiet kan bidra til å realisere utsagnet?
- Hvordan tenker du ordenstjenesten kan bidra til å realisere utsagnet?

Det har vært økt fokus på hatkriminalitet i media de siste årene

- Ved å danne (konstruere) hatkriminalitet som begrep og fenomen, skaper vi en farligere verden der ute, eller setter vi fokus på noe som burde ha vært fokus på lenge?
- I hvilken grad tror du hatkriminalitet som begrep også kan skape frykt eller utrygghet?

Et kjennetegn ved hatkriminalitet er at det rammer dobbelt

- Hva tenker du om dette?
- Hvordan tenker du politiet kan bidra til å hindre at frykten sprer seg til offergruppene?
- Hvordan tenker du ordenstjenesten kan bidra til å hindre at frykten sprer seg til offergruppene?

Det er fire hensyn som er beskyttet av lovgivningen; etnisitet, religion/livssyn, homofil orientering og nedsatte funksjonsevne.

- I hvilken grad tror du trygghetsfølelse henger sammen med disse?
- Tror du noen grupper er mer utsatt for hatkriminalitet enn andre?
- Hvordan, tenker du, at politiet kan bidra til å øke trygghetsnivået til potensielle ofre?
- I hvilken grad tror du patruljering har en trygghetsskapende effekt?
- Kan du si noe om hvorvidt ”stopp og sjekk”- praksisen er en del av det patruljerende arbeidet?
- Kan du fortelle om dine erfaringer eller kunnskap om politiets arbeid med oppfølging av ofre for hatkriminalitet gjennom Trygghetsprogrammet?

Forebyggende tiltak?

- Hva tror du kan bidra til å forebygge hatkriminalitet?
- Individets/borgernes oppgaver – hvordan kan enkeltpersoner selv forebygge?

Avsluttende

- Er det noe som er uklart? Er det noe du vil legge til, eventuelt spørre om?

Intervjuguide/temaliste - Spesialister

Informere om: opptak, infoskriv, frivillighet.

Bakgrunnsinformasjon

- Navn / alder
- Bakgrunn:
 - Din vei til denne stillingen:
 - Utdannelse – når gikk du ut av politihøyskolen?
 - Tidligere stillinger?
 - Nåværende stilling / antall år som politiansatt
- Tilleggsutdanning/-kursing?

Generell kunnskap om hatkriminalitet

- Hva legger du i begrepet hatkriminalitet?
- Hvilken status har hatkriminalitet for deg?
- Hvilken status føler du hatkriminalitet har på denne arbeidsplassen?
- Hvordan opplever du at kunnskapen om hatkriminalitet til den generelle politiansatte er?
 - Hva er dine erfaringer med forsøk på å øke denne kunnskapen?
Opplæring/kursing?
 - Hva tenker du om at dere står for noe kursing utad i distriktet?
 - Hvordan er det dere er kurset?
- I hvilken grad tror du den vanlige mannen i gata har kunnskap om hatkriminalitet?
- Hva er en typisk hatkrimsak for deg?

I 2014 var det 223 anmeldte saker i Norge. Antallet anmeldte hatkrimsaker har lagt mellom 215 og 307 de siste 9 årene i Norge.

- Hva tenker du om omfanget av hatkriminalitet?

I Oslo politidistrikt var det 143 registrerte saker i 2015 mot for eksempel 15 registrerte forhold i [steds plassering]

- Har du noen tanker om denne forskjellen i antallet?

- I hvilken grad tror du disse tallene kan si noe om hvorvidt det forekommer mer hatkriminalitet i Oslo politidistrikt?
- Mørketall: et kjennetegn ved hatkriminalitet er at det snakkes om doble mørketall (forklar). Har du noen tanker om det?

Konkret arbeid

- Kan du si noe om hvilke teknikker som benyttes i etterforskningen for å avdekke motiv? Hvordan går man fram etterforskningsmessig for å avdekke motiv?
- Skjønn og avveininger: Hvor stor må den hatefulle motivasjonen være for at du anser det som hatkriminalitet?
- I hvilken grad opplever du at fornærmede definerer det straffbare forholdet som hatkriminalitet?
- I hvilken grad opplever du at gjerningspersonen åpent forteller om handlingene som motivert av hat?
- Det er fire hensyn som er beskyttet av lovgivningen; etnisitet, religion/livssyn, homofil orientering og nedsatte funksjonsevne.
 - Kan du si noe om dine erfaringer med disse gruppene?
 - Er det noen grupper som er mer utfordrende enn andre med tanke på å avdekke motiv?
- Saksgang – kan du si noe om hva som er vanligst utfall i hatkrimsaker?
- Dersom en sak ender med henleggelse, hva er som regel begrunnelsen?
- Hvilket fokus har dere på kommunikasjonsprosessen mellom dere og fornærmede ved en henleggelse av hatkrimsaker?
- Har du noen tanker om hvordan en slik kommunikasjonsprosess best mulig kan gjøres?
- Hvilke utfordringer ser du i det konkrete arbeidet med hatkriminalitet?
- Caser - Kan du fortelle noe om hvordan etterforskningen gikk frem i en sak?

Hatkriminalitetslovgivning / vern

- Det er fire hensyn som er beskyttet av lovgivningen; etnisitet, religion/livssyn, homofil orientering og nedsatte funksjonsevne.
 - Hva tenker du om at det er nettopp disse fire grupperinger som er vernet med straffebestemmelser i loven?
 - I hvilken grad syntes du den juridiske definisjonen av hatkriminalitet dekker de grupperinger den bør dekke?
 - I hvilken grad tenker du gruppen ”nedsatt funksjonsevne” kommer til syne i hatkrimproblematikken og hatkrimdiskursen?
- I hvilken grad syntes du hatkriminalitet bør være et straffeskjerpene moment?

Trygghet

Oslo politidistrikt har som motto ”På jobb for en trygg hovedstad” og de har uttalt at ”I en trygg hovedstad er det ikke rom for hatkriminalitet”

- Hva tenker du om dette utsagnet?

Det har vært økt fokus på hatkriminalitet i media de siste årene

- Ved å danne (konstruere) hatkriminalitet som begrep og fenomen, skaper vi en farligere verden der ute, eller setter vi fokus på noe som burde ha vært fokus på lenge?
- I hvilken grad tror du hatkriminalitet som begrep også kan skape frykt eller utrygghet?

Et kjennetegn ved hatkriminalitet er at det rammer dobbelt

- Hva tenker du om dette? (To tanker: fornærmede og offergruppen, så vel som hvordan det skaper frykt.)

Det er fire hensyn som er beskyttet av lovgivningen; etnisitet, religion/livssyn, homofil orientering og nedsatte funksjonsevne.

- I hvilken grad tror du trygghetsfølelse henger sammen med disse?
- Tror du noen grupper er mer utsatt for hatkriminalitet enn andre?
- Hvordan, tenker du, at politiet kan bidra til å øke trygghetsnivået til potensielle ofre?
- Kan du fortelle om dine erfaringer eller kunnskap om politiets arbeid med oppfølging av ofre for hatkriminalitet gjennom Trygghetsprogrammet?

- Dersom saker blir henlagt, vil fornærmede uansett tilbys trygghetsprogrammet?

Forebyggende tiltak?

- Hva tror du kan bidra til å forebygge hatkriminalitet?
- Individets/borgernes oppgaver – hvordan kan enkeltpersoner selv forebygge?

Avsluttende

- Er det noe som er uklart? Er det noe du vil legge til, eventuelt spørre om?

Vedlegg 2: Informasjonsskriv og samtykkeerklæring

Forespørsel om deltakelse i forskningsprosjektet

"Hatkriminalitet – en studie av politiets erfaringer med fenomenet og deres metoder for å øke trygghetsfølelsen til utsatte."

Bakgrunn og formål

En rapport om hatkriminalitet fra 2013 innleder blant annet med:

"Oslo politidistrikt har som motto: På jobb for en trygg hovedstad. I en trygg hovedstad er det ikke rom for hatkriminalitet. Vi må derfor jobbe aktivt for å forebygge dette. Denne jobben verken kan eller skal politiet utføre alene."

På bakgrunn av dette er formålet med prosjektet å belyse politiets egne erfaringer av arbeidet med hatkriminalitet. Det vil videre være særlig interessant å finne ut hvilke metoder politiet benytter for å forebygge hatrelaterte lovbrudd, så vel som hvilke metoder politiet benytter for å øke trygghetsfølelsen til potensielle ofre samt den potensielle offergruppen (eksempelvis homofile). Problemstillingene er som følger:

- Hva er politiets erfaring med arbeidet med hatkriminalitet?
- Hvilke metoder benytter politiet for å forebygge hatrelaterte lovbrudd?
- Hvilke metoder benytter politiet for å øke trygghetsfølelsen til potensielle ofre så vel som den potensielle offergruppen?

Dette prosjektet er en masteroppgave i kriminologi ved Universitetet i Oslo. Det er ønskelig å intervju politiansatte på bakgrunn av deres arbeid med og kunnskap om hatkriminalitet.

Hva innebærer deltakelse i studien?

Deltakelse i dette masterprosjektet vil være å bidra med informasjon og erfaringer knyttet til hatkriminalitet. Datainnsamlingen krever aktiv deltakelse i form av intervju. Det er ønsket med intervjuer med ca. varighet på en time. Spørsmålene vil omhandle din kunnskap og dine

erfaringer om hatkriminalitet, din praksis med den type lovbrudd, samt hvilke metoder som anvendes i forbindelse med hatrelaterte lovbrudd. Dataen registreres som lydopptak, og legges senere inn i en brukernavn- og passordbeskyttet datamaskin.

Hva skjer med informasjonen om deg?

Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt. Intervjuene vil bli tatt opp med båndopptaker, og lydopptakene vil bli oppbevart på en passordbeskyttet privat datamaskin. Det er kun jeg, Line Kaugerud, som vil ha tilgang til lydopptakene. Navn, bosted og kjønn vil bli anonymisert, dermed vil du som informant ikke kunne bli identifisert i det ferdigstilte prosjektet.

Prosjektet skal etter planen avsluttes 15. mai 2017. Personopplysningene vil da slettes fra båndopptaker og datamaskin.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i studien, og du kan når som helst trekke ditt samtykke uten å oppgi noen grunn. Dersom du trekker deg, vil alle opplysninger om deg forbli anonymisert.

Dersom du ønsker å delta eller har spørsmål til studien, ta kontakt med meg, Line Kaugerud, via e-mail: line.kaugerud@student.jus.uio.no, eller telefonnummer: 95924886. Du kan også kontakte min veileder, Helene Gundhus, via e-mail h.o.i.gundhus@jus.uio.no.

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, NSD - Norsk senter for forskningsdata AS.

Samtykke til deltakelse i studien

Jeg har mottatt informasjon om studien, og er villig til å delta

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 3: Tilbakemelding fra NSD

Helene Oppen Ingebrigtsen Gundhus
Institutt for kriminologi og rettssosiologi Universitetet i Oslo
Postboks 6706 St. Olavs plass
0130 OSLO

Vår dato: 05.09.2016

Vår ref: 49343 / 3 / AGH

Deres dato:

Deres ref:

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 02.08.2016. Meldingen gjelder prosjektet:

49343	<i>Politiets erfaringer med hatkriminalitet – en studie om politiets metoder for å forebygge hatkriminalitet og øke trygghetsfølelsen til utsatte</i>
<i>Behandlingsansvarlig</i>	<i>Universitetet i Oslo, ved institusjonens øverste leder</i>
<i>Daglig ansvarlig</i>	<i>Helene Oppen Ingebrigtsen Gundhus</i>
<i>Student</i>	<i>Line Kaugerud</i>

Personvernombudet har vurdert prosjektet og finner at behandlingen av personopplysninger er meldepliktig i henhold til personopplysningsloven § 31. Behandlingen tilfredsstiller kravene i personopplysningsloven.

Personvernombudets vurdering forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, ombudets kommentarer samt personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, <http://www.nsd.uib.no/personvern/meldeplikt/skjema.html>. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://pvo.nsd.no/prosjekt>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 16.05.2017, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Katrine Utaaker Segadal

Agnete Hessevik

Kontaktperson: Agnete Hessevik tlf: 55 58 27 97

Dokumentet er elektronisk produsert og godkjent ved NSDs rutiner for elektronisk godkjenning.

Vedlegg: Prosjektvurdering

Kopi: Line Kaugerud line.kaugerud@student.jus.uio.no

FORMÅL

Formålet med prosjektet er å studere politiets egne erfaringer av arbeidet med hatkriminalitet, hvilke metoder politiet benytter for å forebygge hatrelaterte lovbrudd og hvilke metoder politiet benytter for å øke trygghetsfølelsen til potensielle ofre samt den potensielle offergruppen.

UTVALG OG METODE

Utvalget består av ansatte i politiet som har erfaring med arbeid med hatkriminalitet. Studenten tar kontakt med politistasjoner. Personvernombudet legger til grunn at studenten innhenter alle nødvendige tillatelser for å få tilgang til informantene og for å gjennomføre datainnsamlingen. Vi ber om at eventuelle tillatelser ettersendes til personvernombudet@nsd.no.

Datamaterialet vil innhentes gjennom individuelle intervjuer med utvalget.

INFORMANTENES TAUSHETSPLIKT

Personvernombudet forutsetter at det ikke innhentes opplysninger underlagt taushetsplikt. Dette innebærer at det ikke kan framkomme opplysninger som direkte eller indirekte kan knyttes til en enkeltperson som informanten har taushetsplikt overfor, f.eks. en person knyttet til hatkriminelle miljøer. Det er svært viktig at intervjuet gjennomføres på en slik måte at taushetsplikten overholdes. Intervjuer og informant har sammen ansvar for dette, og bør innledningsvis i intervjuet drøfte hvordan dette skal håndteres. Informantene må være svært forsiktige med å gi eksempler, da de ikke kan gi eksempler som indirekte kan identifisere enkeltpersoner. Du bør stille spørsmål til informantene på en måte som hjelper dem til å uttale seg på generelt grunnlag og overholde sin taushetsplikt.

INFORMASJON OG SAMTYKKE

Utvalget informeres skriftlig om prosjektet og samtykker til deltakelse. Informasjonsskrivet er hovedsakelig godt utformet. Vi forutsetter imidlertid at du inkluderer daglig ansvarlig for prosjektet sin kontaktinformasjon (Helene Oppen Ingebrigtsen Gundhus).

INFORMASJONSSIKKERHET

Personvernombudet legger til grunn at forsker etterfølger Universitetet i Oslo sine interne rutiner for datasikkerhet.

PROSJEKTSLUTT

Forventet prosjektslutt er 16.05.2017. Ifølge prosjektmeldingen skal innsamlede opplysninger da anonymiseres. Anonymisering innebærer å bearbeide datamaterialet slik at ingen enkeltpersoner kan gjenkjennes. Det gjøres ved å:

- slette direkte personopplysninger (som navn/koblingsnøkkel)

- slette/omskrive indirekte personopplysninger (identifiserende sammenstilling av bakgrunnsopplysninger som f.eks. bosted/arbeidssted, alder og kjønn)
- slette digitale lydopptak

